

Kalle Mustonen

”OI HERRA, SÄÄSTÄ MEIDÄT MUHAMETTILAISTEN RAIVOLTA”
Islaminuskoisten varhaiset (632–750 jaa.) valloitukset 1900-luvun lopun ja
2000-luvun alun länsimaisessa historiankirjoituksessa

Pro Gradu
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Elokuu 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Kalle Mustonen	
Työn nimi – Title ”OI HERRA, SÄÄSTÄ MEIDÄT MUHAMETTILAISTEN RAIVOLTA” Islaminuskoisten varhaiset (632–750 jaa.) valloitukset 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun länsimaisessa historiankirjoituksessa	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro Gradu
Aika – Month and year Elokuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 105
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielman tarkoituksena on tarkastella angloamerikkalaisen historiankirjoituksen antamaa kuvaa islamin varhaisista valloituksista. Tutkimuksen kohteena eivät suoranaisesti ole itse valloitukset, vaan nykyaikaisten länsimaisten historiankirjoittajien niistä luoma kuva. Tutkielmassa vertaillaan eri historioitsijoiden näkemyksiä avainteemoista (lähdemateriaalin käsittely, valloituksiin johtaneet ja ne mahdollistaneet syyt) sekä pohditaan, miten ja miksi ne eroavat toisistaan.</p> <p>Tutkielma on historiografinen kvalitatiivinen kirjallisuustutkimus, jossa käytetään kontekstuaalista tutkimusmenetelmää orientalistisessa viitekehyksessä. Tutkielman alkuperäislähteinä käytetään 1970-luvulta lähtien ilmestynyttä varhaisia valloituksia käsittelevää angloamerikkalaista kirjallisuutta. Käsittelyluvuissa tutkielman lähdemateriaali on jaettu kolmeen eri linjaan (maltillinen, populaari, radikaali) niiden alkuperäislähteiden käsittelytapansa perusteella. Ajallinen konteksti pyritään rekonstruoimaan teosten kirja-arvosteluilla, joiden avulla teokset liitetään muiden tutkijoiden reaktioihin.</p> <p>Teosten alkuperäislähteiden käsittelytavan skaala on laaja. Maltillinen linja suhtautuu lähdemateriaaliin vaihtelevan kriittisesti. Populaari linja tulkitsee lähteitä tukien kirjoittajan tiettyä agendaa ja teokset on kirjoitettu suurelle yleisölle tarkoitettuun kaunokirjalliseen tyyliin. Radikaali linja taas hylkää lähes kaikki islamilaiset lähteet. Eriävät mielipiteet lähteiden käytöstä ja niiden tulkinnasta johtavat luonnollisesti myös eriaisiin näkemyksiin valloituksiin johtaneista syistä. Maltillisen linjan teoksissa uusi syntynyt uskonto – islam – nähdään eripuraiset arabiheimot yhdistävänä tekijänä. Se mahdollisti aavikkosodankäyntiin erikoistuneiden arabien valloitukset, joita helpotti naapuri valtakuntien (Bysantti, Persia) hajaannus. Populaarin linjan teoksissa esiintyy vahvasti pyhän sodan käsite. Sen valossa pyritään luomaan 600-luvulta alkunsa saanut tarina, jossa islam on pyhän sodan myötä ollut aina uhka länsimaille. Linjan teoksia yhdistää suurelle yleisölle suunnattu kerronnallinen ja kaunokirjallinen tyyli. Radikaalin linjan teoksissa luodaan kuva uskonnollisista valloittajista, mutta uskontona ei olekaan islam, vaan valloittajat kuvataan juutalaisen uskonnollisen lahkon edustajina. Islam perustellaan syntyneen vasta vuosisatoja myöhemmin, kun arabit ovat hakeneet oikeutusta valloituksille ja pyrkineet selittämään niiden menestyksellisyyden. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeisissä teoksissa korostuu pyhän sodan käsite. Niissä myös pyritään luomaan enemmän syy-seuraussuhteita nykypäivän muslimimaailman ja islamin varhaisten vaiheiden välille. Monissa teoksissa myös kuvataan islaminuskoisten terrori jo vuosisatoja jatkuneena narratiivina.</p> <p>Lähdemateriaalin perusteella voidaan päätellä, että varsinkin islamilaisten lähteiden tulkinnallisuuden vuoksi tutkijat tulevat vielä tulevaisuudessakin kiistelemään islamin varhishistorian tapahtumista. Aiheen tulkinnanvaraisuus näkyy etenkin teoksista kirjoitetuissa arvosteluissa, joissa tutkijat vuoron perään kumoavat arvostelemiensa teosten väitteitä ja perustelevat omia oikeina pitäminään tulkintoja lähdemateriaalista.</p>	
Asiasanat – Keywords Islam, orientalismi, historiankirjoitus, muslimit, uskonnot	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoite, rajaukset ja rakenne.....	6
1.2 Teoriatausta.....	9
1.3 Aiemmat tutkimukset.....	13
1.4 Tutkimusmenetelmät ja lähdemateriaali.....	15
1.5 Lähi-idän uusi mahti (632-750 jaa.) - tutkimuksen historiallinen konteksti	19
2. MITÄ OIKEASTAAN VOIDAAN TIETÄÄ? - LÄHDEMATERIAALIN ONGELMAT	24
2.1 Kriittisesti kumpaankin suuntaan - maltillinen linja	26
2.2 Lähteiden tulkintaa tarinan ehdoilla - populaari linja.....	35
2.3 Islamilaisten lähteiden hylkääminen - radikaali linja	43
2.4 Johtopäätökset.....	51
3. SYNNYNNÄISIÄ SOTUREITA VAI JUMALAN VALITTU KANSA?	55
3.1 Useiden eri syiden summa - maltillinen linja	58
3.2 Yhdistävä väkivaltainen islam - populaari linja	68
3.3 Jumalan puolesta ... mutta kenen niistä? - radikaali linja	75
3.4 Johtopäätökset.....	82
4. PÄÄTÄNTÖ	86
LÄHTEET	94

1. JOHDANTO

”Poikasi on oleva kuin villiaasi, hänen kätensä on kaikkia vastaan, ja kaikkien käsi on häntä vastaan, aina hän on oleva vastakkain kaikkien veljiensä kanssa.”¹

”Allahu akbar!”² -huudot kaikuivat pariisilaisen Charlie Hebdon lehden toimituksessa 7.1.2015. Kaksi konetuliasein varustautunutta hyökkääjää surmasi 12 ihmistä, joista kahdeksan oli töissä lehden toimituksessa. Hyökkääjien motiivina pidetään halua kostaa lehden julkaisemat Muhammad-pilakuvat.³ Terrori-isku tuomittiin laajasti ympäri maailmaa, ja se synnytti laajaa islamin vastaista keskustelua internetissä.

Vajaa kuukausi myöhemmin maailma järkyttyi uudelleen, kun ääri-islamalainen Isis-järjestö julkaisi internetissä 3.2.2015 videon, jossa poltetaan elävältä heidän vankinaan ollut jordanialainen alasammuttu hävittäjälentäjä.⁴ Järjestö on aiemminkin julkaissut videoita vankiensa mestauksista ja ristiinnaulitsemisista.⁵ Lentäjän polttaminen sai aikaan vastareaktion myös islamilaisessa maailmassa, kun Jordanian kuningas Abdullah II:n aloitti 5.2.2015 kostoiskun Isis-järjestöä vastaan pommittamalla järjestön asevarastoja ja koulutusleirejä.⁶ Äärijärjestö on

¹ Jumalan sanat Abrahamin vaimon orjalle Hagarille ennen Ishmaelin syntymää. Abrahamin lapsettomana pidetty vaimo Saara antoi Hagarin Abrahamille, jotta hän voisi jatkaa sukuaan, Hagar synnytti Abrahamille pojan (Ishmael), jota pidetään perimätiedon mukaan islaminuskoisten esi-isänä.

Raamattu, 1.Moos. 16:12.

² Jumala on suurin!

³ Helsingin Sanomat 7.1.2015,

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305914855806>, viitattu 16.7.2015.

⁴ Julkaistu video Fox amerikkalaisen TV-kanava Foxin sivuilla, 3.2.2015,

<http://video.foxnews.com/v/4030583977001/warning-extremely-graphic-video-isis-burns-hostage-alive/?#sp=show-clips>, viitattu 20.7.2015;

Daily Mailin artikkeli reaktioista lentäjän polttamiseen, 4.2.2015,

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2938886/This-say-confronted-actions-ISIS-publishes-guidance-justify-execution-Jordanian-pilot-just-ten-minutes-disturbing-video-emerged-showing-burning-death.html>, viitattu 20.7.2015.

⁵ Helsingin Sanomat 3.2.2015,

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422939361739>, viitattu 16.7.2015.

⁶ Helsingin Sanomat 5.2.2015,

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1423114179458>, viitattu 16.7.2015.

saamassa vastaansa myös Yhdysvallat, mikäli presidentti Barack Obama saa kongressilta oikeuden käydä sotaa järjestöä vastaan.⁷ Vuoden 2001 World Trade Centeriin kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen alkanut terrorismin vastainen sota ei näytä laantumisen merkkejä, vaan tuntuu vain kiihtyvän.

Ääri-islamilaisestä terroristista kerrotaan lähes päivittäin uutisissa ja sanomalehdissä. Moni asiaan heikommin paneutunut länsimaalainen näkee varmasti osittaisen totuuden tutkimuksen aloittaneessa Raamatun lauseessa, jonka mukaan islamilaisen maailman esi-isästä, Hagarista, polveutuva kansa tulee olemaan sodassa kaikkia vastaan. Islamilainen maailma näyttäytyy länsimaalaisen median seuraajalle väkivaltaisena ja sekasortoisena paikkana.⁸ Tutkimuksen otsikko, ”oi Herra, säästä meidät muhamettilaisten raivolta”⁹, tuntuu palanneen ihmisten huulille.

Muslimin stereotyyppi on ainakin osittain muotoutunut turbaani- tai huppupäinen arabi, jolla on usein kädessään konetuliase tai kehonsa ympärillä pommiliivi. Muslimi koetaan luonnostaan väkivaltaiseksi ihmiseksi ja islamin koetaan kehottavan sotaan sekä väkivaltaan. Viime vuosien aikana ääri-islamilaisten järjestöjen terroriteot ovat tuoneet väkivallan vielä lähemmäs jokaista länsimaalaista.¹⁰

Länsimaalaista mediaa seuraamalla islamista saa hyvin kaksijakoisen kuvan riippuen siitä, mitä mediaa seurataan. Toisaalta monessa julkaisussa korostetaan islamin olevan rauhan uskonto, mutta viime vuosina useasti esiintyneet terroriteot

⁷ Helsingin Sanomat 18.2.2015, <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1424264769483>, viitattu 16.7.2015.

⁸ Hämeen-Anttila 2004, 234.

⁹ ”*From the fury of the mahomedan, spare us, o Lord.*” Keskiaikainen Etelä- Eurooppalainen rukous.

Fregosi 1998, 22.

¹⁰ Helsingin sanomat käsittelee 14.7.2015 pääkirjoituksessaan länsimaihin tehtyjä terrori-iskuja ja terroristijärjestöjen kasvannutta toiminta-aluetta. Kirjoituksessa todetaan, että ”länsimaissa on joukko vakiintuneita päivämääriä, jotka muistuttavat terrorismin uhreista”. Terrorista (ja sodasta sitä vastaan) on muodostunut nykytilanteessa normaalia.

<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1436757022691>, viitattu 20.7.2015.

eivät tue tätä islamin rauhanomaista kuvaa.¹¹ Maailman väestöstä noin neljännes on muslimeja ja islam on vuoden 2013 tilastojen mukaan maailman toiseksi suurin uskonto.¹²

Islamilaisten lähteiden mukaan uskonto sai alkunsa vuonna 610, kun Muhammad-niminen kauppias alkoi saada Jumalalta ilmestyksiä.¹³ Islam levisi ilmestystä seuranneiden 150 vuoden aikana käsittämään laajan valtakunnan aina Atlantin rannoilta Intian valtamerelle. Moderni islamilainen maailma koostuu pääpiirteittäin samoista alueista, joille islaminusko arabien valloitusten aikana levisi (632–750 jaa.).

Pian islaminuskoiset ottivat myös sotilaallisesti yhteen¹⁴ toisen uskonnon – kristinuskon – edustajien kanssa, vaikka uskonnot muistuttivatkin toisiaan paljon.¹⁵ Islaminuskoisten valloitukset ja eteneminen kohti Eurooppaa jättivät

¹¹ The Independent-lehden verkkosivuilla 4.3.2015 julkaistussa artikkelissa käsitellään islamin moniselitteisyyttä. Koraani on tulkittavissa usealla eri tavalla etenkin, jos teoksessa esiintyviä lauseita irrotetaan asiayhteydestä. Moniselitteisyys mahdollistaa islamin tulkinnan sekä rauhan että sodan uskontona.
<http://www.independent.co.uk/voices/comment/are-peaceful-muslims-in-denial-about-their-religion-10084960.html>, viitattu 20.7.2015.

¹² Pew Research Center,
<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2013/06/07/worlds-muslim-population-more-widespread-than-you-might-think/>, viitattu 20.7.2015.

¹³ Islamilaisen perimätiedon mukaan Muhammad syntyi noin vuonna 570 Mekassa, nykyisen Saudi-Arabian seudulla. Hänellä oli tapana käydä Mekan laitamilla mietiskelemässä ja vuonna 610 hän näki luolassa mietiskellessään enkeli Gabrielin, jolta Muhammad sai ensimmäisen ilmestyksen. Hänen saarnaamisensa herätti levottomuuksia Mekassa ja vuonna 622 Muhammad siirsi toimintansa Medinan kaupunkiin. Tätä muuttoa kutsutaan *hijraksi*, ja se aloittaa islamilaisen ajanlaskun. Medinasta käsin Muhammad aloitti sodankäynnin Mekkaa vastaan ja valtasi kaupungin lopulta vuonna 630. Muhammad kuoli Medinassa vuonna 632.

Robinson 2011, 183–193.

¹⁴ Uskonnot törmäsivät ensimmäistä kertaa taistelukentällä jo Muhammadin elinaikana vuonna 629 Mu´tan taistelussa arabivalloittajien iskiessä yhteen Bysantin armeijan kanssa. Kaegi 1992, 71–72.

¹⁵ Molemmat uskonnot perustavat oman oppinsa saman kaltaisiin pyhiin kirjoihin ja samoihin yhteisiin kantaisiin (muun muassa Adam, Aabraham, Mooses, Jeesus). Islaminusko tunnustaa juutalaisuuden ja kristinuskon ”kirjan kansoiksi”, mutta sen mukaan molempien näiden julistama usko on vääristynyt aikojen saatossa. Muhammedille paljastettu Koraani korjaa nämä aiempien ”kirjan uskontojen” virheet. Molemmat uskonnot myös perustuvat tulevan messiaan odotukselle ja tämän myötä tapahtuvalle maailmalopulle. Suurin ero kristinuskon ja islamin opillisessa kehityksessä on Jeesuksen asema ja kristinuskon ajama kolminaisuusoppi. Islaminusko perustuu yhden ainoan Jumalan palvontaan ja näin ollen kristinuskon kolminaisuusoppi koetaan

kristittyyn maailmaan pysyvät jäljet. Keskiajalla kristityt pitivät islamia ”suurena saatanana” ja kutsuivat Muhammadia antikristukseksi ja huijariprofeetaksi.¹⁶ Tältä ajalta periytyvät termit ja käsitteet esiintyvät yllättävän usein myös nykyaikaisessa sotaretoriikassa. Yhdysvaltojen presidentti George W. Bush muun muassa käynnisti ”ristiretken” terrorismia vastaan puheessaan 16. syyskuuta 2001.¹⁷

Olemme päivittäin tekemisissä länsimaisen ja islamilaisen maailman välisten konfliktien uutisoinnin kanssa. Länsimaissa islamilaisen maailman tapahtumista kerrotaan luonnollisesti länsimaista tulkintaa islamilaisesta maailmasta. Usein nykyajan teoille haetaan oikeutusta historiasta. Osa islamilaista maailmaa näkee länsimaiden läsnäolon Arabiassa jo ristiretkistä alkunsa saaneen kolonialismin jatkeena.¹⁸ Toisaalta osa länsimaisesta maailmasta kokee ääri-islamilaisen terrorismin kristittyjä vastaan suunnatun *Jihádin*¹⁹ jatkeena,²⁰ joka on aatteena saanut alkunsa arabien varhaisten valloitusten aikana. Länsimaisen median edustajat käyttävät lähteenään akateemisten historiantutkijoiden kirjoittamia kirjoja ja tutkimuksia yrittäessään ymmärtää ääri-islamilaista ajatusmaailmaa ja sen historiaa.²¹

monijumalaisuutena. Kristittyjen Jeesukselle antama jumalallisuus Jumalan poikana on myös islamille käsittämätön. Islamin opetusten mukaan Jeesus oli ainoastaan profeetta. Hämeen-Anttila 2004, 140–147.

¹⁶ Muhammedia alettiin kutsua Mahometiksi, joka vääristeli kristinuskon opinkappaleita. Keskiaikainen kirjailija Dante Alighieri sijoittaa islamin profeetan Helvettiin kuuluisassa teoksessaan Jumalainen näytelmä. Hämeen-Anttila 2012, 94.

¹⁷ Presidentin puhe löytyy kokonaisuudessaan tekstinä ja videona alla mainituista lähteistä. Puhe sisältää paljon uskonnollista retoriikkaa, joka luo selkeän eron kristityn lännen ja islamilaisen idän välille.

<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html>, viitattu 15.7.2015;

<http://www.youtube.com/watch?v=NsjgJM56HRw&feature=related>, viitattu 15.7.2015.

¹⁸ Hämeen-Anttila 2012, 222–226, 233–234.

¹⁹ Pyhä sota.

²⁰ Hämeen-Anttila 2004, 220–221, 230–231;

Hämeen-Anttila 2012, 222–226, 233–234.

²¹ Esimerkiksi Martin Conboy on kirjoittanut aiheesta kirjan, joka on alun perin julkaistu Journalism Practice-lehdessä.

<https://www.waterstones.com/book/how-journalism-uses-history/martin-conboy/9781138008915>, viitattu 20.7.2015.

1970-luvulta lähtien myöhäisantiikkiin ja islamin varhaishistoriaan liittyviä historiantutkimuksia ja populaarihistorioitsijoiden teoksia on ilmestynyt valtavia määriä. Osittain tämä johtuu varmasti nykyisestä maailmanpoliittisesta tilanteesta, jossa islam on länsimaisessa uutisoinnissa lähes jatkuvasti läsnä. Tämä valtava sekundaarikirjallisuuden määrä ei enää mahdollista tutkijoille asiantuntija-asemaa koko islamia koskevassa tutkimuksessa, vaan heidän on täytynyt erikoistua selkeästi joihinkin islamin historian osa-alueisiin.²² Internetin myötä kaikille saatavaksi tullut valtava tiedon määrä, ja siellä julkaistavien artikkelien luomat mielikuvat Lähi-idästä asettavat omat haasteensa islamin historiantutkijoiden tekemälle tieteelliselle tutkimukselle.

Nykyaikana yhä suositumpi populaarihistoriantutkimus ja osittain myös kriittinen historiantutkimus, vaikka sen tarkoitukset eivät ehkä sellaiset olleetkaan, ovat myös antaneet vahvistusta länsimaisille mielipiteille islamista sotivana valloittajauskontona. Tämä näkyy medioiden antamassa kuvassa islamista.²³

Historiantutkijoiden työn tekee merkittäväksi sen mahdollinen vaikutus nykyisyyteen. Kolonialismin loppuvaiheessa²⁴ lähes koko Lähi-itä oli alistettuna länsimaille. Samaan aikaan länsimaiset poliittiset päättäjät käyttivät orientin asiantuntijoita ja alueeseen erikoistuneita historioitsijoita omina neuvonantajinaan. Tämä mahdollisti orientalistisen teorian, jonka mukaan itä on länteen katsoen alistetussa asemassa,²⁵ vaikutuksen Lähi-itää koskevaan poliittiseen päätöksentekoon.²⁶ Vaikka historioitsijat eivät toimisikaan neuvonantajina, on heidän luomallaan historiakäsityksellä suuri merkitys siihen, miten asioita tulkitaan ja millaisen kontekstin menneisyys nykyisyydelle antaa.²⁷

²² Robinson 2011, 646–647.

²³ Said 2011, 341–342.

²⁴ 1800-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin.

²⁵ Edward Saidin luomaa orientalismin teoriaa käsitellään myöhemmin johdannossa tutkimuksen teoriataustan yhteydessä.

²⁶ Said 1979, 210–225.

²⁷ Yhdysvaltain entinen varapresidentti Dick Cheney käsitteli historioitsija Bernard Lewisin vaikutusta omiin näkemyksiinsä puheessaan vuonna 2006: *"I had the pleasure of first meeting during my time as Secretary of Defense. It was not long after the dictator of Iraq had invaded Kuwait, and we brought in a large number of outside experts to speak about the history and the*

1.1 Tutkimuksen tavoite, rajaukset ja rakenne

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella angloamerikkalaisen historiankirjoituksen antamaa kuvaa islamin varhaisista valloituksista. Tutkimuksen kohteena eivät suoranaisesti ole itse valloitukset, vaan nykyaikaisten länsimaisten historiankirjoittajien niistä luoma kuva. Tämä kuva on tärkeä, sillä sitä hyödyntävät niin tiedonjanoiset länsimaissa asuva kansalainen kuin myös länsimaiden media luodessaan kontekstia nykypäivän uutisille.

Tutkimuksen tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisen kuvan moderni angloamerikkalainen islamia käsittelevä historiantutkimus antaa islaminuskoisten varhaisista valloituksista?
 - o Miten tutkimuksessa määritettyjen linjojen (maltillinen, populaari, radikaali) esittämät kuvat islamin varhaisista valloituksista eroavat toisistaan?
 - o Ovatko vuoden 2001 terrori-iskut vaikuttaneet historiantutkimuksen antamaan kuvaan islaminuskoisten varhaisista valloituksista?

Tarkoituksena ei ole tarkastella valloitusten aikataulua tai vuosilukuja, joskin tämä on lyhyesti taustoittamisen kannalta välttämätöntä, vaan aihetta käsitellään avaintemojen avulla. Avaintemoiksi lähdemateriaalista olen valinnut valloituksista kertovien alkuperäislähteiden käsittelyn sekä valloituksiin johtaneet ja valloitukset mahdollistaneet syyt.

Tarkoituksena on vertailla eri historioitsijoiden näkemyksiä avaintemoista sekä

way forward in the Middle East. As you might imagine, I got wide range of advice – some of it very good and some of it terrible. No one offered sounder analysis or better insight than Bernard Lewis. He was an absolute standout, and I decided that day that this was a man I wanted to keep in touch with, and whose work I should follow carefully in the years ahead.”
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/05/text/20060501-3.html>,
viitattu 15.7.2015.

pohtia, miten ja miksi ne eroavat toisistaan. Tarkoituksena on myös selvittää, onko länsimaisessa historiankirjoituksessa muodostunut yhtenäistä kuvaa arabien valloituksista vai vaikuttaako siinä useita eri tulkintoja. Tutkimuksessa myös pohditaan, kuinka paljon länsimaisen historiankirjoituksen islamin varhaishistoriasta tekemät tulkinnat ovat ottaneet vaikutteita 2000-luvulla vallalla olleesta ääri-islamin vastaisesta poliittisesta ilmapiiristä tai kenties jopa vaikuttaneet siihen.

Tutkimus on rajattu käsittelemään arabien varhaisimpia valloituksia käsittäen ajan Muhammadin kuolemasta *umajjadi*-hallinnon kaatumiseen (632–750 jaa.). Lähdemateriaali on rajattu käsittelemään modernia islamin historiankirjoitusta, joka katsotaan alkaneen 1970-luvun lopulta, ja materiaaliksi on pyritty saamaan myös mahdollisimman paljon vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeistä kirjallisuutta.²⁸

Aihe on rajattu koskemaan angloamerikkalaista historiankirjoitusta, sillä tällä hetkellä suurin islamilaisessa maailmassa vaikuttava länsimainen valtio on Yhdysvallat, joka on Edward Saidin mukaan jatkanut perinteistä eurooppalaista orientalismia uuteen suuntaan. Yhdysvaltojen poliittinen ja taloudellinen johto – tavallisesta kansasta puhumattakaan – tuskin tukeutuu arabiankielisiin alkuperäislähteisiin perehtyessään islamin menneisyyteen, vaan se tukeutuu omalla äidinkielellään kirjoitettuun historiankirjoitukseen.

Näin ollen nykyaikaisten historioitsijoiden teoksissaan esittämillä näkemyksillä saattaa olla vaikutusta Lähi-idän tilanteeseen tai ainakin sen ymmärtämiseen.²⁹ Myös tavalliset länsimaiden kansalaiset todennäköisesti tukeutuvat englanninkielisiin lähteisiin, mikäli he yrittävät ymmärtää median päivittäin esille

²⁸ Kaiken kaikkiaan tutkimuksen lähdemateriaalina on 73 islamia tai varhaisia valloituksia käsittelevää kirjallista teosta, joista 36 on kirjoitettu WTC-iskujen jälkeen. Tutkimuksen lähdemateriaaliin perehdytään tarkemmin myöhemmin johdannossa.

²⁹ Esimerkkinä aiemmin mainittu Yhdysvaltain entinen varapresidentti Dick Cheney, ja hänen ottamat vaikutteet historioitsija Bernard Lewisiltä. Lewis mainitaan The Guardianin hänen 90-vuotissyntymäpäiväänsä käsittelevässä artikkelissa olevan Valkoisen talon lempihistorioitsija. The Guardian 2.5.2006, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2006/may/02/thehistoryman>, viitattu 14.7.2015.

tuomaa islamilaista maailmaa.

Tutkimus koostuu kahdesta käsittelyluvusta, jotka ovat jaoteltu avainteemojen perusteella. Tutkimuksen johdannon päättää lyhyt taustoittava luku, joka käsittelee yleisesti islamin varhaisten valloitusten tärkeimpiä tapahtumia. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään valloitusten lähdemateriaalin ongelmia sekä valloituksiin johtaneita ja valloitukset mahdollistaneita syitä.

Käsittelyluvuissa olen jakanut tutkimuksen lähdemateriaalin kolmeen eri linjaan (maltillinen, populaari, radikaali) niiden alkuperäislähteiden käsittelytapansa perusteella. Perinteisesti islamin varhaishistorian tutkimussuuntauksia katsotaan olevan kaksi, joista tässä tutkimuksessa käytetään nimityksiä maltillinen ja radikaali. Tätä tutkimusta tehdessä osa lähdemateriaalista erottui kuitenkin selkeästi näistä kahdesta linjasta, joten tutkimukseen lisättiin näiden lähteiden käsittelyä helpottamaan kolmas tutkimussuuntaus, populaari linja.

Linjoista maltillinen on lähimpänä niin kutsuttua perinteistä historiankirjoitusta. Linjan teokset pyrkivät suhtautumaan kriittisesti kaikkiin lähteisiinsä – niin länsimaisiin kuin islamilaisiin –, mutta eivät kuitenkaan hylkää mitään lähdeä kokonaan. Maltillisen linjan teokset ovat pääsääntöisesti historiantutkijoiden kirjoittamia. Tämän huomaa teosten tieteellisestä kirjoitustyylistä ja runsaasta määrästä lähdeviitteitä. Maltillisen linjan perusteoksena mainittakoon Fred Donnerin vuonna 1981 kirjoittama *The Early Islamic Conquests*, josta on muotoutunut ehdoton perusteos valloituksiin liittyen.

Viime vuosikymmeninä yhä suosittumaksi noussut populaarihistoriankirjoitus suhtautuu lähteisiin hieman eri tavalla. Teoksista huomaa, että kirjoittaja on pyrkinyt kertomaan haluamaansa tarinaa ja lähdekirjallisuutta myös tulkitaan sen mukaisesti. Lähdekirjallisuuteen suhtaudutaan kriittisesti tarinan ehdoilla. Teosten kieliasu ja kirjoitustyyli on huomattavasti lähempänä kaunokirjallista teosta kuin maltillisen linjan teoksissa. Populaarin linjan teoksia on kuitenkin

saatavilla nykyään huomattavan paljon, ja vaikka ne eivät välttämättä olekaan historiantutkijoiden kirjoittamia, niin niiden vaikutusta islamin historiankirjoituksen luomaan kuvaan ei sovi vähätellä.³⁰ Populaarin linjan tyyliä kuvaa parhaiten Efraim Karshin vuonna 2006 kirjoittama *Islamic Imperialism*, josta löytyy paljon linjalle tyypillisiä piirteitä.

Viimeinen linjoista on radikaali linja, johon on tässä tutkimuksessa katsottu kuuluvan 1970-luvun lopulta alkunsa saanut erittäin kriittinen islamin historian tutkimus. Radikaalin linjan teokset hylkäävät arabiankieliset islamilaiset lähteet lähes kokonaan. Linjan mukaan kaikki islamin varhaiseen historiaan liittyvät suulliset lähteet on kirjoitettu ylös useita vuosikymmeniä, ellei jopa vuosisatoja tapahtumien jälkeen, ja näin ollen niiden antamaa kuvaa ei voida pitää luotettavana. Radikaalin linjan teoksia kuvaa parhaiten Patricia Cronen ja Michael Cookin vuonna 1977 kirjoittama *Hagarsim*-teos, joka herätti ilmestyessään paljon sekä positiivisia että negatiivisia reaktioita.

Tutkimuksessa käytettävien linjojen välinen ero on häilyvä. Erilaisella tulkinnalla tietyt teokset olisi voitu tulkita kuuluvan useampaan linjaan. Päätökset linjoista teosten välillä olen tehnyt arvioimalla niiden lähdemateriaalin käsittelyä, kirjoitustyyliä, mahdollista kirjoitustarkoitusta ja kirjoittajien tekemiä tulkintoja käytetyistä lähteistä. Tämä on johtanut myös siihen, että tutkijoiden eri aikoina kirjoittamien teosten on voitu tulkita kuuluvaksi eri linjojen alle.

1.2 Teoriatausta

Tutkittaessa länsimaista historiankirjoitusta islamista tai orientista yleisesti on mahdotonta sivuuttaa orientalismin teoriaa. Orientalismi on Columbia-yliopiston edesmenneen professori Edward Saidin luoma teoria. Sen keskeisimpänä teesinä on, että länsimainen kuva orientista (idästä) on länsimaisten

³⁰ Said 2011, 336–337.

historiankirjoittajien orientalisoina.³¹ Länsimainen historiankirjoitus tai kirjallisuus ei siis kuvaa todellista itää, vaan sen tutkijoiden siitä luomaa subjektiivista harhaa.

Orientalistisessa historiankirjoituksessa orientti sai merkityksen vain oksidentin (lännen) vastakohtana ja tämä myös tekee siitä kiinnostavan. Orientti ja sen asukkaat nähtiin länteen verraten alempiarvoisina. Orientin asukas oli kiero, naisellinen, ei kyennyt rationaaliseen ajatteluun, ja ennen kaikkea hän oli huonompi verrattuna länsimaiseen ihmiseen. Tämä idän alemmuussuhde näkyi ja heijastui tieteeseen ja politiikkaan. Idästä luotiin länessä kuvaa, jonka avulla lännen puuttuminen orientin asioihin oli jopa toivottavaa.³²

Saidin mukaan orientalismin alkuaikana 1700-luvun lopulla, mutta tämän tutkimuksen kannalta relevantin Saidin teesi on orientalismin muovautuminen toisen maailmansodan jälkeen brittiläisten ja ranskalaisten aiemmin hallitsemasta orientismista kohti amerikkalaista orientismia.³³ Hänen mukaansa amerikkalaisessa orientismissa orientin käsite alkoi tarkoittamaan lähes ainoastaan Lähi-itää ja islamia.

Amerikkalaiseen orientismiin ja sen kehitykseen on vaikuttanut paljon Israelin valtion synty. Israelin menestys vahvempia arabivaltioita vastaan useissa konflikteissa on Saidin mukaan vahventanut orientalistista näkemystä veltoista ja kykenemättömästä orientista.³⁴

Länsimainen kuva arabista on vahvasti orientaloitunut etenkin 1970-luvun öljykriisin jälkeen, jonka aikana ilkeä arabi kuvattiin hymyilemässä öljytynnyriin

³¹ Said 2011, 15–19;
The Guardian, obituary 26.9.2003,
<http://www.guardian.co.uk/news/2003/sep/26/guardianobituaries.highereducation>, viitattu 15.7.2015.

³² Said 1979, 204.

³³ Said 1979, 285.

³⁴ Said 1979, 286.

nojaten.³⁵ Tästä karrikoidusta kuvasta oli vastuussa Saidin mukaan länsimainen populaarikulttuuri, jossa arabiin yhdistettiin etenkin 1980-luvulla irstaus tai verenhimoinen kavaluus.³⁶

Said myös yhdistää akateemisten tutkijoiden teosten argumentteja populistiseen kuvaan orientista ja osoittaa niiden yhtäläisyyksiä. Said käyttää lähteinään niin tieteellisiä julkaisuja kuin kaunokirjallisiakin teoksia omaa orientalismin teoriaa muodostaessaan. Yhdysvaltojen nykyinen vaikutus Lähi-idässä ja suhtautuminen orienttiin saa mielenkiintoisen näkökulman, mikäli sitä tarkastellaan Saidin teoriaa hyväksikäyttäen.

Saidin teoria herätti ilmestyessään ja sen jälkeen runsaasti kritiikkiä, joka kohdistui lähinnä hänen tekemiinsä yleistyksiin. Kriitikojen mukaan Saidin tutkimuksen lähdemateriaali oli aivan liian suppea, jotta niiden perusteella olisi kyetty tekemään teorian kaltaisia yleistyksiä länsimaista historiankirjoitusta hallitsevasta orientalistisesta traditiosta. Myös tieteellisten ja kaunokirjallisten teosten samanarvoinen kohtelu lähdemateriaalina synnytti kritiikkiä. Joidenkin kriitikoiden mukaan orientalistista tutkimusperinnettä ei ole edes olemassa missään muualla kuin Saidin kirjan sivuilla.³⁷

Esimerkiksi brittiläistä imperiumia käsitellessään historioitsija David Cannadine toteaa, että luokkajako, status ja sosiaalinen hierarkia valtakunnan alueella tarjoavat huomattavasti paremman selitysmallin imperiumin kansalaisten aatteille, kuin Saidin rotuun ja niiden eriarvoisuuteen perustuva orientalistinen teoria.³⁸

”Lyödäkseni korttini heti pöytään, minulle kirja (Orientalismi) vaikuttaa pahansuovalta huijaukselta, jossa on vaikea erottaa milloin tekijä on tulkinnut

³⁵ Said 1979, 285.

³⁶ Said 2011, 270–271.

³⁷ Irwin 2006, 299–304.

³⁸ Cannadine 2001, preface xix-xx, 125–126;
Fletcher 2003, 532–534.

*lähteitä vahingossa väärin ja milloin taas väärintulkinta on tehty tarkoituksella.*³⁹

Toinen brittiläinen historioitsija Robert Irwin julkaisi vuonna 2006 teoksensa *For the Lust of Knowing*, joka käsittelee orientalismin historiaa ja pyrkii kritisoimaan Saidin teoriaa. Teoksessaan Irwin muun muassa kritisoi Saidin lähdemateriaalin keskittymistä ainoastaan brittiläiseen ja ranskalaiseen lähdemateriaaliin jättäen saksalaisen materiaalin kokonaan käsittelemättä.⁴⁰ Hänen mukaansa Saidin teos on täynnä virheellisiä faktoja, jotka osoittavat hänen puutteensa ymmärtää Lähi-idän historiaa.⁴¹ Irwin on omistanut kokonaisen kappaleen ainoastaan Saidin teoksen kritiikkiin, jossa *Orientalismi* tuomitaan fiktiiviseksi teokseksi; ”hyväksi novelliksi”.⁴²

Said itse vastaa kritiikkiin kirjansa jälkisanoissa ja myöntää, ettei hänen teoriansa ole aukoton, ja että se perustuu osittain vaillinaiseen lähdemateriaaliin. Hän ei kuitenkaan näe lähdemateriaalin suppeuden aiheuttavan minkäänlaista ongelmaa, sillä teorian muodostava orientalismin traditio on näidenkin lähteiden perusteella selkeästi havaittavissa.⁴³ Ongelmaksi Saidin orientalismin teoriaa tarkastellessa muodostuu se, että hänen näkemyksensä mukaan länsimaalainen ei voi tulkita itää, kuin orientalististen näkökulmien kautta. Hän siis kyseenalaistaa näin länsimaalaisen islamin historiantutkimuksen lähes kokonaan.

Tässä tutkimuksessa käytän orientalismin teoriaa viitekehyksenä, jossa lähdeaineistoa tulkitaan aikalaiskontekstissaan. Pyrin aikalaiskontekstin avulla löytämään lähteistä kirjoittajan motiiveja ja etsin motiiveista mahdollisia

³⁹ *“To set my cards out on the table, at this early stage, that book seems to me to be a work of malignant charlatanry in which it is hard to distinguish honest mistakes from willful misrepresentations.”*

Irwin 2006, 4.

⁴⁰ Irwin 2006, 286–289.

⁴¹ Esimerkkinä Irwin mainitsee Saidin muun muassa kertovan muslimi armeijoiden vallanneen Turkin ennen Pohjois-Afrikkaa.

Irwin 2006, 283.

⁴² Irwin 2006, 309.

⁴³ Said 1979, 331.

orientalistisia piirteitä. Asetan kuitenkin aikalaishistorian muodostamisen orientalistisen viitekehyksen edelle enkä näin ollen pyri Saidin mukaisesti tuomitsemaan kaikkea lähdemateriaaliani orientalistiseksi.

1.3 Aiemmat tutkimukset

Länsimainen historiantutkimus on käsitellyt islamin historiaa niin kauan kuin kristitty maailma on ollut tekemisissä islaminuskosten kanssa. Valistukseen asti (1700-luku) islamintutkimuksessa ei juurikaan käytetty islamilaisia lähteitä. Valistuksen ajalta lähtien islamin historiantutkimus alkoi perustumaan lähinnä arabialaisten lähteiden kääntämiseen ja kommentoitiin niiden historiallista todistusarvoa kritisoimatta. Modernin länsimaisen islamilaista maailmaa koskevan historiantutkimuksen katsotaan alkaneen 1800-luvun puolesta välistä, jolloin alettiin hiljalleen kyseenalaistaa arabialaisten lähteiden todenperäisyyttä.⁴⁴ Lähes kaikki arabialaiset lähteet islamin varhaisista vuosista ja valloituksista on kirjoitettu ylös vasta *abbasidi*-hallinnon aikaan 700-luvun lopulla.

1960- ja 70-luvuille asti länsimainen islamin varhaishistoriaa koskeva tutkimus kuitenkin tukeutui pääasiassa islamilaisten lähteiden luomaan kuvaan ja siihen, että islam oli muotoutunut lähes nykyisenlaiseksi jo Muhammadin elinaikana. Islam nähtiin myös suurimpana valloituksiin johtaneena tekijänä, etenkin uskonnon sisältämän *Jihad*-doktriinin kautta. Valloitukset nähtiin uuden uskonnollisen auktoriteetin – tulevan kalifaatin – suunnitelmallisina ja keskitetysti johdettuina sotatoimina.⁴⁵

Ennen 1900-luvun puoliväliä islamin ja Lähi-idän tutkimus keskittyi hyvin pienen tutkijajoukon tutkimuksiin, huolimatta islamin varhaishistorian valtavasta lähdeaineistosta. Tutkimusta vaikeutti myös sen monitieteellisyys. Ollakseen varteenotettava tutkija ja kyetäkseen kunnolla perehtymään lähdemateriaaliin

⁴⁴ Donner 1998, 5–9.

⁴⁵ Donner 2008, Introduction xviii.

tutkijan oli hallittava klassisen arabian lisäksi myös persian, syyrian, koptin ja pahlavin kielet. Islamin tutkimusta ei tuettukaan rahallisesti siten, että se olisi kyennyt tarjoamaan mahdollisuuksia suuremmalle määrälle tutkijoita. Kylmän sodan aikana tapahtuneen maailmanpolitiikan painopisteen muuttumisen myötä Lähi-idän ja islamin tuntemuksen merkitys alkoi kasvaa. Sen myötä tutkimusta alettiin tukea myös rahallisesti niin, että aiheeseen perehtyvien tutkijoiden määrä alkoi kasvaa.⁴⁶

1970-luvulla länsimainen islamin historiantutkimus muuttui entistä kriittisemmäksi, ja osa tutkijoista jopa kiisti kaiken historiallisen arvon islamilaisen maailman 600-luvun ja 700-luvun alun tapahtumilta (mm. Crone & Cook: *Hagarism*, ns. vastanarratiivi).⁴⁷ Kriittinen historiantutkimus näki islamin ensimmäisen vuosisadan tapahtumien kuvaukset ainoastaan *abbasidi*-hallinnon⁴⁸ poliittisina pyrkimyksinä oikeuttaa oma hallintonsa ja islamin siihenastiset valloitukset.

Nykyaikaisessa länsimaisessa historiantutkimuksessa suhtaudutaan pääsääntöisesti hyväksyvästi arabialaisiin lähteisiin eikä kriittinen historiantutkimus ole saanut kaikkia tutkijoita epäilemään koko islamin varhaista historiaa. Lähteisiin toki suhtaudutaan kriittisesti, mutta lähdekriittisyys mainitaan teosten johdannoissa, ja itse teokset kuitenkin käsittelevät valloitusten tapahtumahistoriaa perustuen islamilaisiin lähteisiin länsimaisten lähteiden tukemana.⁴⁹

Länsimaisten historioitsijoiden islamin valloituksia käsittelevää historiografiaa ei ole maailmalla erikseen tutkittu, vaan kyseistä aihetta käsitellään muutamien teosten yksittäisissä luvuissa. Chicagon yliopiston professori Fred Donner käsittelee aihetta islamin varhaishistoriaan liittyvän lähdemateriaalin osalta

⁴⁶ Robinson 2011, 639–641.

⁴⁷ Donner 2008, Introduction xxix-xxx.

⁴⁸ Vuonna 750 valtaan noussut dynastia, joka piti valtaa islamilaisessa maailmassa vuoteen 1258 asti, kunnes mongolit valloittivat dynastian pääkaupungin Bagdadin.

⁴⁹ Donner 2008, Introduction xxx-xxxii.

vuonna 1998 ilmestyneen teoksen, *Narratives of Islamic Origins*, johdannossa. Siinä hän käsittelee länsimaisen islamin tutkimuksen kehittymistä 1800-luvulta nykyaikaan. Aihetta islamilaisesta näkökulmasta on tutkinut New Yorkin yliopiston tohtorikoulutuksen ja tutkimuskeskuksen johtaja Chase Robinson vuonna 2003 ilmestyneessä teoksessaan *Islamic Historiography*. Myöhemmän teoksensa johdannossa, *The Expansion of the Islamic State (2008)*, Donner laajentaa käsittelyä valloituksiin ja etenkin siihen, miten länsimainen sitä koskeva tutkimus on niitä käsitellyt ennen ja jälkeen 1970-luvun.

Merkittävin aiheesta maailmalla tehty teos on Robinsonin kokoama ja vuonna 2011 ilmestynyt *A New Cambridge History of Islam*, jonka viimeinen osa käsittelee kokonaisuudessaan islamin varhaishistorian historiografiaa. Tähän osaan Donner on kirjoittanut luvun modernista lähestymistavasta islamin varhaishistoriaan.

Suomalaisten yliopistojen tietokannoista löytyi paljon islamiin ja orientalismiin liittyviä tutkimuksia. Tästä huolimatta Helsingin yliopiston tai muidenkaan suomalaisten yliopistojen tietokannoista ei löytynyt suoraan valloituksiin tai islamin varhaishistorian historiografiaan liittyviä tutkimuksia. Historiografista tutkimusta Islamin varhaisista valloituksista orientalistisessa viitekehyksessä ei näin ollen ole aiemmin Suomessa tehty. Helsingin yliopiston professori Jaakko Hämeen-Anttilan on vuonna 2012 kirjoittanut teoksen *Islamin miekka*, joka käsittelee islaminuskoisten varhaisia valloituksia perinteisen historiankirjoituksen näkökulmasta. Kyseistä kirjaa on tässä tutkimuksessa käytetty tukevana lähdemateriaalina.

1.4 Tutkimusmenetelmät ja lähdemateriaali

Tämä tutkimus on historiografinen kvalitatiivinen kirjallisuustutkimus, jossa käytetään kontekstuaalista tutkimusmenetelmää orientalistisessa viitekehyksessä. Tarkoituksena on vertailla erilaisten historiantutkimusten

antamaa kuvaa toisiinsa ja pohtia kirjoittajien omaa alkuperää ja heidän mahdollisia vaikutteitaan. Perinteinen rankelainen historiantutkimus lähtee ajatuksesta, että historiantutkija sammuttaa oman subjektiivisuutensa ja tutkii historiaa täysin objektiivisesti.

Nykyaikaisen historiantutkimuksen näkemyksen mukaan tämä on käytännössä mahdotonta. Aatehistoriallisella metodilla tutkija voi kuitenkin yrittää saada selville kirjoittajan henkilökohtaiset tarkoitusperät ja pyrkiä käsittelemään teosta sen omassa kontekstissaan.⁵⁰ Länsimainen islamin historiaa käsittelevä tutkimus on aina länsimaisen kulttuuriin muovaamaa. Tämän tutkimuksen metodologinen pohja nojautuu Quentin Skinnerin kontekstuaaliseen metodiin. Tarkoituksena on rekonstruoida aikalaism konteksti mahdollisimman tarkasti ja käsitellä lähdeä luodussa kontekstissa. Teoksista tulee siis selvittää, miksi ne on kirjoitettu ja mihin kirjoittaja on teoksellaan pyrkinyt. Tämä onnistuu ottamalla huomioon kirjoittajan taustat, jotka mahdollisesti kertovat hänen omista tarkoitusperistään ja motiiveistaan teosten kirjoittamiseen. Teosten kirjoittajien kirjoitustyyli ja käytetyt sanonnat kertovat myös teoksen kielellisestä kontekstista, jonka avulla voidaan pyrkiä saamaan selville kirjoittajan ja hänen teoksensa tarkoitusperiä.⁵¹

Kielellisen kontekstin merkitys kasvaa, mikäli tutkimuksessa käytetään lähdemateriaalina pääasiallisesti ylöskirjoitettua historiaa, jolloin käytettyjen sanojen ja sanontojen merkityksen tulkitseminen saattaa avata aikalaism kontekstia.⁵² Esimerkiksi tämän tutkimuksen lähdemateriaaleissa puhutaan arabivalloittajista ja taas toisaalta muslimivalloittajista. Ensin mainittu termi pitää sisällään selkeän nationalistisen ja rodullisen viittauksen. Tämä antaa olettaa, että valloittajat olivat kansaltaan yhtenäisiä ja muodostivat käsityksen itsestään nationalistisen määritteen mukaan, vaikka nationalismi on käsitteenä hyvin uusi eikä se ollut käytössä valloitusajan aikakaudella.⁵³ Jälkimmäisenä

⁵⁰ Hyrkkänen 2002, 226.

⁵¹ Skinner 2002, 79–87.

⁵² Hampsher-Monk 1998, 28–29.

⁵³ Robinson 2011, 645–646.

mainittu termi taas pitää sisällään selkeän viittauksen uskonnollisuuteen, jonka perusteella voidaan päätellä, että valloittajat näkivät itsensä rodun sijasta uskovaisina samaan Jumalaan ja kokivat tämän toisiaan yhdistävänä tekijänä.

Aikalaiskontekstin muodostamisen merkitys on tämän tutkimuksen kannalta merkittävässä osassa. Kukin kirjoitettu teos kuvastaa luonnollisesti myös kirjoitushetkellä vallinnutta maailmapoliittista tilannetta ja ammentaa käsitteitä sekä mahdollisesti myös kirjoitusmotiveja nykyaikana vallinneesta Lähi-idän muslimien ja länsimaiden vastakkainasettelusta.

Ajallisen kontekstin muodostamisen ja samalla koko tässä tutkimuksessa käytettävän kontekstuaalisen tutkimusmenetelmän ongelmana on kontekstien tulkinnallisuus. Jokainen tutkimuksen aloittava kysymyksenasettelu johtaa tietynlaisen lähdemateriaalin käyttämiseen, jonka avulla tutkija pyrkii luomaan vastaukset asetettuihin kysymyksiin. Kysymyksenasettelun taustalla vaikuttaa aina tutkijan omat tavoitteet ja tekstin kirjoittamisen motiivit, joiden selvittäminen jälkepäin on historiantutkijan tulkintaa kirjoittajan päämääristä ja lähtökohdista. Historiantutkija luo oman kontekstinsa omalla tulkinnallaan, joka on luonnollisesti kyseenalaistettavissa toisenlaisella tulkinnalla.⁵⁴ Näin ollen ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tulkintaa tai kontekstia, vaan lähdemateriaalin tulkinnan avulla tehtävät johtopäätökset ja etenkin oman tulkinnan perusteleminen jäävät tutkijan itsensä vastuulle.

Akateemisen tutkijan oletetaan olevan objektiivinen tutkittavaa asiaa kohtaan. Tutkijan työn erottaa historiasta kirjoittavan novellistin työstä mahdollisuus tarkistaa tutkimuksessa esitetyt päätelmät tutkijan käyttämästä lähdemateriaalista.⁵⁵ Said kyseenalaistaa kirjassaan tämän oletuksen orientalismin traditiossa. Hänen mielestään moni akateeminenkin tutkija syyllistyy orientalismin syntiin ja luo ”virheellistä” kuvaa orientista tai määrittelee sen

⁵⁴ Kuparinen 1997, 250–252.

⁵⁵ Robinson 2003, 83.

länsimaisen maailmankäsityksen perusteella. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on pyrkiä löytämään lähde-teoksissa mahdollisesti olevat orientalistiset piirteet ja ottamaan ne huomioon ajallista kontekstia rekonstruoidessa.

Tässä tutkimuksessa käsitellään ja verrataan lähde-teoksia edellisessä luvussa mainittujen avaintemojen avulla.⁵⁶ Tarkoituksena ei ole luoda kaiken kattavaa kuvaa viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana kirjoitetusta islamia koskevasta historiakirjoituksesta, vaan avata sitä esiteltyjen avaintemojen perusteella.

Tämän tutkimuksen alkuperäislähteinä käytetään 1970-luvulta lähtien ilmestynyttä varhaisia valloituksia käsittelevää angloamerikkalaista kirjallisuutta. Päälähteeksi olen valinnut kolmetoista keskeisintä valloituksia käsittelevää teosta. Tutkimuksen päälähteistä neljä eivät käsittele suoranaisesti valloituksia,⁵⁷ mutta olen valinnut ne päälähteiksi, sillä ne suhtautuvat islamin valloituksista kertovaan lähdeaineistoon erittäin kriittisesti ja antavat näin ollen valloituksista perinteiseen käsitykseen verrattuna erilaisen kuvan.

Nämä kolmetoista päälähdettä käsittävät kaikki suoraan valloituksista tai läheisesti niitä käsittelevät Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa 1970-luvun lopulta lähtien kirjoitetut teokset. Asia on varmistettu tutkimalla tutkimuksessa käytettyjen lähteiden lähdeluetteloita ja viittauksia. Valloituksia suoraan käsittelevien teosten pieni lukumäärä oli yllätys ja osoitti sen, että aiheen tutkimus on edelleen angloamerikkalaisissa maissa suhteellisen pienen tutkijaryhmän vastuulla.

Ajallisesti päälähteet on rajattu alkamaan kriittisen islamin tutkimuksen alkuvuosilta (1970-luku), sillä sen voidaan katsoa aloittaneen nykyaikaisen islamin tutkimuksen ja vaikuttavan vahvasti vielä nykyäänkin kirjoitettaviin

⁵⁶ Valloituksesta kertovien alkuperäislähteiden käsittely sekä valloituksiin johtaneet ja valloitukset mahdollistaneet syyt.

⁵⁷ Crone & Cook 1977; Crone 1987; Donner 2010; Holland 2013.

historiateoksiin. Kolmestatoista päälähteestä kuusi on kirjoitettu vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen, joten päälähteiden avulla kyetään arvioimaan iskujen vaikutusta historiankirjoituksen luonteeseen. Vaikka islamin varhaishistoriasta löytyykin paljon kirjallisuutta, suoranaisesti valloituksiin keskittyvää kirjallisuutta on kirjoitettu yllättävän vähän. Valloituksia sivutaan lähes jokaisessa islamia käsittelevässä teoksessa, mutta teosten päähuomio kiinnittyy kuitenkin lähes aina muihin teemoihin.

Selkeästi suurin yksittäinen näistä teemoista on *Jihad*, johon keskittyvä laaja kirjallisuus luonnollisesti käsittelee myös varhaisia valloituksia. Tämän tutkimuksen lähdemateriaaliin on otettu mukaan kaksi *Jihad*-käsitteen kautta valloituksia käsittelevää teosta. *Jihad*-teokset ovat tässä tutkimuksessa liitetty suurelle yleisölle tarkoitetun kerronnallisen ja provosoivan kirjoitustyylinsä perusteella kuuluvaksi populaarin linjaan.

Päälähteiden islamin valloituksista antamaa kuvaa syvennetään islamin historiaa yleisesti käsittelevällä kirjallisuudella. Tällä kirjallisuudella pyritään selvittämään, miten valloituksia käsittelevä kirjallisuus keskustele muun aiheesta kirjoitetun kirjallisuuden kanssa. Yleisesti islamin historiaa käsittelevää kirjallisuutta tuetaan aihetta käsittelevien artikkeleiden avulla. Tukevana lähdemateriaalina on myös käytetty yhtä dokumenttielokuvaa. Ajallinen konteksti pyritään rekonstruoimaan teosten kirja-arvosteluilla, joiden avulla teokset kyetään liittämään muiden tutkijoiden reaktioihin. Rekonstruoinnissa käytetään apuna tutkijoiden tai yliopistojen kotisivuja. Ajallista kontekstia rekonstruoidaan myös käyttämällä lähteinä muutaman keskeisen historiantutkijan internetistä löytyviä aihetta käsitteleviä luentoja.

1.5 Lähi-idän uusi mahti (632–750 jaa.) – tutkimuksen historiallinen konteksti

Islamilainen maailma valloitti vajaassa 150 vuodessa valtavan laajan alueen.

Arabivalloittajat valloittivat useita vahvan kulttuuriperinteen omaavia valtakuntia. He säilyttivät kuitenkin oman kulttuuriperintönsä muokaten sitä uusilla vaikutteilla tuhoamatta vanhoja alueella jo vaikuttaneita kulttuureja. He eivät lainanneet suoraan mitään valloittamaansa kulttuuria, vaan ainoastaan osia niistä.⁵⁸

Vaikka länsimaiset historioitsijat ovat tutkineet valloituksia paljon ja ovat samaa mieltä tapahtuman maailmanhistoriallisesta merkittävydestä, ovat he kuitenkin eri mieltä sen luonteesta ja etenkin syistä.⁵⁹ Osittain tämä varmasti johtuu lähdemateriaalin puutteellisuudesta sekä näiden lähteiden tulkinnallisuudesta. Islamilaiset lähteet valloituksista sijoittuvat 700-luvun lopun jälkeiseen aikaan, ja vaikka niiden kerrotaan olevan kokoelmia aiemmista lähteistä, ei niitä voi käsitellä ilman tiukkaa lähdekritiikkiä.⁶⁰

Tämän tutkimuksen taustoittava osuus valloituksista perustuu pääasiassa Chase Robinsonin editoimaan *A New Cambridge History of Islam*-teokseen ja Chicagon yliopiston professorin Fred Donnerin sekä Lontoon yliopiston professorin Hugh Kennedyn teoksiin. Teokset käyttävät päälähteinään islamilaista perimätietoa, jota on täydennetty islamilaisen maailman ulkopuoleisilla lähteillä. Tarkoituksena ei ole käsitellä valloitusten tapahtumia kovinkaan syvällisesti, vaan luoda tutkimukselle pohja, jossa avainteemat kyetään kytkemään osaksi valloitusten historiaa. Donnerin teosta käytetään historiallisen kontekstin muodostamisessa, sillä hänen teoksestaan on muodostunut valloituksia käsittelevien tutkijoiden lähdeluetteloiden perusteos.⁶¹ Teos on tässä tutkimuksessa katsottu kuuluvan maltilliseen linjaan. Populaaria linjaa edustava Kennedyn teos on valittu kontekstin muodostamiseen, sillä se muistuttaa huomattavan paljon maltillisen linjan käsittelytapaa eroten siitä ainoastaan suuremmalle yleisölle tarkoitettun

⁵⁸ Crone & Cook 1977, 73.

⁵⁹ Donner 1981, 4.

⁶⁰ "The Arabic narratives are rarely simple accounts written by a single author and telling a straightforward account of events."
Kennedy 2008, 14.

⁶¹ Robinson 1992, 741.

kerronnallisen tyyliinsä puolesta.⁶²

Muhammadin kuoltua vuonna 632 valtaan ensimmäiseksi kalifiksi nousi *Abu Bakr*.⁶³ Hänen valtaannousunsa katsotaan aloittaneen oikeamielisten kalifien ajan; oikeamielisiksi kalifeiksi kutsutaan sunnalaisessa traditiossa⁶⁴ neljää ensimmäistä kalifia. Muhammadin aikana islaminuskoiset olivat jo aloittaneet niin kutsutut *ridda*-sodat Arabian niemimaalla. Niissä käytännössä sodittiin muita Muhammadin kaltaisia profeettoja, heidän kannattajiaan ja muita sellaisia heimoja vastaan, jotka eivät olleet alistuneet Muhammadin vallan alle.⁶⁵ *Ridda*-sotien myötä Arabian niemimaa alistettiin uskonnollisesti ja ennen kaikkea poliittisesti islaminuskoisten valtaan.⁶⁶

Ensimmäiset Arabian ulkopuoliset valloitukset kohdistuivat pohjoiseen, jossa naapurivaltoina olivat kaksi vanhaa imperiumia: Sassanidien (Persia) valtakunta sekä Bysantti. Neljän oikeamielisen kalifin valtakausien aikana vuoteen 661 mennessä islaminuskoiset olivat alistaneet valtaansa koko Sassanidien valtakunnan, Bysantin valtakunnasta Syyrian, Egyptin, suuren osan Pohjois-Afrikkaa ja Kyproksen saaren.

Kalifi *Uthmanin* salamurhan jälkeen vuonna 656⁶⁷ kalifiksi nousi *Ali*, jonka valtaannousu suisti islamilaisen valtakunnan sisällissotaan *Alin* ja hänen vastustajiensa välillä. Sisällissodan seurauksena valtaan nousi *Alia* vastustanut *Mu'aywia*, jonka myötä valta siirtyi *umaijjadi*-kalifaatille. Kalifaatin aikana taisteltiin muslimien kesken myös toinen sisällissota vuosina 680–692, mutta *umaijjadien* onnistui pysymään vallassa.⁶⁸

⁶² Cobb 2009, 384–385.

⁶³ Robinson 2011, 194.

⁶⁴ Nykyaikaisen islamin maltillinen pääsuuntaus. Hämeen-Anttila 2004, 174.

⁶⁵ Kennedy 2008, 55.

⁶⁶ Donner 1981, 86.

⁶⁷ Hourani 2005, 25;

Robinson 2011, 204.

⁶⁸ Donner ja Robinson ajoittavat sisällissodan alkavaksi vuodesta 680 ja Kennedy taas vuodesta 683. Tutkimuksessa on käytetty näistä kolmesta uusinta lähdettä (Robinson).

Umayyjadi-kalifaatin ollessa vallassa islaminuskoiset jatkoivat Pohjois-Afrikan valloitusta saapuen vuonna 711 Iberian niemimaalle (nykyinen Espanja) asti.⁶⁹ Seitsemän seuraavan vuoden aikana islaminuskoiset valloittivat lähes koko niemimaan ja jatkoivat valloituksiaan Pyreneiden vuoriston yli nykyiseen Ranskaan, jossa Kaarle Martel kukisti muslimivalloittajat vuonna 732 Poitiersin taistelussa pysäyttäen muslimien etenemisen syvemmälle manner-Eurooppaan.⁷⁰

Islamilainen maailma *Umayyjadi*-kalifaatin päättyessä⁷¹

Idässä muslimit jatkoivat valloituksiaan valloittaen vuoteen 709 mennessä nykyisen Afganistanin alueen sekä vuoteen 736 mennessä nykyisen Georgian alueen ja osan nykyistä Intiaa. He myös piirittivät kahteen otteeseen Bysantin

Kennedy 2008, 346;

Donner 1981, 275;

Robinson 2011, 215.

⁶⁹ Kennedy 2008, 310.

⁷⁰ Kennedy 2008, 320;

Robinson 2011, 232.

⁷¹ Karsh 2006, 31.

pääkaupungin Konstantinopolin vuosina 674–678⁷² sekä 717–718⁷³ onnistumatta kuitenkaan valloittamaan kaupunkia.

Islamilaisen maailman ajautuessa vuonna 746 toiseen sisällissotaan oli se alistanut valtaansa suurimman osan nykyistä aluettaan. Aluetta ei kuitenkaan ollut käännytetty uuteen uskontoon, vaan ”vääräuskoiset” kykenivät harjoittamaan omaa uskontoaan maksamalla siitä veroa. Varsinainen laajamittainen käännytystoiminta käynnistyi vasta *abbasidi*-kalifaatin aikana.

Valloitusten seuraukset olivat valtavat. Sassanidien valtakunta oli käytännössä kadonnut, ja Bysantin valtakunta oli menettänyt suuren osan aluettaan sekä heikentynyt sodan myötä merkittävästi. Keski-Euroopan kristitytkin olivat joutuneet kohtaamaan uuden uskonnon taistelukentällä, ja tämä jätti eurooppalaiseen mentaliteettiin pysyvät jäljet.⁷⁴

Islamilainen maailma astui *abbasidi*-kalifaatin myötä aikaan, jota on myöhemmässä historiankirjoituksessa pidetty islamin kulta-aikana. *Abbasidi*-kalifaatin tarkoitus oli palauttaa islam juurilleen, josta se oli heidän mielestään *ummajadi*-kalifaatin aikana erkaantunut.⁷⁵

Kuten tutkimuksen johdannossa aiemmin todettiin, ongelmalliseksi valloitusten tutkimisen tekee se tosiasia, että lähes kaikki arabiankieliset ja islamilaiset lähteet niihin liittyen ovat vasta kolmannen sisällissodan jälkeen vuonna 750 valtaan nousseen *abbasidi*-kalifaatin ajalta. Miten paljon *abbasidi*-kalifaatin

⁷² Kennedy mainitsee vuosiluvut 674–678, kun taas sotahistorioitsija Nazfiger mainitsee kirjassaan piirityksen päättyneen jo vuonna 677.
Kennedy 2008, 329–330;
Nazfiger 2003, 142.

⁷³ Jälleen Kennedy mainitsee piirityksen tapahtuneen vuosina 716–718, kun taas Nazfiger mainitsee ainoastaan Konstantinopolia vastaan kohdistuneen hyökkäyksen tapahtuneen vuonna 715. Robinson toteaa piirityksen alkaneen vuonna 717 ja päättyneen vuonna 718.
Kennedy 2008, 330;
Nazfiger 2003, 143;

Robinson 2011, xxiii, 235.

⁷⁴ Hämeen-Anttila 2012, 93–95.

⁷⁵ Karsh 2006, 41.

islamin uudistamis- tai oikeastaan puhdistamispyrkimykset näkyvät valloituksiin liittyvässä lähdemateriaalissa? Tämä lähteisiin liittyvä epäselvyys johdattaa tutkimuksen kohti ensimmäistä avaintemaa; Mitä valloituksista oikeastaan voidaan tietää varmasti?

2. MITÄ OIKEASTAAN VOIDAAN TIETÄÄ? – LÄHDEMATERIAALIN ONGELMAT

Historiankirjoitus on tutkijan tulkintaa, jossa hän käyttää tarkoitukseensa sopivia lähteitä. Tutkijan työ hankaloituu huomattavasti, mikäli hänen lähteensä eivät ole luotettavia eikä hänellä ole mahdollisuutta tarkastaa lähteen sisältämiä tietoja toisesta lähteestä. Valloituksiin liittyvä alkuperäislähdemateriaali muodostaa näin ollen sitä tutkiville mittavan ongelman.

Varhaisin länsimainen historiankirjoitus ei antanut islamilaisille lähteille lainkaan painoarvoa. Vasta valistuksen myötä alkoi länsimaissa syntyä kiinnostusta islamilaisen perimätiedon ja muiden islamilaisten lähteiden antamaan kuvaan islamin varhaisista vaiheista.⁷⁶ Valistuksen aikana syntynyt ja 1800-luvulla kehittynyt deskriptiivinen lähestymistapa ei suhtautunut islamilaisiin lähteisiin kriittisesti, vaan hyväksyi ne sellaisenaan omiksi lähteikseen.⁷⁷

Islamilaisten lähteiden tarkempi tutkiminen kuitenkin aiheutti nopeasti sen, että historioitsijat huomasivat niiden ristiriitaisuudet. Tämä johti 1800-luvun puolivälissä islamilaisen historian tutkimuksessa lähdekriittisen lähestymistavan syntyyn, jossa islamilaisia lähteitä alettiin luokitella niiden luotettavuuden perusteella.⁷⁸ 1800-luvun loppupuolella länsimaiset tutkijat alkoivat tarkastella lähdekriittisesti etenkin suullisen perimätiedon pohjalta ylöskirjoitettuja lähteitä ja

⁷⁶ Donner 1998, 5-6.

⁷⁷ Donner 1998, 5;
Robinson 2011, 629.

⁷⁸ Donner 1998, 9,
Robinson 2011, 629–630.

niiden todenperäisyyttä.⁷⁹

Tämä Vanhan ja Uuden testamentin tutkimuksen pohjalta kehittynyt perinnekriittinen lähestymistapa johti sata vuotta myöhemmin modernin kriittisen islamin tutkimuksen syntyyn, jota tässä tutkimuksessa kuvaa radikaalilinja.⁸⁰ Moderni kriittinen islamin tutkimus suhtautuu vielä perinnekriittistä lähestymistapaa pessimistisemmin tutkijoiden mahdollisuuksiin tulkita islamilaista perimätietoa ja löytää sen taakse piiloutunut todellinen historiallinen totuus.⁸¹

Lähtökohtaisesti ongelmallista, etenkin islamilaisten lähteiden suhteen, on edelleen suullisten lähteiden käyttö. Islamin varhaishistoria sisältää vähän kirjallista lähdemateriaalia ennen *abbasidi*-hallintoa, jolloin suullista perimätietoa alettiin järjestelmällisesti muokata kirjalliseen muotoon.

Länsimainen historiankirjoitus suhtautuu kriittisesti tähän myöhemmin koottuun lähdeaineistoon, kun taas islamilainen historiankirjoitus ei näe ongelmaa suullisten lähteiden luotettavuudessa.⁸² Kuten brittisthistorioitsija Tom Holland teoksessaan toteaa, osa länsimaisista historioitsijoista, varsinkin radikaalin linjan edustajat, ovat alkaneet kyseenalaistaa erittäin kriittisesti islamilaisen maailman perimätiedon ja näin ollen koko sen luoman kuvan islamin varhaisista vaiheista.⁸³

WTC-iskujen jälkeinen poliittinen tilanne ja islamin näkyvyys länsimaisessa mediassa ovat New Yorkin yliopiston professori Robert G. Hoylandin⁸⁴ mukaan

⁷⁹ Donner 1998, 13-15;

Robinson 2011, 631.

⁸⁰ Robinson 2011, 632.

⁸¹ Donner 1998, 25.

⁸² Fred Donnerin luento 4.8.2011,

<https://www.youtube.com/watch?v=5RFK5u5lkhA>, viitattu 15.7.2015;

Channel 4, Islam – The Untold Story

<http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 15.7.2015.

⁸³ *“Over the past forty years, the reliability of what the Muslim historical tradition can tell us about the origins of Islam has indeed come under brutal and escalating attack – to the degree that many historians now doubt that it can tell us anything much of value at all”*

Holland 2012, 41.

⁸⁴ New York University, Robert G. Hoyland

vielä syventänyt länsimaisten historiantutkijoiden mielipiteiden kahtiajakoa. Hän myös näkee asian linkittyvän tutkijoiden poliittisiin näkemyksiin:

”... islamin massiivisesti kasvanut julkinen profiili on saanut monet akateemiset tutkijat, jotka yleensä ovat vasemmalle kallellaan olevia liberaaleja, arkailemaan islamin kritisoimisessa, ja tämä on suosinut traditionaalista lähestymistapaa ja toisaalta ajanut skeptisen lähestymistavan edustajat vieläkin kriittisemmiksi.”⁸⁵

Tässä tutkimuksessa käsitellyt teokset on jaettu tähän ongelmaan liittyen kolmeen eri luokkaan riippuen siitä, miten ne pyrkivät ongelmaan vastaamaan. Lähteiden jaottelu ei ole aivan yksinkertaista, sillä monet lähteet voitaisiin hieman erilaisella tulkinnalla jaotella useisiin eri luokkiin. Lähimmäksi perinteisen aiemman historiankirjoituksen antamaa näkemystä valloituksista asettuu linja, jota tässä tutkimuksessa kutsutaan maltilliseksi.

2.1 Kriittisesti kumpaankin suuntaan – maltillinen linja

Maltillinen linja suhtautuu kriittisesti kaikkiin käyttämiinsä lähteisiin – olivat ne sitten islamilaista tai länsimaalaista alkuperää. Erityisen kriittisesti suhtaudutaan islamilaisiin lähteisiin, mutta niitä käytetään kuitenkin lähdemateriaalina, sillä kyseiset lähteet sisältävät eniten tietoa aiheesta.

Yleistä maltillisen linjan teoksissa on johdannossa esitetty hyvinkin vahva lähdekriittinen ote,⁸⁶ joka lievenee huomattavasti tutkimuksen edetessä. Islamilaiset lähteet ja niiden käyttö tuomitaan, mutta niitä käytetään kuitenkin paljon. Linja muistuttaa paljon perinteisiä historian yleisteoksia, kuten oppikirjoja

<http://isaw.nyu.edu/people/faculty/robert-g.-hoyland>, viitattu 15.7.2015.

⁸⁵ “... *The massively increased public profile of Islam since then has made many academics, who are usually left-leaning liberals, shy of criticizing Islam and this has favored the traditionalist approach while pushing skeptics/revisionists to become more extreme.*”, Hoyland 2015, 232.

⁸⁶ Yllättävänä poikkeuksena Fred Donnerin teos, *The Early Islamic Conquests*, joka esittää lähdekriittikinsä vasta käsittelyluvuissa.

ja niiden avulla annettavaa opetusta niin peruskoulussa, lukiossa kuin yliopistossakin.

Lukijaa tai opiskelijaa kannustetaan suhtautumaan annettuun tietoon lähdekriittisesti. Lähteiden ongelmallisuus ja ristiriitaisuus tuodaan ilmi, mutta niiden käyttöä ei kuitenkaan hylätä, jotta asiasta voidaan kertoa suhteellisen ehjä kokonaisuus. Maltillinen linja ei myöskään suhtaudu liian kriittisesti islamilaiseen suulliseen perimätietoon, joiden perusteella myöhemmät kirjalliset lähteet on koottu.

Maltillista linjaa tämän tutkimuksen päälähteistä edustavat Fred Donnerin, Walter Kaegin, John Jandoran, Hugh Kennedyn ja Robert Hoylandin teokset. Teoksista yksi on kirjoitettu vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen.⁸⁷ Fred Donner ja Walter Kaegi ovat molemmat Chicagon yliopiston professoreita; Donner Lähi-idän historian ja Kaegi yleisen historian.⁸⁸ John Jandora taas on Websterin yliopiston kansainvälisten suhteiden professori ja entinen Yhdysvaltain merijalkaväen eversti. Hugh Kennedy työskentelee Lontoon yliopiston Orientin ja Afrikan tutkimuslaitoksella (School Of Oriental and African Studies) ja Robert Hoyland on New Yorkin yliopiston professori.⁸⁹

Seuraava lainaus kuvastaa Walter Kaegin ajatuksia valloituksiin liittyvien lähteiden ongelmista:

"Tämä tutkimus nojaa aikaisempien tutkijoiden pikkutarkkaan lähdekritiikkiin, sekä arabialaisten että ei-arabialaisten. Paljon tieteellistä huomiota on annettu

⁸⁷ Hoyland 2015.

⁸⁸ University Of Chicago, Fred Donner, Walter Kaegi, <http://nelc.uchicago.edu/faculty/donner>, viitattu 15.7.2015, <https://history.uchicago.edu/directory/walter-kaegi>, viitattu 15.7.2015.

⁸⁹ Barnes&Noble, John W. Jandora, <http://www.barnesandnoble.com/w/states-without-citizens-john-w-jandora/1100269224?ean=9780313355905>, viitattu 15.7.2015; School of Oriental And African Studies, University Of London, Hugh Kennedy, <http://www.soas.ac.uk/staff/staff36939.php>, viitattu 15.7.2015.

*arabialaisten lähteiden vaikeaselkoisuudelle ja ristiriitaisuuksille. Suuri osa kritiikistä on aiheellista, mutta kuitenkin ei-arabialaiset lähteet ovat pääsääntöisesti lyhyitä ja niissä on omat ongelmansa.”*⁹⁰

Kaegi kiteyttää maltillisen linjan teosten näkemyksen käytettyihin lähteisiin. Sekä islamilaiset että länsimaiset aikalaislähteet ovat omilla tavoillaan ongelmallisia eikä niiden käyttöä voida täysin aukottomasti perustella. Käytettävät lähteet ja niitä kohtaan esitetty kritiikki ovat aina tutkijan tai kirjoittajan omaa tulkintaa aiheesta, ja näin ollen ne muokkaavat myös teosten islamin varhaishistoriasta antamaa kuvaa.

Kaegin lähdeaineistoa yhdistelevää otetta on kritisoinut Lontoon yliopiston orientin ja Afrikan tutkimuslaitoksen professori G. R. Hawting.⁹¹ Hänen mielestään Kaegi syyllistyy liiallisiin yleistyksiin järkeilyn avulla. Hawting korostaa, että vaikka joku johtopäätös tuntuu lähteiden perusteellaärkevimmältä, se ei välttämättä sitä ole, ellei asiaa kyetä varmistamaan myös muista lähteistä.⁹²

Liian rohkeista johtopäätöksistä Kaegia syyttää myös Oxfordin yliopiston tohtori James Howard-Johnston.⁹³ Hänen mielestään Kaegi vain toteaa lukijalle pohtineensa lähteitään kriittisesti ohjeistaen tämän jälkeen lukijan luottamaan sanaansa.⁹⁴

Fred Donner kirjoitti teoksensa *The Early Islamic Conquests* jo vuonna 1981.

⁹⁰ *”This study rests upon earlier scholars’ painstaking criticism of sources, both Arabic and non-Arabic. Much scholarly attention has been given to the obscurities and contradictions in the Arabic sources. Much of that is justifiable, yet non-Arabic sources tend to be short and have their own problems.”*

Kaegi 1992, 2.

⁹¹ School of Oriental And African Studies, University Of London, G. R. Hawting, <http://www.soas.ac.uk/staff/staff31081.php>, viitattu 15.7.2015.

⁹² Hawting 1996, 343–344.

⁹³ University Of Oxford, James Howard-Johnston

http://byzstud.history.ox.ac.uk//senior_members/howardjohnston_james.html, viitattu 15.7.2015.

⁹⁴ Howard-Johnston 1995, 963.

Teoksensa kirjoittamisen jälkeen Donner on työskennellyt paljon islamilaisten alkuperäislähteiden parissa ja hänen käsityksensä islamin varhaishistoriasta (nimenomaan uskonnon historiasta) on lähentynyt myöhemmin esiteltävän radikaalin linjan edustajien Patricia Cronen ja Michael Cookin ajatuksia. Donnerin myöhemmät teokset ovat tämän tutkimuksen kannalta ongelmallisia kategorioida, sillä ne käsittelevät lähteitään maltillisen linjan mukaisesti, mutta ovat johtopäätöksissään radikaalin linjan mukaisia.

Mielenkiintoista on, ettei Donnerin teoksen lähdeluettelosta löydy *Hagarism*-teosta, joka tuntuu ilmestymisensä jälkeen olleen valloituksia käsittelevän kirjallisuuden vakioviittauksia. Esimerkiksi Kaegin, Jandoran, Kennedyn ja Hoylandin teosten lähdeluetteloista kyseinen teos löytyy. Samaa ihmettelee myös professori Hawting Donnerin teosta arvostellessaan.⁹⁵

Donnerin kirjan kriittistä lähteitä yhdistelevää otetta on kehattu,⁹⁶ ja hänen teoksestaan on myöhempien aihetta koskettavien teosten lähdeluetteloiden perusteella muodostunut ehdoton perusteos islamin varhaisia valloituksia käsitteleville tutkijoille.⁹⁷ Hawting pitää Donnerin analyysiä lähteistä pääsääntöisesti hyvänä, vaikka hän kritisoikin Donneria liiallisesta kritiikittömyydestä islamilaisia lähteitä kohtaan. Hawtingin mukaan tämä aiheuttaa sen, että Donner jättää saman aikakauden länsimaiset lähteet pienemmälle huomiolle.⁹⁸ Hawtingin ajatuksia liian vähäisestä islamilaisten lähteiden kritiikistä perustelee ehkä hänen työpaikkansa Lontoon yliopiston Orientin ja Afrikan tutkimuslaitoksella. Kyseisellä laitoksella sai alkunsa 1970-luvulla radikaalin linjan edustama erittäin kriittinen islamin tutkimus, jonka esittämiä johtopäätöksiä hän on käyttänyt omissa tutkimuksissaan.

Radikaalia linjaa edustavan Patricia Cronen arvio Donnerin ensimmäisen kirjan

⁹⁵ Hawting 1984, 131.

⁹⁶ Reid 1983, 49.

⁹⁷ Robinson 1992, 741.

⁹⁸ Hawting 1984, 132–133.

suhtautumisesta lähdemateriaaliin on tyyli:

”Kirjasta ei löydy systemaattista keskustelua lähteistä... mitä tulee kirjoittajan pyrkimykseen rekonstruoida Syyrian ja Irakin valloitusten kulku. Ei voida sanoa, että asian eteen olisi tehty mitään. Meille kerrotaan a priori-termein, etteivät lähteet mahdollista tapahtumien todellisen ajallisen järjestyksen rekonstruointia ...muslimi lähteisiin ei voi luottaa ... ja ei-muslimi lähteet antavat ainoastaan sirpaleista tietoa, joka saattaa myös olla johdettu islamilaisesta perimätiedosta.”⁹⁹

Crone arvostelee edustamansa radikaalin linjan tyylille uskollisena etenkin Donnerin teoksessaan islamilaisesta lähdemateriaalista tekemiä tulkintoja. Hän ei ymmärrä Donnerin väitettä siitä, että islamilainen lähdemateriaali antaa arabian ulkopuolisista valloituksista epäluotettavamman kuvan kuin Muhammadin aikaisista *ridda*-sodista, sillä hän on omissa tutkimuksissaan tullut asiasta täysin päinvastaiseen tulkintaan.¹⁰⁰

Cronen arvostelu osoittaa hyvin maltillisen linjan ongelman. Mikäli molempia lähderyhmiä kritisoidaan liikaa, ei lähdeaineiston perusteella kyetä sanomaan muuta, kuin että asiasta on mahdotonta tietää mitään. Toisaalta Donner vastaa tähän kritiikkiin myöhemmässä teoksessaan (*Muhammad and the Believers*) tiivistämällä hyvin maltillisen linjan suhtautumisen lähdemateriaaliin:

”Nämä hyvin perustellut huolet Muhammadin elämästä kertovien muslimilähteiden rajoitteista ovat johtaneet siihen, että monet tutkijat ovat hylänneet ne kokonaan. Tämä kuitenkin on liioittelua, kuten on myös näiden lähteiden kritiikitön hyväksyminen tosiasioina. Totuuden täytyy olla jossain siinä

⁹⁹ *”It (the book) also lacks of systematic discussion of the sources...As regards the author’s desire to reconstruct the course of the conquests of Syria and Iraq. It cannot be said that much of an attempt is made to realize it. We are told in a priori terms that the sources do not permit a reconstruction of the actual sequence of events... muslim sources are spurious... and the non-Muslim sources give us only information which moreover may have been derived from the Islamic tradition itself.”*

Crone 1983, 441.

¹⁰⁰ Crone 1983, 441.

Tällainen lähestymistapa lähdemateriaaliin tuntuu olevan maltilliselle linjalle tyypillistä. Esimerkkinä tästä on Yalen yliopiston historian professorin Paul Freedmanin¹⁰² luento islamin varhaishistoriasta vuodelta 2012.¹⁰³ Hänen luentonsa lähdekritiikin käsittely muistuttaa paljon Donnerin ajatuksia sekä Kaegin teoksessaan esittämää lähdekritiikkiä.

Freedmanin mukaan aikalaislähteet – islamilaiset tai länsimaiset – eivät välttämättä ole luotettavia. Hänen mukaansa lähteet islamin varhaisista vaiheista ovat selvästi myöhemmältä ajalta, mutta hän kuitenkin perustaa luentonsa näiden lähteiden käyttöön, sillä muuten aikakaudesta ei voisi sanoa juuri mitään.¹⁰⁴

Donner varoittaa myöhemmässä teoksessaan historioitsijoita etenkin islamilaisen perimätiedon vaaroista. Hän on Freedmanin kanssa samaa mieltä, että niiden avulla voidaan luoda perusta aiheen käsittelylle, mutta samalla on pidettävä mielessä, että lähteet ovat vain varsinaisia tapahtumia myöhemmän aikakauden kertomuksia menneestä ajasta. Näin ollen ne pitävät sisällään motiiveja, jotka on nähtävä oman aikalaiskontekstinsa (*abbasidi*-kalifaatti) kautta.¹⁰⁵

Professori Hugh Kennedy uhraa omassa teoksensa (*The Prophet and the Age of the Caliphates*) lopusta 40 sivua ainoastaan aikakauden lähteiden käsittelyyn:

¹⁰¹ "These well-founded concerns about the limitations of the traditional Muslim accounts of Muhammad's life have caused some scholars to conclude that everything in these accounts is to be rejected. This, however, is surely going to far and in tis way is just as uncritical an approach as unquestioning acceptance of everything in the traditional accounts. The truth must lie somewhere in between..."

Donner 2010, 52.

¹⁰² Yale University,

<http://history.yale.edu/people/paul-freedman>, viitattu 15.7.2015.

¹⁰³ Paul Freedmanin luento 5.4.2012,

<https://www.youtube.com/watch?v=cXF7RkgANNo>, viitattu 15.7.2015.

¹⁰⁴ Paul Freedmanin luento 5.4.2012,

<https://www.youtube.com/watch?v=cXF7RkgANNo>, viitattu 15.7.2015.

¹⁰⁵ Donner 2010, 91.

”Debatin ydin on se tosiasia, että vaikka lähteet antavat täyden ja yksityiskohtaisen kuvauksen tapahtumista pitäen sisällään silmännäköjoiden kertomuksia, on niiden kirjoittamisen ja tapahtumien, joista ne kertovat, välissä merkittävä aikahyppäys...”¹⁰⁶

Kennedy käsittelee teoksensa lopussa huomattavan yksityiskohtaisesti islamin varhaishistoriasta kertovaa lähdemateriaalia ja sen ongelmallisuutta luotaessa kuvaa tapahtumien kulusta. Donner kehuu etenkin Kennedyn lähdemateriaalin käsittelevää osuutta ja sanoo sen olevan erinomaista luettavaa etenkin jokaiselle aloittelevalle islamintutkijalle.¹⁰⁷

Maltillisen linjan teoksista professori John Jandoran teos *The March from Medina* eroaa muista teoksista sen sotahistoriallisen lähestymistavan myötä. Jandora pyrkii rekonstruoimaan mahdollisimman tarkasti varhaisia valloituksia sodankäynnin kannalta.

Lähteinään hän käyttää etenkin varhaisten islamilaisten historioitsijoiden noin sata vuotta valloitusten jälkeen kokoamia suulliseen perimätietoon perustuvia teoksia, jotka omien sanojensa mukaan sisältävät myös silminnäkijäkertomuksia valloituksista ja niihin kuuluneista taisteluista. Tämän lisäksi hän käyttää lähteinään runsaasti karttoja sekä länsimaisia, etenkin bysanttilaisia, lähteitä.¹⁰⁸

”Näistä rajoituksista huolimatta, minulla on tunne, että asiasta löytyy riittävästi tietoa, jotta sotilaallisten kampanjoiden pääpiirteet ja strategiat, ellei jopa skenaariot, isoista taisteluista kyetään rekonstruoimaan. Tämä tietysti vaatii

¹⁰⁶ “The substance of the debate is that, while the accounts we have are very full and detailed, Frequently including verbatim eye-witness reports, there is a significant time-lag between the events they describe and the time by which we know that they were written down...”

Kennedy 1986, 352.

¹⁰⁷ Donner 1990, 182–184.

¹⁰⁸ Jandora 1990, 2–3.

*joidenkin lähdetietojen kumoamista ja toisten uudelleen järjestelyä.*¹⁰⁹

Jandora myöntää lähdemateriaalinsa ongelmallisuuden etenkin myöhemmin kirjalliseen asuun koottujen suullisten lähteiden osalta. Maltilliselle linjalle tyypillisesti hän kuitenkin luottaa omaan ammattitaitoonsa käsitellä materiaalia siten, että kykenee muodostamaan ehjän kokonaisuuden ja kuvan.

Hän kuitenkin omassa lähdekritiikissään jo aavistelee, etteivät hänen ratkaisunsa ole radikaalia linjaa edustavan Patricia Cronen mieleen.¹¹⁰ Toisaalta New Yorkin yliopiston tohtorikoulutuksen ja tutkimuskeskuksen johtaja Chase Robinson¹¹¹ kehuu Jandoraa teoksessaan esittämästä lähdekritiikistä vuonna 1992 ilmestyneessä kirja-arvostelussaan. Samalla Robinson kehuu Jandoran teoksen syventävän hyvin Fred Donnerin teoksessa vähälle huomiolle jäänyttä valloitusten sotilaallista ulottuvuutta.¹¹²

Yleisesti voidaan sanoa, että maltillista linjaa on eniten kritisoitu liian vähäiseen lähdekritiikkiin perustuvista johtopäätöksistä. Kuitenkin etenkin Kaegin ja Donnerin teoksista, jotka on kirjoitettu 80- ja 90-lukujen aluissa, on muodostunut aihealueen perusteoksia. Maltillinen linja pyrkii tekemään kompromissin lähdekritiikin ja johtopäätösten välille. Se tukeutuu molempiin lähderyhmiin ja joutuu näin ollen tekemään yleistyksiä pystyäkseen luomaan asioista johtopäätöksiä.

Suomen johtava arabian tutkija, Helsingin yliopiston professori Jaakko Hämeen-

¹⁰⁹ *"Despite these difficulties, it is my feeling that there is sufficient information to reconstruct outlines of campaigns and strategies, if not scenarios, of major battles. This, of course, requires the discrediting of certain accounts and the rearrangement of others."*

Jandora 1990, 3.

¹¹⁰ Jandora 1990, 4.

¹¹¹ The City University of New York, Chase F. Robinson,

<http://www.cuny.edu/about/trustees/hearings/manhattan/kelly.html>, viitattu 15.7.2015.

¹¹² Robinson 1992, 743.

Anttila¹¹³ on kiteyttänyt oman valloituksia käsittelevän teoksensa ensimmäisessä luvussa maltillisen linjan suhtautumisen lähteisiin kertomalla oman teoksensa suhtautumisesta lähdemateriaaliin:

”Riippumatta siitä, miten islam historiallisesti ottaen syntyi, islamilainen yhteiskunta on uskonut sen syntyneen perinteellisen historiankirjoituksen kertomalla tavalla, ja tämä on vaikuttanut islamin kehittymiseen lähes alusta alkaen ja vaikuttaa edelleen. Tästä syystä käsittelen jatkossa perinteistä historiankirjoitusta ikään kuin se kuvaisi asioita niin kuin ne oikeasti tapahtuivat.”¹¹⁴

Hän hakee siis perustelut islamilaisen lähdemateriaalin käyttöön nykyajasta. Hämeen-Anttilan mielestä on tärkeämpää ymmärtää, miten islamilaiden lähteiden antama kuva vaikuttaa nykyään islamilaiseen maailmaan.

Maltillisen linjan tuoreimmassa teoksessa professori Robert G. Hoyland yrittää löytää uutta lähestymistapaa aikakauden lähteisiin:

”Tässä kirjassa jaan lähteet ainoastaan vanhempiin ja uudempiin ja suosin vanhempia uudempien sijasta piittaamatta niiden kirjoittajien uskonnollisista kytköksistä.”¹¹⁵

Hoylandin mielestä ei ole millään tavalla mielekästä jakaa lähteitä islamilaisiin ja ei-islamilaisiin, vaan käyttää niitä kaikkia mahdollisia lähteitä antaen kaikelle aiemmalle lähdeaineistolle kuitenkin myöhempää suuremman painoarvon.¹¹⁶ Hänen lähdeaineiston käyttöönsä kehuu toimittaja Stuart Kelly, The Scotsman

¹¹³ Hämeen-Anttila on myös kansainvälisesti tunnettu islamintutkija, ja hän kuuluu muun muassa kansainvälisen akateemisen aikakauslehden Journal of Arabic and Islamic Studies asiantuntijaryhmään.

¹¹⁴ Hämeen-Anttila 2012, 15.

¹¹⁵ ”In this book, the distinction I make is simply between earlier and later sources, and I favor the former over the latter irrespective of the religious affiliation of their authors.”

Hoyland 2015, 2–3.

¹¹⁶ Hoyland 2015, 2.

sanomalehden arvostelussa.¹¹⁷

Manchesterin yliopiston islamin tutkijan Yousse Choueiri¹¹⁸ arvostelee Hoylandin lähdeaineiston käyttöä. Hän kohdistaa kritiikkinsä etenkin Hoylandin kritiikittömään tapaan käyttää islamilaisia lähteitä. Choueirin mukaan Hoyland kyllä kohdistaa lähteisiin kritiikkiä todetessaan ne epäluotettaviksi, mutta käyttää niitä kuitenkin lähteenä pääosaan teoksestaan. Choueirin mielestä Hoylandin ei-islamalainen lähdemateriaali ei ole riittävä tukemaan islamilaisten lähteiden avulla luotua tarinaa.¹¹⁹

2.2 Lähteiden tulkintaa tarinan ehdoilla – populaari linja

Toinen tässä tutkimuksessa esitetty tapa suhtautua lähdemateriaaliin on populaari linja. Viime vuosien aikana islamin historiaan liittyviä populaareja teoksia on alkanut ilmestyä paljon, ja näin ollen myös valloituksia tai aihetta ainakin hyvin läheltä käsitteleviä populaarin linjan teoksia löytyy nykyään kirjakaupoista yhä enemmän.

Pennsylvanian yliopiston islamilaisen historian professori Paul M. Cobb¹²⁰ epäilee Hugh Kennedyn kirjan arvostelussa valloituksia käsittelevän populaarin kirjallisuuden yleistymisen ja suosion johtuvan valloitusten dramaattisesta, paljon historiallisia arvoituksia ja käänteitä sisältävästä luonteesta.¹²¹ Vaikka populaari kirjallisuus ei (teoksesta ja tulkinnasta riippuen) aina täytäkään historiantutkimuksen kriteereitä, alkaa niiden vaikutus länsimaiseen kuvaan

¹¹⁷ The Scotsman 6.1.2015, <http://www.scotsman.com/lifestyle/books/book-review-in-god-s-path-by-robert-hoyland-1-3652379>, viitattu 17.6.2015.

¹¹⁸ University of Manchester, Youssef Choueiri, <http://www.manchester.ac.uk/research/youssef.choueiri/>, viitattu 20.7.2015.

¹¹⁹ University of London, Youssef Choueiri (2015), ” In God’s Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire - Review”, <http://www.history.ac.uk/reviews/review/1780#f5>, viitattu 20.7.2015.

¹²⁰ University Of Pennsylvania, Paul M. Cobb, <http://upenn.academia.edu/PaulMCobb>, viitattu 15.7.2015.

¹²¹ Cobb 2009, 384.

islamin historiankirjoituksesta olla merkittävä.¹²²

Populaarin linjan teokset muistuttavat maltillisen linjan teoksia lähdemateriaaleiltaan siinä määrin, että ne hyödyntävät sekä länsimaista että islamilaista lähdekirjallisuutta. Erottavana tekijänä on kuitenkin, että populaarin linjan teoksissa on käytetty paljon sekundaarisia lähteitä eli muiden alkuperäisistä lähteistä tekemiä tutkimuksia.

Lähdemateriaalin valinta ja etenkin sen käsittely on tehty teoksen kulloisenkin tarkoituksen mukaan. Lähteistä pyritään löytämään tarkoitukseen sopivat kohdat ja niitä korostetaan, jotta aiheesta saadaan kerrottua halutun kaltainen tarina. Tämä korostuu etenkin monissa *Jihad*-käsitettä käsittelevissä teoksissa.

Teosten suhtautuminen lähdekritiikkiin on erilainen kuin maltillisella linjalla. Lähdekritiikin merkitystä ei korosteta, vaan lähdekritiikki on valikoivaa, ja se uhrataan välillä kerronnallisen tyylin vuoksi sivummalle. Teoksista kuitenkin löytyy lähdekritiikkiä, ja yleensä niiden kirjoittajat ovat käsitelleet laajaakin määrää kirjallisuutta, mutta teoksissa käytetään harvoin lähdeviitteitä.

Populaarin linjan teokset ovat yleensä suunnattu suuremmalle yleisölle kuin perinteiset historiankirjat. Tämä näkyy etenkin teosten kerronnallisessa ja usein hieman provosoivassa tyylissä. Lähdeteoksia käsitellään ja tulkitaan siten, että niistä löydettäisiin jotain suurta yleisöä kohahduttavia ”uusien” faktoja. Teosten kirjoitustyyli on lähempänä kaunokirjallisuutta kuin perinteistä historiankirjoitusta.

Tämän tutkimuksen päälähteistä populaaria linjaa edustaa Hugh Kennedyn teos *The Great Arab Conquests*, Efraim Karshin teos *Islamic Imperialism*, George Nazfigerin ja Mark Waltonin teos *Islam at War* sekä Paul Fregosin teos *Jihad in*

¹²² Said 2011, 336–337;

Baltimore Chronicle 26.4.2006, Ali Khan, Liaquat, ”*Commentary: Hagarism: The Story of a Book Written by Infidels for Infidels*”, <http://baltimorechronicle.com/2006/042606AliKhan.shtml>, viitattu 26.2.2015.

the West, joka toimii esimerkkinä länsimaisesta *Jihad*-kirjallisuudesta. Päälähteitä tuetaan muilla populaaria linjaa edustavilla teoksilla. Teoksista kolme on kirjoitettu vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen.¹²³

Efraim Karsh on Lontoon King's Collegen Lähi-idän ja Välimeren alueen tutkimuksen emeritusprofessori, joka tällä hetkellä työskentelee poliittisen tutkimuksen professorina Bar-Ilan yliopistossa Israelissa.¹²⁴ Paul Fregosi on Britanniassa yliopisto-opintonsa suorittanut journalisti.¹²⁵ George Nazfiger ja Mark Walton ovat sotahistorioitsijoita. Professori Hugh Kennedy esiteltiin jo maltillisen linjan yhteydessä.

Populaarin linjan teokset eroavat maltillisen linjan teoksista myös kirjoittajiensa osalta. Kirjoittajien tausta vaihtelee yliopiston professoreista (Kennedy, Karsh) sotahistorioitsijoiden (Nazfiger, Walton) kautta toimittajiin (Fregosi) ja jopa lääkäreihin (Bostom). Kaikilta kirjoittajilta kuitenkin löytyy yliopistotaustan lisäksi jollain tapaa kytköksiä Lähi-itään joko työnsä tai opintojensa kautta. Professori Chase Robinson kritisoi populaarihistorioitsijoiden teoksia niiden lähdemateriaalin käsittelyyn perustuen.

*"Alaviitteiden poisjättäminen on yksi tapa saada akateeminen kirja markkinoitua paremmin ei-akateemiselle yleisölle. Ammattihistorioitsija sanoo: Koulutettuna historioitsijana pelaan kiltani sääntöjen mukaan: Usko minua ja jos et ole varma niin voit vapaasti tarkistaa lähdeviitteeni, kun taas populaarihistorioitsija sanoo: Usko minua: en ole keksinyt tätä kaikkea päästäni."*¹²⁶

¹²³ Nazfiger 2003; Karsh 2006; Kennedy 2008.

¹²⁴ Middle East Forum, Efraim Karsh, <http://www.meforum.org/staff/Efraim+Karsh>, viitattu 15.7.2015.

¹²⁵ Baltimore Sun 13.9.1998, Ruby, Robert, "Fregosi's 'Jihad' -- Demonizing all Islam", http://articles.baltimoresun.com/1998-09-13/features/1998256005_1_jihad-islam-muslim, viitattu 15.7.2015;

Prometheus Books, Paul Fregosi: *Jihad in the West*, https://www.prometheusbooks.com/index.php?main_page=product_info&products_id=567&zenid=m390592rljt96hf8cenbc5po2, viitattu 20.7.2015.

¹²⁶ "Deleting footnotes is one of the ways that an academic book is tailored or retrofitted for a larger non-academic audience. Professional historians say something like: 'As a trained historian,

Jättämällä lähdeviitteet teoksistaan pois miellyttääkseen laajempaa yleisöä populaarihistorioitsijat tuhoavat Robinsonin mielestä oman historiantutkimuksensa uskottavuutta, vaikka heidän lähdemateriaalinsa saattaa ollakin suhteellisen kattava.¹²⁷

Muiden kuin ammattihistorioitsijoiden kirjoittaman tutkimuksen merkitystä islamin varhaishistoriasta saatavalle kuvalle perustelee Edinburghin yliopistossa oppinsa saanut, usean islamin historiaa käsittelevän kirjan kirjoittanut kirjailija, joka kirjoittaa salanimellä Ibn Warraq.¹²⁸ Lääkäri Andrew Bostomin kirjoittaman *The Legacy Of Jihad*-teoksen esipuheessa hän korostaa ei-ammattihistoriantutkijoiden tutkimuksia, sillä hänen mielestään useat ammattihistorioitsijat eivät suhtaudu islamiin riittävän kriittisesti mahdollisten seuraamusten pelossa.¹²⁹

Ibn Warraq on mielenkiintoinen nimi, joka tulee esille muutamissa valloituksia ja etenkin islamin varhaishistoriaa käsittelevissä teoksissa. Hänet voidaan kirjoitustensa puolesta asettaa populaarin linjan alle, mutta hänen ajatuksensa osuvat myös hyvin lähelle radikaalin linjan käsityksiä islamin varhaisaikojen lähdemateriaalista. Hänen kirjoituksensa ovat pääsääntöisesti radikaalin islamin vastaisia, ja näin ollen hän esiintyykin teoksissa ainoastaan salanimellä.¹³⁰

Vaikka populaarin linjan teoksissa lähdekritiikkiä käsitellään eri tavalla verrattuna maltillisen linjan teoksiin, se ei kuitenkaan tarkoita, etteivät teokset sisältäisi lähdekritiikkiä. Kuten alla olevasta lainauksesta kyetään toteamaan, Hugh

I play by my guild rules: believe me, and if you're not sure, feel free to check my notes'. Historical novelists say something like 'Believe me: I'm not making all of this up'.

Robinson 2003, 83.

¹²⁷ Robinson 2003, 83.

¹²⁸ Warraq, Ibn

<http://ibnwarrag.com/>, viitattu 15.7.2015.

¹²⁹ Bostom 2008, 21.

¹³⁰ Warraq, Ibn

<http://ibnwarrag.com/>, viitattu 15.7.2015.

Kennedy myöntää, ettei hänen luoma narratiivi ole välttämättä ainoa tulkinta.

”Lähteet, joiden avulla näitä myrskyisiä tapahtumia voisi ymmärtää on piirretty useilla rajoituksilla ... kuitenkin kunnioittamalla todisteita ja työskentelemällä niiden kanssa, voimme saada täydemmän käsityksen siitä mitä on tapahtunut.”¹³¹

Kennedyn teos on populaarin linjan lähdeteoksista selkeästi lähimpänä maltillista linjaa, ja sen kerronnallista otetta on kehumut professori Paul M. Cobb. Cobbin mukaan Kennedyn kirja on Donnerin teosta *The Early Islamic Conquests* huomattavasti helppolukuisempi ja näin ollen tarkoitettukin historioitsijan sijaan historiasta kiinnostuneelle lukijalle. Cobb kuvailee Kennedyn lähdemateriaalin käyttöä erinomaiseksi, sillä hänen mukaansa Kennedy lähestyy lähteitä 700-luvun lopun näkökulmasta eli kuvaten sitä, miten muslimit itse kokivat valloitukset muutamaa sataa vuotta myöhemmin.¹³²

”Epäluotettavan materiaalin totaalisen hylkäämisen sijaan, kuten jotkut ovat tehneet, Kennedy lähestyy asiaa näkökulmasta, jossa muslimit ovat itse rekonstruoineet menneisyytensä ja perustelleet islamin synnyn.”¹³³

Kennedyn lähestymistapa lähdemateriaaliin näin ollen muistuttaa maltillisen linjan yhteydessä käsitellyn professori Hämeen-Anttilan ajatuksia.

Cobb myöntää, etteivät kriittisemmät historiantutkijat osaa arvostaa Kennedyn lähdemateriaalin käsittelyä, jossa ei yritetäkään selvittää täysin tarkasti mitä todella tapahtui vaan ainoastaan kertoa hyvä tarina siitä, miten muslimit ovat

¹³¹ ”The sources we have for understanding these tumultuous events are hemmed in by many limitations... ..yet by treating the evidence with respect, and working with it, we can come to a fuller understanding of what was happening.”

Kennedy 2008, 33.

¹³² Cobb 2009, 384–385.

¹³³ ”Instead of utterly dismissing the material that we do have as spurious, as some have done, Kennedy approaches it as a record of ‘how the early Muslims reconstructed their past and explained the coming of Islam.’”

Cobb 2009, 385.

asian tulkinneet ja miten he nykypäivänä kokevat valloitusten tapahtuneen. Cobb itse pitää Kennedyn lähdemateriaalin käsittelyä onnistuneena. Ennen kaikkea Cobb kehuu Kennedyä siitä, että hän on ottanut huomioon myös valloitetujen alueiden lähdemateriaalit tutkiessaan valloitusten menestyksellisyyttä.¹³⁴

Toinen populaarin linjan päälähteistä on journalisti Paul Fregosin kirjoittama teos *Jihad in the West*. Kennedyn teoksen sijoituessa populaarisuudessaan kaikkein maltillisemmaksi, sijoittuu Fregosin teos populaarin linjan toiseen ääripäähän. Teoksen lähdemateriaali on laaja, mutta koostuu pääsääntöisesti sekundäärisistä lähteistä. Fregosin teos kuitenkin kuvastaa hyvin aiheesta nykyään löytyvää populaaria kirjallisuutta, jota joissain kirjakaupoissa myydään häpeilemättä akateemisena historiantutkimuksena.

Fregosin ei teoksessaan esittele lähdekritiikkiään johdannossa, vaan lähdeteokset ja niihin kohdistunut kritiikki esitellään vasta teoksen käsittelyluvussa. Osalle populaareista teoksista tyypilliseen tapaan Fregosin teos käsittää laajahkon kirjallisuusluettelon, mutta teoksessa ei kuitenkaan ole lähdeviitteitä.

”Paljon tietoa on löydettävissä haditheista tai perimätiedosta, jotka on kerätty kirjalliseen muotoon vasta noin satoja vuosia hänen (Muhammad) kuolemansa jälkeen ... Eräs Ibn Abi Al-Awja niminen herrasmies joka tapettiin Irakissa 772 tunnusti ennen teloitustaan, että hän oli keksinyt ainakin neljä tuhatta hadithia.”¹³⁵

Lainaus kuvastaa Fregosin lähdekritiikkiä; hän toistaa sekundäärilähteiden alkuperäislähteisiin kohdistuvan lähdekritiikin, mutta suhtautuu harvoin itse kriittisesti käyttämiinsä sekundäärilähteisiin. Lainauksessa myös kuvastuu

¹³⁴ Cobb 2009, 384–385.

¹³⁵ *”There is much more information to be found in the Hadiths, or Traditions, information gathered a hundred or so years after his death ... One gentleman called Ibn Abi al-Awja, who was put to death in Iraq in 772, confessed before his execution that he had made up no fewer than four thousand Traditions .”*

Fregosi 1998, 64.

populaarille linjalle tyypillinen kerronnallinen suurelle yleisölle tarkoitettu kirjoitustyyli.

Fregosin kanssa samantyyllisesti lähdekritiikkiä käsittelee Kanadan Kuninkaallisen Sotakorkeakoulun sotahistorian professori Richard A. Gabriel¹³⁶ teoksessaan *Muhammad, Islam's First Great General*. Hän kertoo oman teoksensa lähteistä kirjansa alussa, jossa hän perustelee sekundaarilähteiden ja islamilaisista lähteistä tehtyjen käännösten käytön omalla kielitaidollaan.¹³⁷ Gabriel suhtautuu islamilaisiin suullisiin lähteisiin, joihin myöhemmät kirjalliset lähteet perimätiedon mukaan perustuvat, monia muita historioitsijoita luottavaisemmin:

"Se, että tämä suullinen perimätieto säilyi lähes sata vuotta ennen kuin Ibn Ishaq keräsi ja koosti sen kirjalliseen muotoon, ei ole yllättävää kulttuurissa, jossa heimojen ja heimon sankareiden urotöiden ulkoa opettelu ja välittäminen nuorisolle kertomuksina oli perinteinen toimintatapamalli."¹³⁸

Maltillisen linjan yhteydessä esitelty Walter Kaegi arvostelee Gabrielin teosta alkuperäislähteiden käytön puutteesta. Hänen mielestään Gabriel myös käsittelee sekundaarilähteitä lähes kokonaan ilman lähdekritiikkiä.¹³⁹

Valtaosa populaarin linjan teoksista sisältää vähän lähdekritiikkiä. Esimerkiksi populaarin linjan päälähteistä kolmannessa professori Efraim Karshin teoksessa *Islamic Imperialism* lähdekritiikki loistaa poissaolollaan, vaikka teoksesta kuitenkin löytyy lähdeviitteet. Tämä saattaa johtua teoksen selkeästi

¹³⁶ New York Journal of Books, <http://www.nyjournalofbooks.com/people/richard-gabriel>, viitattu 16.6.2015.

¹³⁷ Gabriel 2007, Introduction xxx.

¹³⁸ *"That these oral accounts should have survived for almost a hundred years before Ibn Ishaq collected them and wrote the down is not suprising in a culture where the exploits of tribal, clan, and family heroes were memorized, recited, and passed to the young as a matter of common practice."*

Gabriel 2007, Introduction xxix.

¹³⁹ Kaegi 2009, 392–393.

ideologisesta ja islamin sotaisuutta korostavasta luonteesta.¹⁴⁰ Osittain Karshin ideologista, voimakkaasti islamin vastaista aiheen käsittelyä selittää varmasti hänen menneisyytensä ja taustansa. Karsh on syntynyt, opiskellut ja työskennellyt Israelissa ja on muun muassa ylennyt Israelin armeijassa majurin arvoon ennen siirtymistään Lontoon King's Colleegeen vuonna 1989.¹⁴¹

Myös Yhdysvaltalaisen George Washingtonin yliopiston luennoitsija Martin Sickerin¹⁴² valloituksia käsittelevässä teoksessa tyydytään vain toteamaan, että islamin varhaiset vaiheet ovat epäselviä ja tapahtumien kulusta löytyy useita eri mielipiteitä.¹⁴³ Sickerin teos perustuu populaarille linjalle tyypilliseen tapaan sekundaarilähteisiin ja niistä tehtyihin johtopäätöksiin.

Populaarin linjan teosten ongelmana on niiden tarkoitus miellyttää suurta yleisöä. Historiankirjoituksesta on yritetty väkisin saada mielenkiintoista kaunokirjallisuutta muistuttavaa luettavaa. Tämä aiheuttaa pakostakin lievempää suhtautumista lähdekritiikkiin. Etenkin populaarin linjan radikaalimmassa ääripäässä olevat teokset tekevät suhteellisen rajujakin yleistyksiä lähdemateriaaleistaan. Teosten populaarista luonteesta kertoo sekin tosiasia, ettei teoksesta ole helppo löytää kirja-arvostelua historiaa käsittelevistä aikakauslehdistä. Teoksia on kyllä käsitelty useissa sanomalehdissä, ja niiden saamat arvostelut ovat hyvin vaihtelevia riippuen kunkin sanomalehden omasta agendasta.

Populaarien teosten suosiota nykyisessä yhteiskunnassa selittää varmasti osittain media, jonka edustajia osa populaarien teosten kirjoittajista on. Nykyiset länsimaalaiset ihmiset eivät lue enää samalla tavalla kirjallisuutta kuin ennen,

¹⁴⁰ Bulliet 2008, 485–486.

¹⁴¹ Middle East Forum, Efraim Karsh, <http://www.meforum.org/staff/Efraim+Karsh>, viitattu 15.7.2015.

¹⁴² Luennoitsijan työn lisäksi Sicker on työskennellyt mm. Yhdysvaltain hallinnon palveluksessa. <http://www.barnesandnoble.com/w/the-islamic-world-in-ascendancy-martin-sicker/1110863049?ean=9780275968922>, viitattu 17.6.2015.

¹⁴³ Sicker 2000, 9.

vaan tietoa haetaan erilaisista medioista ja etenkin internetistä.¹⁴⁴ Populaarit teokset muistuttavat medioiden antamaa sirpaletietoa sensaatiohakuisuudellaan ja nykyaikaiselle lukijalle sopivammalla kerronnallisella tyyllillään.

Osa populaarin linjan teoksista käyttää hyväkseen tutkimuksessa seuraavaksi esiteltävää radikaalia linjaa. Yleensä tämä tapahtuu silloin, kun halutaan korostaa teoksen tarkoituksenmukaisen asian kriittisyyttä ja sitä tosiasiaa, ettei lähdemateriaalin radikaalilla tulkinnalla aiheesta voida paljoakaan tietää.

2.3 Islamilaisten lähteiden hylkääminen – radikaali linja

Kaikkein selkeimmin lähdemateriaalin käyttötavan puolesta muista teoksista eroaa radikaali linja, jonka teokset hylkäävät kokonaisuudessaan islamilaisen lähdemateriaalin epäluotettavana ja tukeutuvat ainoastaan kyseiseltä ajalta löytyviin muihin lähteisiin. Islamilaisen lähdemateriaalin hylkäämisen perusteena on, että ne kuvaavat kirjoitusajankohtaansa yli sata vuotta edeltäviä tapahtumia. Radikaali linja myös syyttää perinteistä historiankirjoitusta siitä, että se on hylännyt tai jättänyt arvioimatta muut lähteet tukeutuessaan lähes ainoastaan islamilaisiin lähteisiin.¹⁴⁵

Islamilaisten lähteiden jättäminen tutkimuksen ulkopuolelle johtaa tutkijat tekemään perinteisestä tulkinnasta poikkeavia johtopäätöksiä valloituksista. Näihin palataan tarkemmin seuraavassa luvussa valloituksiin ja niiden menestykseen johtaneita syitä käsiteltäessä.

Tämän tutkimuksen päälähteistä radikaalia linjaa edustavat Patricia Cronen ja Michael Cookin teos *Hagarism*, Patricia Cronen teos *Meccan Trade and the Rise of Islam*, Fred Donnerin teos *Muhammad and the Believers* sekä Tom Hollandin kirjoittama *In the Shadow of the Sword*. Teoksista kaksi on kirjoitettu vuoden

¹⁴⁴ Said 2011, 341.

¹⁴⁵ Donner 1998, 25–26.

2001 terrori-iskujen jälkeen.¹⁴⁶

Crone ja Cook ovat suorittaneet molemmat tohtorin tutkintonsa Lontoon yliopiston Orientin ja Afrikan tutkimuslaitoksella (School Of Oriental and African Studies) Bernard Lewisin alaisuudessa.¹⁴⁷ Lewis oli maineikas Lähi-itään erikoistunut historioitsija, jota Edward Said syyttää teoksessaan näkemyksiltään hyvin orientalistiseksi.¹⁴⁸ Tom Holland on myöhäisantiikkiin erikoistunut brittiläinen historioitsija sekä kirjailija.¹⁴⁹ Fred Donner esiteltiin jo aiemmin maltillisen linjan yhteydessä.

Cronen ja Cookin teos *Hagarism* ajoittuu modernin islamin historiantutkimuksen alkuajoille 1970-luvun lopulle. Cronen teos on kirjoitettu vuosikymmentä myöhemmin, kun taas Donnerin ja Hollandin teokset ajoittuvat 2000- ja 2010-luvuille. Hollandin teos on tässä tutkimuksessa luokiteltu radikaalin linjan alle, vaikka se kerrontansa ja tyyliensä puolesta olisi voitu hyvin sijoittaa myös populaarin linjan puolelle. Teos kuitenkin jatkaa selkeästi John Wansbroughn, Cronen ja Cookin 1970-luvun lopulla aloittamaa kriittistä islamin historiantutkimusta suhtautumalla hyvin kriittisesti islamilaiseen lähdemateriaaliin ja eroaa näin selvästi muista populaarin linjan teoksista.

Cronen ja Cookin näkemyksen mukaan he palauttavat muut aikalaislähteet niille kuuluvaan arvoon ja pyrkivät avaamaan hieman provosoivalla tyyllillään uusia näkökulmia nykyaikaiseen islamiin liittyvään historiankirjoitukseen.

”Ensinnäkin meidän selityksemme islamin muodostumisesta uskonnoksi on perin

¹⁴⁶ Donner 2010; Holland 2012.

¹⁴⁷ Princeton University, Department Of Near Eastern Studies, Michael Cook, http://www.princeton.edu/nes/people/display_person.xml?netid=mcook, viitattu 15.7.2015; Institute for Advanced Studies, Patricia Crone, <https://www.ias.edu/people/faculty-and-emeriti/crone>, viitattu 15.7.2015, <http://web.archive.org/web/20070304142029/http://www.ias.edu/about/faculty-and-emeriti/crone>, viitattu 20.7.2015.

¹⁴⁸ Said 1979, 315–321.

¹⁴⁹ Conville & Walsh Literacy Agency <http://www.convilleandwalsh.com/index.php/authors/author/tom-holland/>, viitattu 15.7.2015.

*pohjin uusi tai tarkemmin sanottuna, se on ollut poissa muodista 600-luvulta lähtien: se perustuu saman aikakauden ei-islamilaisten lähteiden intensiiviseen käyttöön, joiden antama kuva on tähän saakka jätetty huomioitta.*¹⁵⁰

Cronen ja Cookin teoksen lähdeaineiston laajuutta on keuhuttu lähes kaikissa kirjaa käsittelevissä artikkeleissa, mutta heitä on myös lähes joka kerta arvosteltu liiallisesta kriittisyydestä islamilaisia lähteitä kohtaan. Heidän kanssaan samaan aikaan Lontoon yliopistossa Orientin ja Afrikan tutkimuksen laitoksella vaikutti John Wansbrough, joka tuli kuuluisaksi islamin varhaisen historian lähdeaineistoon liittyvästä tutkimuksesta.¹⁵¹ Wansbrough kehuu Cronen ja Cookin teosta siitä kirjoittamassaan arvostelussa. Hänen mielestään tutkijat ovat rohkeasti avanneet uusia suuntia varhaisen Islamin historian tutkimukselle. Wansbrough myös kehuu teosta varten koottua valtavaa lähdeaineistoa, josta on uskallettu tehdä johtopäätöksiä.¹⁵²

Kalifornian yliopiston historian laitoksen professori Michael Morony¹⁵³ kritisoi Cronen ja Cookin teosta kirjoittamassaan arvostelussa voimakkaasti. Hänen mukaansa tutkijoiden ylikriittinen lähestymistapa on johdattanut heidät tekemään johtopäätöksissään liiallisia yleistyksiä ja antamaan ei-islamilaisten lähteille suuremman todistusarvon kuin ne ansaitsevatkaan.¹⁵⁴ Teoksen johtopäätökset eivät perustu Moronyn mielestä riittävälle todistus pohjalle, ja näin ollen koko teoksen historiantutkimuksellinen arvo on kyseenalainen.

”Suuri osa ei-islamilaisten lähteistä, jotka eivät ole tukeneet kirjoittajien teesejä,

¹⁵⁰ *”First our account of the formation of Islam as a religion is radically new, or more precisely it is one which has been out of fashion since the seventh century: it is based on the intensive use of small number of contemporary non-Muslim sources the testimony of which has hitherto been desgarded.”*

Crone&Cook 1977, preface vii.

¹⁵¹ Warraq 2000, 503.

¹⁵² Wansbrough 1978, 155–156.

¹⁵³ University of California, Michael, G. Morony,

<http://www.history.ucla.edu/people/faculty/faculty-1/faculty-1?lid=782>, viitattu 15.7.2015.

¹⁵⁴ Morony 1982, 157–158.

*on valikoidusti jätetty huomioita.*¹⁵⁵

Vaikka Moronyn näkemyksen mukaan Cronen ja Cookin lähdeaineisto on hyvin kattava, hän syyttää kirjoittajia lähdeaineiston valikoinnista sekä länsimaisten lähteiden kritiikkittömyydestä. Siinä missä kirjoittajat Moronyn mielestä ovat ylikriittisiä islamilaisia lähteitä kohtaan, he kuitenkin hyväksyvät saman aikakauden länsimaiset lähteet lähes sellaisenaan.¹⁵⁶

Hugh Kennedy käsittelee myös *Hagarism*-teosta oman teoksensa laajassa lähdemateriaaliin liittyvässä osiossaan. Hän on Moronyn kanssa samaa mieltä ei-islamilaisten lähteiden liian suuresta todistusarvosta ja kritisoi teoksen kirjoittajia lähdekritiikkittömyydestä niitä kohtaan. Kennedyn mielestä myös islamilaiset lähteet ovat aivan liian yksityiskohtaisia ja vakuuttavan tuntuksia, että ne voitaisiin jättää kokonaan huomioimatta.¹⁵⁷

Eriyisen mielenkiintoiseksi *Hagarism*-teoksen tekee linjaa edustavien tutkijoiden ajallinen konteksti. Crone ja Cook ovat molemmat suorittaneet tohtorin tutkinnon Edward Lewisin alaisuudessa. Lewis on yksi niistä tutkijoista, joiden objektiivisuuden Said kirjassaan vahvasti kyseenalaistaa. Said syytti Lewisiä erityisesti islamilaisen kulttuurin yleistämisestä ja alueellisten kulttuurierojen väheksymisestä.¹⁵⁸

Toinen tutkijoiden aatemaailmaan varmasti suuresti vaikuttanut henkilö on amerikkalainen historioitsija John Wansbrough, joka opetti Lontoon yliopistossa. Tutkijoiden ajatuksilla on selkeä yhteys Wansbroughin opetuksiin. Hän oli 1970-luvulla alkaneen kriittisen islamtutkimuksen, johon *Hagarism*-teos kuuluu,

¹⁵⁵ "A great deal in the non-Islamic that failed to contribute to the authors' thesis has been selectively ignored."

Morony 1982, 158.

¹⁵⁶ Morony 1982, 157–158.

¹⁵⁷ Kennedy 1986, 357.

¹⁵⁸ Said 1979, 315–321.

edelläkävijä.¹⁵⁹

Crone jatkaa myöhemmässä tuotannossaan yhtä kriittisellä linjalla, mutta alkaa kuitenkin käyttää aiempaa enemmän myös islamilaisia lähteitä.¹⁶⁰

”Ilman korjauksia islamilaisen perimätiedon ulkopuolelta (papyrus, arkeologiset todisteet, ei-islamilaiset lähteet), meillä on vain vähän toivoa rekonstruoida islamin varhaisia vaiheita.”¹⁶¹

Myöhemmässä kirjassaan *Meccan Trade and the Rise of Islam* Crone kyseenalaistaa Mekan merkityksen. Teoksessa argumentoidaan Muhammadin aloittaneen toimintansa Mekan sijasta pohjoisemmassa osassa Arabian niemimaata. Myös tämä teos jakoi mielipiteitä. Skotlantilainen historioitsija Robert Serjeant¹⁶² syyttää Cronea totaalista lähteiden vääristelystä, jonka pohjalta on mahdotonta tehdä minkäänlaisia päteviä johtopäätöksiä.¹⁶³ Toisaalta teos nähtiin myös erinomaisena vallalla olevan tutkimusperinteen haastajana, joka jokaisen aihealueesta kiinnostuneen tulisi perehtyä.¹⁶⁴

Professori G. R. Hawtingin näkemyksen mukaan Cronen radikaali lähteiden käsittely, jossa islamilainen perimätieto hylätään ellei sille löydetä tukevaa lähdeaineistoa jostain muualta, esimerkiksi ei-islamilaisista tai arkeologisista lähteistä, on saanut aikaan sen, että islamin varhais historian tutkimus on siirtynyt suoraviivaisesta narratiivista kohti instituutioiden, uskonnon ja yhteiskunnan

¹⁵⁹ Warraq 2000, 489–503.

¹⁶⁰ Howard 1990, 993–994.

¹⁶¹ *”Without correctives from outside the Islamic tradition, such as papyri, archaeological evidence, and non-Muslim sources, we have little hope of reconstituting the original shapes of this early period.”*

Crone 1987, 230.

¹⁶² The Independent 1993, Robert Serjeant Obituary, <http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-professor-robert-serjeant-2322421.html>, viitattu 15.7.2015.

¹⁶³ Serjeant 1990, 486.

¹⁶⁴ Petry 1989, 189.

sosiaalisten rakenteiden tutkimusta.¹⁶⁵

Maltillisen linjan yhteydessä esitetty Fred Donner on myöhemmin siirtänyt ajatusmaailmaansa huomattavan paljon kriittisemmän radikaalilinjan suuntaan. Hänen vuonna 2011 pitämä luentonsa kyseenalaistaa huomattavasti hänen aiempaa teostaan enemmän islamilaisen lähdemateriaalin käytettävyyttä luotettavana lähteenä.¹⁶⁶

Professori Fred Donner näkee radikaalin linjan aloittamassa lähdekritiikissä paljon positiivista:

”Yleisesti ottaen viimeisen neljän vuosikymmenen revisionistinen tutkimusperinne on alleviivannut tarpeen hankkia täydemmän ymmärryksen islamilaiden lähteiden historiografisesta monimuotoisuudesta valloituksiin ja islamin varhais historiaan liittyen. Se on myös ajanut tutkijoita käyttämään entistä enemmän ei-islamilaisia (usein ei-arabialaisia) lähteitä valloitusten historiasta.”¹⁶⁷

Donner kuitenkin varoittaa Moronyn ja Kennedyn tavoin korostamasta ei-islamilaiden lähteiden todistusarvoa yli islamilaiden lähteiden vaan kehottaa suhtautumaan molempiin yhtä suurella lähdekritiikillä.¹⁶⁸

Donner kritisoi liiallista kriittisyyttä islamilaisiin lähteisiin osoittamalla, että mikäli islamilainen perimätieto on täysin myöhemmän *abbasidi*-hallinnon sepitettä, olisi kyseisellä hallinnolla pitänyt olla täydellinen uskonnollinen ja hallinnollinen auktoriteetti koko valtakuntaan kyetäkseen poistamaan aiemman perimätiedon ja

¹⁶⁵ Hawting 1986, 126.

¹⁶⁶ Fred Donnerin luento 4.8.2011, <https://www.youtube.com/watch?v=5RFK5u5lkhA>, viitattu 15.7.2015.

¹⁶⁷ “In general, the revisionist scholarship of the past four decades has underlined the need to attain a fuller understanding of the historiographical complexities of the Islamic sources for the conquest and for the early Islamic history generally. It has also led to a greater interest in exploring the testimony of the non-Islamic (often non-Arabic) sources on the early expansion.” Donner 2008, Introduction xxxi.

¹⁶⁸ Donner 2008, Introduction xxxi.

korvaamaan sen omalla tarinallaan. Donner pitää myös epätodennäköisenä sitä, että mikäli näin olisikin ollut, hallinto ei olisi millään voinut jahdata joka ikistä vanhempaa perimätietoa edustavaa lähdettä ja tuhota niitä siten, ettei niitä olisi säilynyt jälkipolville.¹⁶⁹

Brittihistorioitsija Tom Holland julkaisi vuonna 2012 islamin varhaishistoriaa käsittelevän teoksensa sekä samaan aiheeseen liittyvän dokumenttielokuvan *Islam – The Untold Story*.¹⁷⁰ Molemmat jatkavat selkeästi 1970-luvulta alkunsa saanutta kriittistä islamin historian tutkimusta ja elokuvassa esiintyy yhtenä asiantuntijana toinen *Hagarism*-teoksen kirjoittajista, Patricia Crone. Elokuvan johdosta brittiläinen Kanava neljä sai toimitukseen niin paljon valituksia, että kanava lopulta perui dokumentin julkisen esittämisen turvallisuussyistä.¹⁷¹

Holland suhtautuu islamilaisiin lähteisiin radikaalilinjalle tyypillisen kriittisesti:

”Miten on millään muotoa mahdollista kirjoittaa mitään islamin varhaisista vaiheista, jos muslimien perimätieto tukeutuu niin epävakaalle pohjalle? Mitä toivoa on ikinä selittää yhden maailman suurimman sivilisaation syntyä, jos isnadit¹⁷², ja monet kirjoitukset, jotka niihin tukeutuvat, ovat epäluotettavia? Voiko tosiaan olla niin, että tarinan puuttuminen onkin lopulta ainoa tarina?”¹⁷³

Teoksessa kyseenalaistetaan Cronen päätelmien tavoin Mekan merkitys islamin varhaishistoriassa. Hollandin mukaan ensimmäiset lähteet, joissa Mekka

¹⁶⁹ Donner 1998, 26–28.

¹⁷⁰ Channel 4, <http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 15.7.2015.

¹⁷¹ Huffington Post 11.9.2012, http://www.huffingtonpost.co.uk/2012/09/11/channel-4-cancels-islam-untold-story-tom-holland_n_1873551.html, viitattu 15.7.2015.

¹⁷² Muhamadin elämästä kertovan perimätiedon (*hadith*) todistajaketju. Hämeen-Anttila 2004, 97–98.

¹⁷³ *”How, if the underpinnings of Muslim tradition are so unstable is it possible to write anything at all about Islam’s origins? What hope, if the isnads¹⁷³ and all the many writings that depend upon them are unreliable, of ever explaining the birth of the one of the world’s great civilizations? Can it really be the case that the lack of a story is the only story?”* Holland 2012, 50.

mainitaan sijoittuvat 100 vuotta Muhammadin jälkeiseen aikaan. Samoin Muhammad esiintyy ensimmäisen kerran kolikossa 60 vuotta oletetun kuolemansa jälkeen. Näin ollen Holland kyseenalaistaa oman lähdemateriaalin tulkintansa mukaisesti uskonnon merkityksen varhaisissa valloituksissa.¹⁷⁴

Holland myös esittää oman perustelunsa sille, miksi radikaalin linjan mukaista, varsinkin populaaria historiankirjoitusta on niin vähän:

*"Monet ovat nykyään yhtä varovaisia (kuin Darwin), etteivät loukkaisi niitä, joiden koko elämä lepää uskon varassa. Arabialaisessa maailmassa islamin varhaisista vaiheista vallalla olevan perinteisen käsityksen epäileminen millään muotoa aiheuttaa kriitikolle riskin saada tappouhkauksia, joutua vainotuksi uskosta luopumisen johdosta tai jopa joutua karkotetuksi."*¹⁷⁵

Holland siis uskoo, maltillisen linjan edustajan professori Robert Hoylandin ja populaarin linjan yhteydessä käsitellyn Ibn Warraqin tavoin, että länsimaiseen historiankirjoitukseen on alkanut viime aikoina vaikuttaa pelko ääri-islamilaisten terrorin vastatoimista historioitsijoita vastaan. Hänen mukaansa tästä kärsii etenkin islamilaisessa maailmassa tehtävä historiantutkimus. Tammikuussa 2015 Pariisissa tapahtuneen terrori-iskun jälkeen Hollandin väite ei enää tunnu niin kaukaa haetulta kuin ehkä aiemmin.

Hollandin teos herätti ilmestyessään runsaasti keskustelua sekä puolesta että vastaan. Harvardin yliopistossa toiminut professori Glen Bowersock¹⁷⁶ kirjoitti The Guardian-lehteen murskaavan arvostelun Hollandin teoksesta:

¹⁷⁴ Channel 4, Islam – The Untold Story

<http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 15.7.2015.

¹⁷⁵ "Nor is the inherent complexity of the subject the only reason for this... there are many today no less nervous [than Darwin] about causing offence to people whose whole lives are grounded in their faith ... In the Arab world, at any rate, to doubt the traditional account of Islam's origins has been to risk death threats, prosecution for apostasy, or even defenestration."

Holland 2012, 47.

¹⁷⁶ Institute for Advanced Studies, Glen Bowersock

<https://www.ias.edu/people/faculty-and-emeriti/bowersock>, viitattu 15.7.2015.

*“Holland aloitti työnsä islamin historian parissa ilman mitään aiempaa kokemusta tai tietoa sen perustietämykseen liittyvistä teksteistä tai tieteellisestä kirjallisuudesta... hän on kirjoittanut kirjan seikkailullisella tyyllillä, joka tähtää enemmän horjuttamaan lukijoitaan kuin neuvomaan heitä. En ole nähnyt näin vastuutonta ja epäluotettavaa kirjaa Arabiasta sitten Kamal Salibin *The Bible Came from Arabia*.”¹⁷⁷*

Bowersock syyttää Hollandia etenkin lähdemateriaalin vääristelystä ja näkee hänen teoksensa vain jatkona Wansbroughin aloittamalla kriittiselle islamin tulkinnalle. Bowersockin mielestä Hollandin teoksen provosoiva tyyli hurjine väitteineen kompastuu nimenomaan lähdemateriaalin yksipuoliseen käsittelyyn ja riittämättömään tulkintaan.¹⁷⁸

Holland vastaa Bowersockin kritiikkiin *The Guardian*-lehden sivuilla ja kiistää syyllistyneensä lähdemateriaalin vääristelyyn. Hänen mielestään Bowersock kieltäytyy näkemästä kriittisen islamin ja populaarin historian tutkimuksen hyötyjä suuren yleisön historian tietämyksen kehittämisessä.¹⁷⁹ Holland itse on yllätynyt saamastaan tyrmäävästä kritiikistä.

2.4 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa käytetyistä lähteistä ajallisesti ensimmäinen on Cronen ja Cookin *Hagarism*-teos. Teoksen vaikutus myöhempiin lähteisiin on selvästi

¹⁷⁷ Holland came to his work on Islam unencumbered by any prior acquaintance with its fundamental texts or the scholarly literature ... He has written his book in a swashbuckling style that aims more to unsettle his readers than to instruct them. I have not seen a book about Arabia that is so irresponsible and unreliable since Kamal Salibi's *The Bible Came from Arabia*.
The Guardian 4.5.2012, Glen Bowersock: "In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review", <http://www.theguardian.com/books/2012/may/04/in-shadow-of-sword-tom-holland>, viitattu 15.7.2015.

¹⁷⁸ *The Guardian* 4.5.2012, Glen Bowersock: "In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review", <http://www.theguardian.com/books/2012/may/04/in-shadow-of-sword-tom-holland>, viitattu 15.7.2015.

¹⁷⁹ *The Guardian* 7.5.2012, Tom Holland responds to Glen Bowersock's review of *In the Shadow of the Sword*, <http://www.theguardian.com/books/2012/may/07/tom-holland-responds-glen-bowersock>, viitattu 15.7.2015.

havaittavissa, ja se löytyy jokaisen muun – pois lukien Donnerin teos – lähteenä käytetyn tutkimuksen lähdeluettelosta. Lontoon yliopiston Orientin ja Afrikan tutkimuslaitoksessa 1970-luvulla kehittynyt islamilaisiin lähteisiin kriittisesti suhtautuva tutkimuslinja (Wansbrought, Crone, Cook) on vaikuttanut valtavasti kaikkeen sen jälkeiseen tutkimukseen. Tutkimuslinja on pakottanut muut tutkijat ottamaan kantaa teoksessa esitettyihin teeseihin ja joko suhtautumaan islamilaisiin lähteisiin kriittisemmin tai ainakin perustelemaan, miksi näin ei ole tehty.

Lähes jokainen maltillisen ja etenkin populaarin linjan teos käyttää rohkeasti islamilaisia lähteitä, vaikka yleisesti teoksissa pyritäänkin kritisoimaan niiden arvoa lähdemateriaalina. Populaarit teokset tekevät näin etenkin, jos lähde sattuu sopimaan paremmin heidän valloituksista luomaansa tarinaan. Perinteistä historiankirjoitusta eniten muistuttava maltillinen linja käyttää teoksista kaikkein selkeimmin kaikkia käytettävissä olevia lähteitä myös islamilaista perimätietoa. Lähes kaikkien maltillisen ja populaarin linjan teosten johdannoista löytyy maininta tutkimussuuntauksesta, joka hylkää islamilaiset lähteet, ja tämän jälkeen tutkijat ovat perustelleet omat valintansa käyttää kyseisiä lähteitä. Johdannossa otetun kannan jälkeen radikaalin linjan teosten teesejä ei enää muissa luvuissa käsitellä.

Populaarit teokset on usein kirjoitettu hyvin selvästi länsimaalaisesta näkökulmasta, ja etenkin valloituksia käsittelevissä *Jihad*-teoksissa pyritään avaamaan nykypäivän väkivaltaista islamilaista maailmaa jo vuosituhansia jatkuneena pyhän sodan jatkona. Teokset myös eroavat muiden linjojen teoksista siten, että vaikka niiden kirjallisuusluettelot ovat laajat, teosten lähdemateriaalina toimivat pääsääntöisesti sekundaariset lähteet eli muiden tutkijoiden aiemmin aiheesta kirjoittamat tutkimukset.

Radikaalin linjan ajatukset nosti 2010-luvun alussa jälleen pinnalle Tom Hollandin teos sekä etenkin teokseen perustuva dokumenttielokuva. Hollandin teosta

arvostelivat hyvinkin kriittisesti etenkin historian tutkijat, mutta sanomalehdissä ja populaarin historian kirjoituksen parissa hänen tutkimuksensa otettiin vastaan positiivisesti. Etenkin suuri yleisö oli jo unohtanut Cronen ja Cookin aiemmin esittämät ajatukset ja Hollandin teosten nähtiinkin niistä kirjoitetuissa positiivisissa arvosteluissa tuoneen jälleen ”uutta” tutkimustietoa väkivaltaisen islamin varhaishistoriasta.

Tarkasteltaessa tutkimuksen lähdemateriaalia orientalistisessa viitekehyksessä voidaan osasta lähteistä tulkita löytyvän orientalistisia piirteitä. Maltillisen linjan teokset pitävät sisällään niitä kaikkein vähiten. Kaikkein selkeimpänä merkkinä orientalismin puutteesta ovat teosten lähdeluettelot. Tutkijat ovat käyttäneet hyvin paljon islamilaista lähdemateriaalia joko alkuperäis- tai sekundäärilähteenä. Näin ollen tutkittavalle kohteelle (orientti) annetaan teoksissa puheenvuoro, jonka puutteesta Said länsimaista historian kirjoitusta teoksessaan syytti.

Populaarin linjan eniten suurelle yleisölle suunnatut teokset voidaan tulkita pitävän sisällään koko tutkimuksen lähdemateriaalista selkeimmin orientalistisia piirteitä. Fregosin teoksen johdannosta huokuu kirjoittajan ennakkokäsitykset asiasta, ja tämä länsimainen ”värilasi”, jonka läpi hän valloituksia käsittelee, säilyy läpi teoksen.

”Historia on suurimmassa määrin ohittanut muslimien hyökkäykset ja valloitukset Eurooppaan, jotka kestivät 600-luvulta aina 1100-luvulle asti, mutta on pakkomielleisesti keskittynyt kristittyjen ristiretkiin, jotka eivät kestäneet kuin 1100-luvulta 1200-luvulle.”¹⁸⁰

Toisaalta Saidia kutsutaan Bostomin *Jihad*-käsitettä käsittelevän kirjan esipuheessa Ibn Warraqin suulla ”intellektuaaliseksi terroristiksi”. Osa populaarin

¹⁸⁰ *”History has largely bypassed the Muslim attacks on and invasions of Europe that lasted from the seventh to the twentieth centuries, but has remained transfixed on the Christian Crusades to the Holy Land that lasted only from eleventh to the thirteenth century.”*
Fregosi 1998, 24.

linjan, ja myös osa muiden linjojen, teosten kirjoittajista ei tunnusta lainkaan Saidin luomaa käsitettä orientalismi.¹⁸¹

Populaarin linjan teosten taipumus muokata ja tulkita lähdemateriaalia omien motiivien perusteella vaikuttaa sopivan orientalistiseen viitekehykseen juuri Saidin mainitsemalla tavalla. Niissä länsimaalaiset kirjoittajat tekevät omaan näkemykseensä sopivaa tulkintaa lähteistä ja saavat näin aikaiseksi subjektiivisen kuvan tutkittavasta kohteesta.

Kennedyn populaariin linjaan kuuluvaksi tulkittu teos on orientalistisessa viitekehyyksessä ongelmallinen. Toisaalta tutkija on käyttänyt lähdemateriaalina myös islamilaisia teoksia, mutta aiheesta tehdyt yleistyksiset ja johtopäätökset on sovitettu länsimaalaiselle lukijalle. Näin ollen aiheesta on tullut selkeästi länsimaista lukijaa miellyttävä tulkinta, vaikka lähdemateriaali ja tutkimuksen lähtökohdat eivät välttämättä ole olleet orientalistiset. Tarinan kerronta on asetettu historiallisuuden edelle, ja lähteistä tehtyjen tulkintojen on täytynyt sopia yleistävään narratiiviin.

Orientalistisen viitekehyyksen kannalta radikaalisti lähteisiin suhtautuva linja antaa tutkittavalle kohteelle kaikkein vähiten sananvaltaa. Cronen ja Cookin akateemisista juurista (Lewis, Wansbrough) voidaan johtaa heidän teoksensa orientalistinen leima. Mikäli heidän teostaan tarkkailee Saidin teorian pohjalta, herää kysymys, onko amerikkalainen orientalismi muuttumassa tai saamassa lisää tukevia voimia. Ennen 1970-luvun kehitystä Saidin mainitsemat orientalistit olivat tutkineet itää omilla ehdoillaan, mutta hyväksyneet kuitenkin islamilaiset lähteet. *Hagarism*-teoksen aloittama tutkimusperinne siis eroaa muusta tutkimuksesta merkittävästi ja sisältää paljon orientalistisen teorian piirteitä. Tämän tutkimuslinjan voi tulkita jatkavan Saidin mainitseman amerikkalaisen orientalistisen tutkimuksen linjaa tukeutuessaan ainoastaan islamin ulkopuolisiin lähteisiin.

¹⁸¹ Bostom 2008, 21–22.

Tässä tutkimuksessa käytettyjen lähteiden perusteella kyetään toteamaan, ettei valloituksista kertovien alkuperäislähteiden tulkintaan ole vielä kyetty antamaan yleisesti hyväksyttävää vastausta. Jokainen tutkija on tehnyt lähteistä omat johtopäätöksensä, ja teoksista löytyvissä arvosteluissa teoksen arvostelija toteaa tämän johtopäätöksen perustuvan huonoon tulkintaan alkuperäislähteistä.

Yhteisenä piirteenä on yleinen kriittisyys islamilaisia lähteitä kohtaan. Jokainen linja kuitenkin suhtautuu tähän ongelmaan omalla tavallaan. Lähdemateriaalin vaikeaselkoisuus ja epäluotettavuus näkyy kaikissa tämän tutkimuksen lähteenä olevien teosten arvosteluissa. Yksikään arvostelija ei kritisoinut kehu arvosteltavan teoksen lähdemateriaalin käsittelyä, vaan jokaisella näyttää olevan asiasta oma mielipiteensä ja kantansa, miten kriittisesti kutakin lähdemateriaalia tulisi käsitellä.

Tutkijoiden hyvin erilaiset tulkinnat lähteistä johtavat luonnollisesti myös hyvin erilaisiin johtopäätöksiin pohdittaessa valloituksiin johtaneita ja valloitukset mahdollistaneita syitä. Tätä aihealuetta käsitellään tutkimuksen seuraavassa luvussa.

3. SYNNYNNÄISIÄ SOTUREITA VAI JUMALAN VALITTU KANSA?

*”Kronikoitsija pohjoisesta Mesopotamiasta kysyi 20–30 vuotta myöhemmin:
’Miten muuten olisivat alastomat miehet ratsastaessaan ilman haarniskaa tai kilpeä, voineet voittaa, ellei heillä olisi ollut jumalallista apua, Jumalan kutsuttua heidät maailman ääristä tuhoamaan ”syntisen valtakunnan” (Bysantti) ja*

alistamaan Persialaisten ylpeään hengen?”¹⁸²

Islamin valloitusten myötä Lähi-itä muuttui poliittisesti, kulttuurillisesti ja uskonnollisesti. Vain muutamat tapahtumat historian saatossa ovat vaikuttaneet niin nopeasti ja niin laajalle alueelle, kuin islamin valloitukset.¹⁸³ Länsimaiset historioitsijat ovat pyrkineet löytämään syitä valloituksille jo vuosisatojen ajan.

Valloitukset erotti aiemmista alueella tapahtuneista sotatoimista niiden pysyvyys ja arabien kyky pitää kiinni valloitetuista alueistaan. Valloitetuista alueista kehittyi muutamassa vuosikymmenessä korkeatasoinen valtakunta, joka oli lopulta lainsäädännöllisesti ja tieteellisesti sen aikaista kristittyä Eurooppaa selkeästi edellä.¹⁸⁴

Varhaisin selitys valloituksille ja niiden onnistumiselle, etenkin islamilaisessa maailmassa, on tietysti ollut uskonto.¹⁸⁵ Uskonnon vaikutus on nähty luonnollisesti vahvana etenkin islaminuskoisten historiankirjoituksessa, mutta sen vaikutus on näkynyt myös länsimaisessa historiankirjoituksessa. Pääsääntöisesti varhaisemmat länsimaiset historioitsijat ovat pyrkineet väheksymään uskonnon merkitystä valloitusten syynä tai sen mahdollistajana samalla pyrkien väheksymään islamia uskontona.¹⁸⁶

Mikäli uskonnon merkitystä ei pyritty väheksymään valloitusten aikakaudelta säilyneissä länsimaisissa lähteissä arabien valloitukset nähtiin Jumalan vihana, kun taas muslimilähteet kokivat valloitukset luonnollisesti Jumalan heille

¹⁸² *“How, otherwise, could have naked men, riding without armour or shield, have been able to win, apart from divine aid, God having called them from the ends of the earth so as to destroy, by them, “a sinful kingdom” (i.e. Byzantium) and to bring low, through them, the proud spirit of the Persians?”*

Robinson 2011, 202.

¹⁸³ Kennedy 2008, 3.

¹⁸⁴ Paul Freedmanin luento 5.4.2012,

<https://www.youtube.com/watch?v=TuRtuYgekuE>, viitattu 15.7.2015.

¹⁸⁵ Donner 1981, 3.

¹⁸⁶ Donner 1981, 9.

osoittamana suosiona.¹⁸⁷ Valloitusten menestyksellisyyttä perusteltiin kyseisissä lähteissä arabien suurilla armeijoilla, joiden hyökkäykset johtivat Bysantin ja sassanidien armeijoiden valtaviin tappioihin. Armeijoiden koot ja tappiot liioiteltiin tarkoituksella, sillä muuten tappiot ”alempiarvoisia” arabinomadeja vastaan olivat mahdottomia ymmärtää.¹⁸⁸

Toisaalta valloittajat on myös kuvattu uskonkiihkoisina ja verenhimoisina sotilaina, joiden tavoitteena on paikka paratiisissa.¹⁸⁹ Mikäli valloituksiin johtaneet syyt on löydetty uskonnosta, on siihen lähes poikkeuksetta yhdistetty islamin uskonnon väkivaltaisuus ja sotaisuus. Tämä on korostunut etenkin länsimaisessa *Jihad*- käsitettä käsittelevässä kirjallisuudessa.

Myöhemmässä länsimaisessa historiankirjoituksessa syyt on nähty ennemminkin sotilaallisina tai taloudellisina. Arabian niemimaan suuri väestönkasvu, nomadiarabien sotaisuus (vertaa tutkimuksen aloittanut Raamatun lainaus), ahneus hedelmällisen Kaksoisvirranmaan rikkauksia kohtaan ja näiden yhdistelmät on nähty uskontoa todennäköisempänä syynä valloituksiin. Useiden näkemysten mukaan valloitusten alkaminen on saattanut olla sattumaa, ja menestyksen lisääntyessä siitä on muodostunut johtava poliittinen agenda.¹⁹⁰

Tämän luvun tarkoituksena on käsitellä valloitusten syiden ja seurausten ilmenemistä nykyaikaisessa historiankirjoituksessa. Tarkastelun kohteena on myös kysymys, johtuvatko syiden eroavaisuudet edellisessä luvussa huomatuista tutkijoiden erilaisista näkökulmista käsitellä lähdemateriaalia. Etenkin populaarissa historiankirjoituksessa lähteitä käytetään kirjoittajan omiin tarkoituksiin tukemaan oman teoksensa agenda.

¹⁸⁷ Robinson 2011, 201–202.

¹⁸⁸ Robinson 2011, 197.

¹⁸⁹ Hämeen- Anttila 2012, 80.

¹⁹⁰ Donner 1981, 4;

Donner 2008, Introduction xx-xxi.

3.1 Useiden eri syiden summa – maltillinen linja

Valloituksiin johtaneiden syiden käsittely aloitetaan lähdemateriaaliin maltillisesti suhtautuvasta linjasta. Yalen yliopiston professori Paul Freedman kiteyttää hyvin vuonna 2012 pitämässään luennoissa perinteisen historiankirjoituksen käsityksen, ja näin ollen myös maltillisen linjan käsityksen, valloitusten mahdollistaneista ja niihin johtaneista syistä.

Hän näkee valloitukset suorana jatkona arabien ennen valloituksia käyneille *ridda*-sodille, joilla yhdistettiin Arabian niemimaa. Nyt tämä sotilaallinen energia vain kohdistettiin muualle. Freedman mainitsee tämän mahdollistavana syynä uskonnon, jonka avulla riitaiset heimot saatiin taistelemaan samalla puolella. Valloitusten menestyksen mahdollisti läheisten vanhojen valtakuntien (Bysantti, Persia) rappio, näiden valtakuntien asukkaiden tyytymättömyys hallitsevaan valtakuntaan ja arabien aiemmissa sodissaan huippuunsa kehittämä aavikkosodankäynti. Hänen mukaansa arabien valloitukset jäivät pysyviksi, sillä valloitetujen alueiden tavallisten kansalaisten olot eivät alkuun muuttuneet juuri ollenkaan tai mikäli näin kävi, muutos oli parempaan.¹⁹¹

Valloitusten osittaista rauhanomaisuutta korostaa myös professori Robinson, jonka mukaan etenkin arkeologinen lähdeaineisto osoittaa, etteivät uudet valloittajat suinkaan tuhonneet valloitetuja alueita, ja että muutos aiempaan ei ollut kovinkaan suuri. Hän vertaa arabien valloituksia Länsi-Rooman valtakauden päättäneeseen barbaarien invaasioon, jonka arkeologiset jäljet ovat hyvin toisenlaiset.¹⁹²

Professori Hämeen-Anttila tukee teoksessaan Freedmanin näkemystä valloitetujen alueiden kansalaisten tyytymättömyydestä vanhaan valtaan. Hänen mielestään yksi tärkeimmistä syistä, miksi valloitukset jäivät pysyviksi, oli

¹⁹¹ Paul Freedmanin luento 5.4.2012, <https://www.youtube.com/watch?v=TuRtuYgekuE>, viitattu 15.7.2015.

¹⁹² Robinson 2011, 198.

valloitetujen alueiden väestön suhtautuminen uusiin valloittajiin ja toisaalta myös valloittajien suhtautuminen valloitetujen alueiden väestöön. Hämeen-Anttila kuitenkin varoittaa tekemästä asiasta liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Valloittajia ei suinkaan otettu vastaan ylenpalttisella riemulla.¹⁹³

Freedman on selkeästi koonnut omat luentonsa useiden eri maltillisen linjan edustajien teoksista, sillä kaikki hänen mainitsemansa syyt löytyvät useista eri teoksista. Teosten kirjoittajat ovat vain painottaneet oman lähdemateriaalin tulkintansa perusteella aina hieman toisistaan poikkeavia syitä. Kaikki kirjoittajat näkevät valloitusten johtuvan useista eri syistä, mutta jokainen heistä tuo esille hieman erilaisen näkemyksen siitä, mikä näistä syistä oli merkittävin.

Fred Donner korostaa alan perusteokseksi muodostuneessa kirjassaan *The Early Islamic Conquests* islamin merkitystä Arabian niemimaan heimojen yhdistäjänä. Hänen mielestään erityisen tärkeää ei ollut niinkään tavallisen kansan, vaan arabialaisen aiemmin keskenään hyvin usein sotineen eliitin, yhdistäminen saman voiman alle.

” Se oli islam – kokoelma Muhammadin saarnaamia uskonnollisia uskomuksia sosiaalisine ja poliittisine seuraamuksineen – joka lopulta sytytti koko yhdistymisprosessin ja näin ollen oli valloitusten perimmäinen syy.”¹⁹⁴

Donner näkee tämän yhtenäisyyden mahdollistaneen järjestäytyneen sotavoiman. Näin ollen hän tulkitsee itse valloituksiin johtaneen syyn olevan sama kuin syy, joka mahdollisti valloitusten onnistuneen toteutuksen. Donner näkee uskonnon avaimena, jonka avulla Mekassa vaikuttanut *Quraysh*-heimo sai yhdistettyä sotaisat nomadit islamin vaikutuksen alle ja sai suunnattua tämän

¹⁹³ Hämeen- Anttila 2012, 82.

¹⁹⁴ *”For it was Islam – the set of religious beliefs preached by Muhammad, with its social and political ramifications – that ultimately sparked the whole integration process and hence was the ultimate cause of the conquests’ success .”*
Donner 1981, 269.

voiman kohti pohjoista.¹⁹⁵ Hän hylkää näkemyksen, jonka mukaan Arabian niemimaan väestönkasvu olisi aiheuttanut valloitukset ja osoittaa, että massiivista muuttoliikettä tapahtui vasta valloitusten jälkeen.¹⁹⁶

Professori Hämeen-Anttila on Donnerin kanssa samaa mieltä islamin yhdistävästä vaikutuksesta ja siitä, että uskonnon ensisijainen vaikutus valloituksiin oli nimenomaan Arabian niemimaan heimojen yhdistyminen eikä myöhemmin vallalle noussut käsitys pyhästä sodasta. Hänen ajatusmaailmansa kuitenkin eroaa Donnerin ajatuksista väestönkasvun suhteen, sillä Hämeen-Anttila näkee niemimaaalle syntyneen väestöpaineen toiseksi tärkeimmäksi syyksi valloituksiin.¹⁹⁷

Myös New Yorkin yliopiston professori Robert Hoyland korostaa islamin yhdistävää voimaa.¹⁹⁸ Hänen mielestään uusi uskonto ei ainoastaan yhdistänyt valloittajia vaan myös helpotti valloittajien mahdollisuuksia pitää hallussaan valtavia alueita:

”Se (islam) erottui tarpeeksi kristinuskosta ja juutalaisuudesta ollakseen omaperäinen, mutta tarpeeksi samankaltainen ollakseen hyväksyttävä, ja papiston ja hierarkian puuttuminen teki siitä erityisen helpon uskon johon kääntyä.”¹⁹⁹

Valloittajien mukanaan tuoma uskonto ei eronnut liikaa valloitetujen alueiden uskonnoista, ja varsinkin valloitusten alussa valloittajat eivät edes pyrkineet käännättämään valloitetujen alueiden asukkaita. Uuden uskonnon samankaltaisuus teki myöhemmän kääntymisen helpoksi, ja kääntymisen tuomat

¹⁹⁵ Donner 1981, 267–271.

¹⁹⁶ Reid 1983, 49.

¹⁹⁷ Hämeen-Anttila 2012, 80–81.

¹⁹⁸ Hoyland 2015, 96–97.

¹⁹⁹ *”It was different enough from Christianity and Judaism to make it distinctive, but similar enough to make it palatable, and the lack of any clergy and hierachy made it particularly easy to convert to.”*
Hoyland 2015, 228–229.

taloudelliset edut tekivät siitä vieläpä houkuttelevan vaihtoehdon.²⁰⁰

Professori Hawting kyseenalaistaa Donnerin näkemyksen yhtenäisyydestä. Hän käyttää arvostelussaan historioitsija H.A.R. Gibbin ajatuksia, joiden mukaan jatkuvat sisällissodat arabien kesken olivat osoitus siitä, etteivät uudet valloittajat olleet kovinkaan yhtenäisiä.²⁰¹

”...Donnerin näkemys on täysin päinvastainen Gibbin näkemyksen kanssa, eikä valloitusten jälkeinen islamin historia Lähi-Idässä juurikaan tue Donnerin näkemystä.”²⁰²

Donner mainitsee teoksessaan, ettei yhtenäisyys ollut ainoa syy menestykseen, ja hän tuo esille yhtenä mahdollisena syynä myös Bysantin ja Sassanidien valtakuntien heikentyneen tilan.²⁰³ Donnerin mukaan tämä ei varsinaisesti ollut valloitukset aiheuttanut syy, mutta mahdollisti niiden menestyksellisyyden.

Valtakuntien heikentyneen tilan tuo esille myös Hugh Kennedy omassa teoksessaan. Hän korostaa etenkin Sassanidien vallan romahdusta Arabian niemimaalla, mikä mahdollisti muslimiarmeijoiden menestyksen *ridda*-sodissa, sillä alueen heimot eivät enää voineet tukeutua vahvan valtakunnan apuun.²⁰⁴

Radikaalin linjan edustaja Patricia Crone arvostelee Donnerin lähdemateriaalistaan tekemiä johtopäätöksiä:

”Siinä missä organisaatiollinen vallankumous on hyvin dokumentoitu, kirja on

²⁰⁰ Hoyland 2015, 229.

²⁰¹ Hawting 1984, 132–133.

²⁰² *”...Donner’s interpretation is exactly opposite to that of Gibb, and the history of Islam in the Middle East after the conquests does not really make Donner’s view the more persuasive.”*

Hawting 1984, 133.

²⁰³ Kyseiset valtakunnat olivat saaneet juuri oman keskenäisen sotansa päätökseen vuonna 628 ja sen vaikutukset esimerkiksi Bysantin armeijaan olivat suuret.

Kaegi 1992, 43–46.

²⁰⁴ Kennedy 1986, 56.

*yllättävän köyhä perustellessaan ideologiaa, joka sai vallankumouksen aikaiseksi ... koko pyhän sodan käsite on käsitelty ainoastaan alaviitteessä.*²⁰⁵

Crone arvostelee Donneria etenkin uskonnon vaikutuksen vähättelystä valloituksia eteenpäin vieneenä voimana. Hän kritisoi myös, ettei Donnerin teoksesta löydy juuri mitään – ainakaan uutta – sanottavaa arabien sotilaallisesta strategiasta tai heidän käyttämistään taktiikoista. Hänen mielestään kirjassa ei käsitelläkään tarpeeksi Bysantin, Persian tai muiden valloitetujen alueiden asenteita tai käsityksiä valloittajista, jotta valloitusten onnistumisesta voitaisiin tehdä kunnollisia johtopäätöksiä.²⁰⁶

Toisaalta Pohjois-Carolinan yliopiston historian professori Donald Reid²⁰⁷ nimenomaan kehuu arvostelussaan Donnerin yleispätevää teosta. Hänen mielestään se ei keskity ainoastaan sotilaallisiin yksityiskohtiin vaan suurempaan kokonaisuuteen, jota ilman valloituksia tai niiden seurauksia on mahdotonta ymmärtää.²⁰⁸

Donner on myöhemmin, kuten lähdemateriaalia käsittelevässä edellisessä luvussa huomattiin, lähentynyt huomattavasti radikaalin linjan näkemyksiä islamin varhaishistorian islamilaisen lähdemateriaalin epäluotettavuudesta. Tämä ei kuitenkaan ole muuttanut hänen suhtautumistaan uskonnon merkitykseen valloitusten mahdollistajana. Sen sijaan hän on lähestynyt enemmän Cronen ajatuksia siitä, että uskonto on ollut hänen aiempaa käsitystä vahvempana valloituksia eteenpäin vieneenä voimana. Hän on myöhemmässä tutkimuksessaan kyseenalaistanut, oliko tämä uskonto uusi, juuri syntynyt islam vai mahdollisesti jotain muuta.²⁰⁹ Donnerin myöhempiä käsityksiä käsitellään

²⁰⁵ *“Whereas the organizational revolution is well documented however the book is surprisingly poor on the ideology that set this revolution going.”*

Crone 1983, 441.

²⁰⁶ Crone 1983, 440–442.

²⁰⁷ University Of North Carolina, Donald Reid,

<http://history.unc.edu/people/faculty/donald-m-reid/>, viitattu 15.7.2015.

²⁰⁸ Reid 1983, 49.

²⁰⁹ Fred Donnerin luento 4.8.2011,

enemmän radikaalin linjan yhteydessä.

Väitteeseen Bysantin ja Sassanidien valtakuntien heikentyneestä tilasta vastaa professori Kaegi omassa aiheesta Bysantin näkökulmasta tarkastelevassa teoksessaan. Hän toteaa, ettei Bysantin tappioon löydy mitään yksittäistä syytä ja hylkää teorian, jonka mukaan valtakunta olisi ollut rappiolla islamin valloitusten alkaessa. Hän johdattelee tappion syyksi Bysantin keisari Heracliuksen kuoleman vuonna 641 ja näkee Bysantin sotilaallisen tappion osittain tuosta kuolemasta johtuneena epäonnena. Hän ei myöskään näe valloituksia ja niiden onnistumista mitenkään välttämättömänä historiallisena tapahtumana vaan ennen kaikkea onnistuneena sotatoimena.²¹⁰

Kaegin uudenlaista Bysantin kautta aihetta tutkivaa näkökulmaa kehuu Hawting:

”... mutta on mielenkiintoista, että asiasta keskustellaan Bysantin näkökulmasta, ja että aihetta valotetaan vielä tutkijan omalla tietämyksellä topografiasta sekä sotilastaktiikoista.”²¹¹

Erityisen onnistuneena Hawting näkee Kaegin sotataidollisen näkökulman aiheeseen, vaikka hän toteaa, ettei Kaegin teos varsinaisesti tuo uutta tietoa jo olemassa olevaan tutkimusperinteeseen. Hawting kritisoi Kaegin teosta liian rajatuksi, sillä se käsittelee ainoastaan 630- ja 640-lukua. Hänen mielestään Kaegin teoksen johtopäätökset jäivät tämän vuoksi puolitiehen, sillä teos ei ota huomioon valloitusten suurempaa kokonaisuutta.²¹²

Aiheen liian suppeasta käsittelystä Kaegia syyttää myös professori John Howard-Johnston:

<https://www.youtube.com/watch?v=5RfK5u5lkhA>, viitattu 17.3.2015.

²¹⁰ Kaegi 1992, 236–237, 286–287.

²¹¹ “...but it is interesting to see them discussed from Byzantinist point of view and enlightened by the author’s own knowledge of topography and military tactics.”

Hawting 1996, 343.

²¹² Hawting 1996, 344–345.

”Kaegi on päättänyt, ettei käsittele tätä ainutlaatuista ilmiötä kokonaisuutena. Sen sijaan hän keskittyy ainoastaan sotahistoriaan näin kiskoen sotilaalliset operaatiot pois niiden laajemmasta kulttuurisesta, sosiaalisesta, ekonomisesta ja poliittisesta kontekstistaan...”²¹³

Howard-Johnstonin mielestä Kaegin teoksessa on mikroskooppinen lähestymistapa, joka yhdistettynä aiemmassa kappaleessa esitettyyn kritiikkiin Kaegin lähdemateriaalin käsittelystä, estää tutkijaa tekemään aiheesta kunnollisia johtopäätöksiä.²¹⁴

Islamilaiseen sotahistoriaan erikoistunut professori John Jandora kehuu omassa teoksessaan islamilaisten joukkojen sodanjohtoa. Hän tuo esille selkeästi sotahistoriallisen näkökulman, jota muissa teoksissa ei kovinkaan paljoa, Kaegia lukuun ottamatta, joka käsittelee aihetta lähinnä Bysantin näkökulmasta, oteta huomioon.

Jandora itse perustelee oman tutkimuksensa tarpeellisuutta muutamaa vuotta ennen teoksensa ilmestymistä kirjoittamassaan artikkelissa. Hänen mukaansa aiemmat tutkimukset eivät ota valloitusten syitä selittäessään huomioon valloitusten sotilaallista luonnetta. Jandora mainitsee esimerkkinä Donnerin teoksen. Hän kehuu sen laajaa lähdemateriaalia ja johtopäätöksiä, mutta myös kritisoi teosta, sillä se ei sisällä ollenkaan sotatieteellistä pohdintaa.²¹⁵

Jandoran mielestä varhaisten valloitusten syyt, ja etenkin niiden menestyksellisyys, kyetään perustelemaan sotatieteellisestä näkökulmasta. Hänen mielestään sotatieteellinen näkökulma ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa,

²¹³ *“Kaegi has decided not to confront this extraordinary phenomenon as a whole. Instead he writes exclusively military history, thereby uprooting operations from their wider cultural, social, economic, and political contexts...”*

Howard-Johnston 1995, 963.

²¹⁴ Howard-Johnston 1995, 963–964.

²¹⁵ Jandora 1986, 101.

että valloitukset olivat todennäköisesti usean eri tekijän summa. Jandora kuitenkin muistuttaa, että sotilaallista näkökulmaa tukevaa lähdeaineistoa löytyy muita syitä tukevaa lähdeaineistoa enemmän.²¹⁶

”Jandoran teos on merkittävä, sillä se täyttää aukon valloituksia käsittelevässä kirjallisuudessa, jossa ei ole juuri käsitelty sotilaallista strategiaa tai terminologiaa. Donner on ponnekkaasti väittänyt, että muslimieliitti johti yhtenäisen sarjan kampanjoita. Jandora jakaa tämän näkemyksen, mutta korostaa arabikenraalein neuvokkuutta.”²¹⁷

Professori Robinson näkee Jandoran teoksen välttämättömänä jatkona maltillisen linjan teoksille, sillä se lisää aiempaan tutkimusperinteeseen siitä puuttuneen sotilaallisen näkökulman, jota ilman aiheen käsittelystä jää puuttumaan paljon. Hänen mielestään Jandoran teos täydentää Donnerin teosta, ja hän suosittelee kiinnostunutta lukijaa tutustumaan molempiin.²¹⁸

Menestys johtui Jandoran näkemyksen mukaan aiemmissa arabiheimojen keskinäisissä konflikteissa hankitusta sotakokemuksesta, erinomaisesta sodanjohdosta, kyvystä mukautua taistelukentän olosuhteisiin ja kyvystä mobilisoida joukkoja nopeasti paikasta toiseen. Jandora näkee islamin arabit yhdistävänä tekijänä, muttei anna uskonnolle juurikaan arvoa analysoidessaan valloitusten menestyksellisyyttä.²¹⁹

Arabijoukkojen liikkuvuuden merkitystä valloitusten menestyksellisyydessä kehuu myös professori Hugh Kennedy 2001 ilmestyneessä kalifien armeijoita käsittelevässä teoksessaan sekä professori Robinson 2011 ilmestyneessä A

²¹⁶ Jandora 1986, 101–113.

²¹⁷ *“The significance of Jandora’s work is that it fills a gap in the conquest literature, which has conventionally had little in detail to say on matters of strategy and military terminology. Donner has argued vigorously that the Muslim elite carefully managed a coherent series of campaigns: Jandora shares this view, emphasizing the resourcefulness of the Arab generals.”*

Robinson 1992, 742.

²¹⁸ Robinson 1992, 741–743.

²¹⁹ Jandora 1990, 125–129.

New Cambridge History of Islam-teoksessa.²²⁰

Jandoran kanssa samaan lopputulokseen päätyy myös Hämeen-Anttila:

”Jatkuvat sodat Mekkaa ja kapinoivia heimoja vastaan olivat tehneet uudesta muslimivaltiosta sotilaallisesti tehokkaan ...

Ryöstely, suojelurahan kokoaminen ja sodankäynti olivat aina olleet keskeisiä toimeentulon lähteitä. Islamin tulo ei sinänsä muuttanut mitään, mutta niemimaan yhdistyminen muutti.”²²¹

Hämeen-Anttila korostaa erinomaisen sodankäyntitaidon lisäksi nimenomaan niemimaan yhdistymistä saman vallan alle. Hän näkee uskonnon merkityksen yhdistävänä voimana, joka mahdollisti valloitukset, mutta hylkää sen valloituksiin johtaneena syynä. Hänen mukaansa ryöstöretkinä alkaneista hyökkäyksistä tuli vastustajan heikkouden vuoksi valloitus­sotia, joissa uskonto toimi ainoastaan arabeja yhdistävänä tekijänä.²²²

Hämeen-Anttilan kanssa samanlaiseen johtopäätökseen päätyy myös Hugh Kennedy, jonka mukaan uskonnon mukanaan tuoma ideologinen yhtenäisyys yhdistettynä voimakkaaseen sotavoimaan mahdollisti valloitusten menestyksellisyyden. Tämä korostui etenkin valloituksen aloittaneissa *ridda*-sodissa.²²³

Hämeen-Anttila esittelee teoksessaan valloitusten menestyksellisyyden tärkeäksi tekijäksi myös arabien erinomaisen sodanjohdon ja liikkuvuuden taistelukentillä. Tämä antoi hänen mukaansa arabeille selkeän etulyöntiaseman heidän taistellessaan jäykemmin liikkuvia suurvaltojen armeijoita vastaan.²²⁴

²²⁰ Kennedy 2001, 6, 14;

Robinson 2011, 197.

²²¹ Hämeen-Anttila 2012, 61.

²²² Hämeen-Anttila 2012, 63.

²²³ Kennedy 1986, 56.

²²⁴ Hämeen-Anttila 2012, 81.

Cobb kuitenkin muistuttaa Robinsonin editoimaan *A New Cambridge History of Islam*-teokseen kirjoittamassaan osiossa, että valloittajien armeijoilla ei suinkaan ollut yhtenäistä sodanjohtoa koko uuden valtakunnan mittakaavassa, vaan hän korostaa eripuolilla rajaseutua taistelleiden komentajien itsenäistä päätöksentekoa.²²⁵ Tämä mahdollisti nopeat ja äkkinäisiin yllättäviin tilanteisiin valmiit sotavoimat.

Hoyland lisää vielä yhden elementin arabien sodankäyntitaidon menestyksellisyyteen valloitusten alkuvaiheessa. Hän tuo esille ei-islamilaisiin lähteisiin tukeutuen, että suuri osa valloituksiin osallistuneista arabisotilaista oli aiempina vuosikymmeninä ennen islamia hankkinut sodankäynnin taitoja ja tietämystä sotataktiikoista palvellessaan palkkasotureina Bysantin ja Sassanidien armeijoissa.²²⁶ Tämä antoi arabiarmeijoille tietämystä tulevan vihollisen toimintatavoista taistelukentillä. Hoylandin uskonnon merkitystä väheksyviä johtopäätöksiä kehuu arvostelussaan Choueiri. Hänen mielestään uskonto oli yksi syy valloituksiin, mutta sen merkitystä ei saa liiaksi korostaa.²²⁷

Lähteisiin maltillisesti suuntautuva linja on siis lähes yksimielinen siinä, että uusi uskonto – islam – loi mahdollisuuden varhaisiin valloituksiin yhdistämällä arabian niemimaan sotaisat arabiheimot. Yhdistyneen arabivaltakunnan laajenemisen taas mahdollisti monet eri syyt, joiden tärkeysjärjestyksestä kirjoittajat ovat eri mieltä.

Osan mielestä menestys johtui Bysantin ja sassanidien heikosta tilasta, kun taas toiset korostavat islamilaisten joukkojen sotilaallista ylivoimaisuutta. Islamilaiset varhaisia valloituksia käsittelevät lähteet korostavat naapurialueiden rikkautta ja

²²⁵ Robinson 2011, 232–233.

²²⁶ Hoyland 2015, 227–228.

²²⁷ University of London, Youssef Choueiri (2015), ”In God’s Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire - Review”, <http://www.history.ac.uk/reviews/review/1780#f5>, viitattu 20.7.2015.

sodankäynnin avulla saatavan saaliin merkitystä valloitusten motivoijina.

Maltillisen linjan antama kuva uskonnon vaikutuksesta valloituksiin tuntuu nyky maailman uutisia lukiessa hieman vaillinaiselta eikä niissä näy vuoden 2001 jälkeen kiihtyneiden terroritekojen tai länsimaailman ja islamilaisen maailman vuosi vuodelta kiristyvät välit. Tätä selittää varmasti usean maltillisen linjan teoksen varhainen ilmestymisvuosi, mutta vuoden 2001 jälkeisetkin lähteet säilyttävät uskollisuutensa linjan periaatteita kohtaan.

Median ja uutisten luoma kuva islamista vaikuttaa maltillisen linjan kuvaa väkivaltaisemmalla. Etenkin lähes jokaisessa Lähi-itää koskevassa uutisessa vilahteleva *Jihad*-termi loistaa poissaolollaan tai on Cronen sanoin mainittu ainoastaan alaviitteessä. Islamin väkivaltainen kuva alkaa hahmottua siirryttäessä populaarin linjan teosten ja sen alle kuuluvan länsimaisen *Jihad*-kirjallisuuden pariin.

3.2 Yhdistävä väkivaltainen islam – populaari linja

Populaareja historiantutkimuksia on alkanut ilmestyä enemmän kuin aiemmin. Niiden kerronnallinen tyyli vetoaa nykypäivän lukijaan paremmin kuin perinteinen historiankirjoitus. Kirjakaupat ovat täynnä toistaan provosoivimmilla väitteillä varusteltuja kirjojen takakansia. Islamin varhaisia valloituksia käsittelevät populaarin linjan teokset ovat painottaneet valloitusten syiksi erilaisia asioita maltillisen linjan teoksiin verrattuna.

Tässä tutkimuksessa länsimainen *Jihad*-käsitettä käsittelevä kirjallisuus on tulkittu kuuluvaksi populaarin linjan alle, joka luonnollisesti antaa populaarille kirjallisuudelle hieman maltillista linjaa enemmän uskonnollisiin vaikutteisiin keskittyvän leiman. Populaarien teosten tapa käyttää lähdemateriaaleinaan sekundaarisia lähteitä sekä niiden suurelle yleisölle suunnattu kerronnallinen ja kaunokirjallinen kirjoitustyyli erottaa teokset myös niissä tehtyjen johtopäätösten

osalta selkeästi maltillisen linjan teoksista.

Populaarin linjan päälähteiden käsittely aloitetaan journalisti Paul Fregosin teoksesta *Jihad in the West*. Fregosin teos toimii esimerkkinä nykyaikaisesta populaarista länsimaisesta *Jihad*-kirjallisuudesta. Hän perustelee kirjansa johdannossa teoksensa tarkoituksena olevan länsimaisesta historiankirjoituksesta puuttuvan *Jihad*-tietämyksen lisäämisen. Fregosin mielestä länsimainen islamin valloituksia käsittelevä kirjallisuus ei ole toistaiseksi ottanut tarpeeksi huomioon pyhän sodan merkitystä valloitusten aikaansaavana voimana.²²⁸

*”Jopa enemmän kuin Jumala, arabien taistelemisen päämotiivi oli ryöstely, orjat ja kiihkeys kuolla islamin puolesta, joka tarkoitti taistelussa kuolleille välitöntä pääsyä iloja ja nautintoja sisältävään paratiisiin.”*²²⁹

Fregosin näkemyksen mukaan valloitusten syyinä on ollut arabien sotaisa luonne, mihin Muhammadin luoma väkivaltainen uskonto on sopinut täydellisesti. Hänen mukaansa islamin valloitukset on nähtävä imperialistisina valloitusotina, joiden vaikutukset ovat olleet maailmanhistoriallisesti suuremmat kuin länsimaiden imperialismilla.²³⁰

Fregosi kuitenkin korostaa myös paratiisiin pääsyn merkitystä ennen taistelua käytetyssä uskonnollisessa retoriikassa. Muslimisotilas voitti joka tapauksessa, kävi taistelussa kuinka tahansa. Mikäli joukot voittivat taistelun, he saivat osan sotasaaliista ja mikäli eivät, heitä odottivat paratiisin nautinnot.²³¹ Hän uskoo tämän vaikuttaneen muslimiarmeijoiden menestykseen taisteluissa.

²²⁸ Fregosi 1998, 15–18.

²²⁹ *”Even more than Allah, the prime motive for fighting that inspired the Arabs were, plunder, slaves and eagerness for death fighting for Islam, which meant immediate entry into Paradise with all joys and pleasures for those who died in battle.”*

Fregosi 1998, 66.

²³⁰ Fregosi 1998, 21.

²³¹ Fregosi 1998, 65–68.

Pääsääntöisesti arabivalloittajaa kiinnostivat kuitenkin uskonnon sijasta valloitetut alueet ja ennen kaikkea alueilta saatavat saaliit. Perusteluna johtopäätökselleen hän käyttää islamilaisen valtakunnan toisen kalifin Omarin päätöstä olla hyökkäämättä Kreikan saarille, sillä ”kansalaisteni turvallisuus on minulle tärkeämpi kuin Kreikan aarteet.” Kalifi ei näin ollen maininnut kreikkalaisten kääntymistä islamin uskoon, vaan perusteli saarten valloitusta niiltä saatavilla aarteilla.²³²

Länsimaiselle *Jihad*-kirjallisuudelle tyypillisesti Fregosi näkee nykyaikana tapahtuvat levottomuudet islamin hallitsemilla alueilla jo 600-luvulta alkunsa saaneen pyhän sodan ja islamin väkivaltaisuuden jatkumona.

*”Terrori on ase, jonka juuret sijoittuvat islamin ensimmäisiin vuosiin.”*²³³

Esimerkkinä hän käyttää Muhammadin Mekassa ja Medinassa tekemiä terroritekoja, jotka ovat hänen mielestään hyvin verrattavissa nykyaikaisiin ääri-islamilaisten terroritekoihin.

Yhtenä todistusaineistona valloitusten uskonnollisesta luonteesta Fregosi mainitsee Muhammadin vuonna 628 tuolloisen maailman hallitsijoille lähettämät kirjeet, joissa hän vaati hallitsijoita kääntymään islamiin. Mikäli hallitsijat eivät kääntyneet, heitä uhattiin sodalla.²³⁴ Hämeen-Anttila kuitenkin tyrmää omassa teoksessaan tarinat Muhammadin kirjoittamista kirjeistä myöhempien aikojen (*abbasidi*-hallinto) sepitteiksi, joiden tarkoituksena oli osoittaa valloitusten suunnitelmallisuus myöhemmän *Jihad*-teorian valossa.²³⁵

Jihadin merkitystä valloitusten merkittävänä taustatekijänä perustelee myös Sicker. Hänen mielestään *Jihad*-käsite toimi arabeille uskonnon ja geopolitiikan

²³² Fregosi 1998, 61.

²³³ ”*Terror is a weapon that has its origins in these first struggling years of Islam.*”

Fregosi 1998, 44.

²³⁴ Fregosi 1998, 54.

²³⁵ Hämeen- Anttila 2012, 62–63.

yhdistelmänä, mikä mahdollisti valtaapitäville arabeille ideologian, jolla perustella valloitukset, joiden perimmäiset tarkoitukset olivat lähinnä taloudelliset.²³⁶ Sickerin korostaa teoksessaan *Jihad*-käsitteen lisäksi arabien erinomaista sodankäyntitaitoa. Käyttämällä hyväkseen liikkuvaa sodankäyntiä he kykenivät välttämään taistelut vahvempia sotilasosastoja vastaan ja keskittämään nopeasti voimansa vihollisen heikkoihin kohtiin.²³⁷

Vaikka Fregosin teos kuvastaakin hyvin länsimaissa nykyään leviävää suosittua populaaria kirjallisuutta, on se saanut osakseen myös paljon arvostelua. Baltimore Sun lehden toimittaja ja Lähi-idän kirjeenvaihtajanakin toiminut Robert Ruby arvostelee Fregosin teoksen tyyliä. Rubyn arvion mukaan Fregosi demonisoi islamin ja luo muslimista kuvan murhanhimoisena *jihadistina*, jonka päätavoitteena on Euroopan valloittaminen.

*“Kaikkein pahinta on, että “Jihad in the West” antaa viestiä siitä, että meidän tulisi jakaa maailma Meihin ja islamilaiseen Heihin. Tämän kaltainen ajattelu on varma tapa tehdä maailmasta turvattomampi.”*²³⁸

Efraim Karsh hylkää valloitusten taloudelliset ja uskonnolliset syyt, mutta hän on Fregosin kanssa samaa mieltä islamin imperialistisesta luonteesta:

*”Tämän vuoksi valloitukset on nähtävä ennen kaikkea uuden maailmanvallan tyyppilliseksi laajentumiseksi, jossa islam tarjosi ennemminkin moraalisen valtuutuksen ja yhdistävän sotahuudon kuin käynnistävän voiman”*²³⁹

²³⁶ Sicker 2000, 1–2, 14.

²³⁷ Sicker 2000, 9.

²³⁸ *“Worst of all, “Jihad in the West” sends the message that we should divide the world into an Us and an Islamic Them, which is the kind of thinking guaranteed to make the world even less safe.”*

Baltimore Sun 13.9.1998, Ruby, Robert, *“Fregosi’s ‘Jihad’ -- Demonizing all Islam”*, http://articles.baltimoresun.com/1998-09-13/features/1998256005_1_jihad-islam-muslim, viitattu 21.3.2015.

²³⁹ *“This makes conquests first and foremost a quintessential expansionist feat by a rising imperial power, in which Islam provided a moral sanction and a unifying battle cry rather than driving force”*

Hänen kirjansa luo islamin valloituksista kuvan tähän päivään asti jatkuneen islamilaisen imperialismin alkusysäyksenä. Karsh tulkitsee Donnerin kanssa samalla tavalla islamin tärkeimmän vaikutuksen olleen sen yhdistävässä voimassa. Imperialistista näkökulmaa lukuun ottamatta Karshin näkemys on lähellä maltillista tulkintaa. Hän korostaa uuden uskonnon *Jihad*-käsitteen ja valloituksien taloudellisen tuottoisuuden eli sotasaaliin merkitystä valloituksiin kannustaneina tekijöinä.²⁴⁰ Karshin teoksen johtopäätöksissä näkyy selkeästi hänen israelilainen arabeja ja islamia vastustava arvomaailmansa, joka esiteltiin jo aiemassa lähdemateriaalia käsitelleessä luvussa.

Columbian yliopiston professori Richard Bulliet²⁴¹ tyrmää omassa arvostelussaan Karshin teoksen:

*"Islamin historian osalta teos on irvikuva, mutta ideologiselta saarnaukseltaan se varmasti tyydyttää sen kuoron tarpeita, joille teos on tarkoitettu."*²⁴²

Bulliet kritisoi voimakkaasti Karshin tekemiä yleistyksiä ja teoksen tyyliä perustella nykypäivän maailmanpoliittisia ongelmia näillä yleistyksillä. Hänen mielestään kirja valitsee lähteistä kirjoittajan omaa ideologiaa tukevat kohdat ja pyrkii näiden avulla luomaan islamista jo varhaiskeskiajalta asti ulottuvana imperialistisena valtana.²⁴³

Princetonin yliopiston emeritusprofessori Robert Tignor²⁴⁴ on Bullieen kanssa samaa mieltä Karshin ideologisista pyrkimyksistä, mutta pitää kuitenkin kirjaa

Karsh 2006, 22.

²⁴⁰ Karsh 2006, 23.

²⁴¹ Columbia University,

http://www.columbia.edu/~rwb3/Bulliet/Richard_W_Bulliet.html, viitattu 15.7.2015.

²⁴² "As a history of islam Islamic Imperialism is a travesty, but as ideological preaching, it should please the choir to which it is directed."

Bulliet 2008, 485–486.

²⁴³ Bulliet 2008, 485–486.

²⁴⁴ Princeton University,

http://www.princeton.edu/history/people/display_person.xml?netid=rltignor, viitattu 15.7.2015.

kattavana analyysinä aiheesta.

”Karshin hyökkäys islamin varhaishistoriasta nykyaikaan (joka antaa nykyajalle enemmän painoarvoa kuin historialle) pyrkii demonstroimaan islamin syvälle juurtuneet ja lähes lannistumattomat laajentumiseen tähtäävät pyrkimykset jatkumona Muhammadista aina Osama Bin Ladeniin ja Al-Qaidaan.”²⁴⁵

Tignorin arvostelu on hyvin neutraali, ja hän ottaa hyvin vähän kantaa Karshin teeseihin. Hän tyytyy ainoastaan pitämään teosta hyvänä lisänä islamista länsimaissa käytävään keskusteluun.²⁴⁶

Narratiivia islamista sodan uskontona pyrkii luomaan myös sotahistorioitsija George Nazfiger, joka näkee valloitusten syynä islamin sotaisuuden. Hänen mukaansa tämä sotaisuus ja arabien lähialueella vallinneet otolliset olosuhteet mahdollistivat laajat valloitukset.²⁴⁷ Uuden uskonnon sotilaallista luonnetta korostaa myös sotahistorioitsija Richard Gabriel omassa teoksessaan *Muhammad, Islam’s First Great General*, jonka hän esittelee olevan ensimmäinen sotahistorioitsijan englanniksi kirjoittama ja sotilaallisesta näkökulmasta kirjoitettu Muhammadin elämäkertä.²⁴⁸

Teoksessaan Gabriel päätyy johtopäätökseen, että Muhammadin suurin sotilaallinen perintö oli *Jihadin* eli pyhän sodan doktriinin luominen, joka mahdollisti valloitusten sotilaallisen menestyksen yhdistämällä arabit ja luomalla heidän sotaisuudelleen vahvan motivaation. Karshin ja Nazfigerin tavoin Gabriel myös näkee tämän saman sotaisuuden näkyvän historian jatkumona nykypäivän konflikteissa.²⁴⁹ Walter Kaegi arvostelee Gabrielin teoksen johtopäätöksiä.

²⁴⁵ “Karsh’s foray through the rise of Islam to the present, which gives more attention to the recent events than to the distant past, is intended to demonstrate the deep-seated, virtually irrepressible expansionist impulses of Islam from Muhammad to Osama Bin Laden and Al-Qaeda.”

Tignor 2007, 668.

²⁴⁶ Tignor 2007, 668–670.

²⁴⁷ Nazfiger 2003, 256.

²⁴⁸ Gabriel 2007, Introduction xxxi.

²⁴⁹ Gabriel 2007, 213, 217–219.

Hänen mukaansa Gabrielin käyttämän lähdemateriaalin avulla kyseisiä johtopäätöksiä on mahdotonta perustella.²⁵⁰

Populaarin linjan teoksista maltillista linjaa selkeästi eniten muistuttaa Hugh Kennedyn teos *The Great Arab Conquests*. Kennedyn teos vie Donnerin islamin yhdistävää johtopäätöstä vielä hieman pidemmälle. Hän näkee islamin alle yhdistyneillä nomadiheimoilla olleen kaksi vaihtoehtoa: valloittaa tai hajota. Hän perustelee johtopäätöksensä nomadiheimojen sotaisuudella ja pitkällä heimosotien runtelemalla historialla. Kertaakaan aiemmin nomadiheimot eivät olleet yhdistyneet yhden vallan alaisuuteen. Jotta tämä yhtenäisyys kyettäisiin säilyttämään, oli löydettävä yhteinen vihollinen tai päämäärä – valloitukset.²⁵¹

Kennedy yhdistelee Kaegin sekä Donnerin ajatuksia pohtiessaan valloitukset mahdollistaneita syitä. Donneriin hän tukeutuu perustellessaan valloitusten onnistumista Bysantin ja Sassanidien valtakuntien rappiotilalla.²⁵² Kaegiin ja Jandoraan hän turvautuu perustellessaan sotilaallisia voittoja valloittajien erinomaisella sodanjohdolla.

Kennedy palaa takaisin Donnerin ajatuksiin pohtiessaan islamin merkitystä valloituksille. Hänen mukaansa valloitusten onnistumisen lopullinen tae oli arabialaisen eliitin yhdistävä uskonto, joka oli myös valloitettuja kansoja kohtaan huomattavasti suvaitsevaisempi kuin alueella jo vaikuttaneet uskonnot.²⁵³

Paul Cobb pitää Kennedyn kirjaa huomattavasti helpommin lähestyttävänä kuin Donnerin. Hänen mielestään Kennedyn tarkoituksena onkin ollut ymmärrettävän ja helppolukuisen tarinan luominen islamin varhaisista valloituksista Donnerin vaikeasti lähestyttävämmän ja enemmän tieteellistä kirjallisuutta muistuttavan teoksen sijaan. Cobbin mielestä Kennedyn teoksen vahvuus on nimenomaan

²⁵⁰ Kaegi 2009, 392–393.

²⁵¹ Kennedy 2008, 63–65.

²⁵² Kennedy 2008, 367.

²⁵³ Kennedy 2008, 374.

se, että se on aiempia teoksia helpommin lähestyttävä. Kennedy on onnistunut vielä lisäämään aiheeseen omia johtopäätöksiä, vaikka ne Donnerin ajatuksia selkeästi muistuttavatkin.²⁵⁴

Populaari linja muistuttaa valloitusten syitä tulkitessaan paljon maltillista linjaa. Kukin teos kuitenkin tulkitsee lähteitään omia agendojaan tukevalla tavalla tullen kuitenkin valloitusten syiden suhteen yllättävän samankaltaisiin johtopäätöksiin maltillisen linjan kanssa. Osaksi tämä saattaa johtua siitä, että populaarit teokset ovat käyttäneet monia maltillisia teoksia lähteinään.

Lähes kaikki linjan teokset on kirjoitettu 2000-luvulla ja kuvastavat nykyisen historiankirjoituksen suurelle yleisölle tarkoitettua populaaria suuntausta. Teoksiin – varsinkin Nazfigerin ja Karshin, jotka mainitsevat tapahtumasta johdannoissaan – on varmasti myös vaikuttanut syyskuun 2001 terrori-iskut ja niiden vaikutus islamilaisen maailman julkikuvaan.

Molempien tutkijoiden teosten tarkoituksena on pyrkiä osoittamaan omalla narratiivillaan nykyisen fundamentalistisen islamin ja sen aggressiivisuuden syiden sijaitsevan islamin historiassa ja etenkin valloitusten aloittaneessa kehityksessä. Tähän samaan päämäärään pyrkii myös lähteenä käytetty *Jihad*-kirjallisuus.

3.3 Jumalan puolesta ... mutta kenen niistä? – radikaali linja

Täysin päinvastaisen kuvan valloitusten syistä, ja erityisesti islamin asemasta valloituksissa, antaa lähteisiin radikaalisti suuntautuvaa linjaa edustava *Hagarism*-teos. Cronen ja Cookin näkemyksen mukaan uusi uskonto nimeltään islam oli ennemminkin valloitusten seuraus eikä niinkään valloituksiin yllyttävä eikä myöskään arabeja yhdistävä voima ennen valloituksia.

²⁵⁴ Cobb 2009, 384–385.

Heidän mukaansa islamin juuret ovat juutalaisessa messiaanisessa liikkeessä (*hagarism*), joka myöhemmin muotoutui muutama sata vuotta valloitusten jälkeen vasta islamiksi siinä muodossa, miten käsite nykyaikana ymmärretään. Näin ollen islam ja sen avulla käyty pyhä sota ”luotiin” vasta valloitusten jälkeen perustelemaan omalta osaltaan menestyksekkäitä valloituksia.²⁵⁵

Itse valloitusten syyksi teoksessa löydetään juutalainen perinne ja pyhän kaupungin Jerusalemin takaisinvaltaus kristityltä Bysantin valtakunnalta. Näin ollen islamin valloitusten varsinainen kohde ei olisi alkujaan ollut Syyria tai Irak vaan Jerusalem. Tutkijoiden mukaan varhaiset ei-islamilaist lähteet antavat Muhammadista selkeästi kuvan militaristisena johtajana, jonka tarkoituksena oli valloittaa Jerusalem. He menevät jopa niin pitkälle, että tulkitsevat alkuperäisen *hijran*²⁵⁶ tarkoittavan matkaa pohjois-Arabiasta Jerusalemiin.²⁵⁷

Cronen ja Cookin teosta on kritisoitu etenkin sen valloitusten syitä käsittelevistä osistaan. Vaikka Morony kehuukin teoksen laajaa lähdemateriaalia, niin hän myös syyttää tutkijoita omia johtopäätöksiä tukemattomien lähteiden hylkäämisestä ja liiallisten yleistysten tekemisestä johtopäätöksiä tukevista lähteistä.²⁵⁸

Wasburnin yliopiston professori Ali Khan²⁵⁹ väittää 2006 Baltimore Chronicle lehdessä ilmestyneessä kirjoituksessaan Cronen ja Cookin myöhemmin muuttaneen näkemyksiään *Hagarism*-teoksen teeseistään. Hän toteaa artikkelissa myös, etteivät kirjoittajat ole valitettavasti tehneet niin julkisesti. Ali Khan itse hylkää Cronen ja Cookin ajatukset perusteettomina ja pahoittelee niiden saamaa huomiota. Hänen mielestään islamin vastaisesta – jopa akateemisten tutkijoiden kirjoittamista – teoksista on tullut viime vuosina

²⁵⁵ Crone&Cook 1977, 8–9.

²⁵⁶ Islamilaisen perimätiedon mukaan Muhammadin ja hänen kannattajiensa siirtyminen Mekasta Medinaan vuonna 622. Tapahtuma, joka aloittaa muslimien ajanlaskun.

²⁵⁷ Crone&Cook 1977, 16–20.

²⁵⁸ Morony 1982, 157–158.

²⁵⁹ Washburn University, Ali Khan, <http://washburnlaw.edu/profiles/khan-ali.html>, viitattu 15.7.2015.

vaarallisen suosittuja.²⁶⁰

Myöhemmän teoksensa *Meccan Trade and the Rise of Islam* loppuosassa Crone käsittelee kaupankäynnin lisäksi myös Islamin varhaisia valloituksia. Hän näkee valloitusten perimmäisenä alkusysäyksenä Sassanidien ja Bysantin levittäytymisen arabien alueelle. Tämä sai arabeissa aikaan nationalistisen vastareaktion, mitä Muhammad käytti hyväkseen yhdistäessään heimot valloituksiin.²⁶¹

Hän pitää edelleen kiinni aiemman teoksensa islamin tutkimuksen mullistaneista johtopäätöksistä, että varhaisessa islamissa ei ollut vielä kyse uudesta uskonnosta, vaan juutalaisesta messiaanisesta liikkeestä:

”...Muhammad mobilisoi juutalaisen version monoteismista dominoivaa kristinuskkoa vastaan ja käytti sitä oman kansansa ideologisena ja sotilaallisena itsetehostuksena.”²⁶²

Crone korostaa myöhemmässä teoksessaan aiempaa enemmän nationalismin ja arabien heimokulttuurin merkitystä valloituksiin johtaneissa syissä. Skotlantilainen historioitsija Robert Serjeant kritisoi etenkin Cronen teoksen johtopäätöksiä tiukasti ja syyttää häntä julkisuushakuisuudesta.

”Hänen kirjansa tuo varmasti hänelle julkisuutta (kuten on ilmeisesti ollut tarkoituskin), mutta teos ei millään tavalla edistä ymmärrystämme islamin varhaisista vaiheista.”²⁶³

²⁶⁰ Baltimore Chronicle 26.4.2006, Ali Khan, Liaquat, ”*Commentary: Hagarism: The Story of a Book Written by Infidels for Infidels*”, <http://baltimorechronicle.com/2006/042606AliKhan.shtml>, viitattu 26.2.2015.

²⁶¹ Crone 1987, 244–246;
Petry 1989, 188–189.

²⁶² “...Muhammad mobilized the Jewish version of monotheism against that of dominant Christianity and used it for the self-assertion, both ideological and military, of his own people.” Crone 1987, 248.

²⁶³ “Her book may gain her the publicity it is clearly designed to do, but it will in no way advance our understanding of early Islamic origins.”

Serjeant syyttää Cronea lähteiden vääristelystä ja totaalista metodologian puutteesta. Hänen mukaansa Crone suhtautuu aivan liian kriittisesti islamilaisiin lähteisiin ja osittain hylkää ne kokonaan, mikä vääristää aiheesta tehtyjä johtopäätöksiä.²⁶⁴

Tom Holland tulee teoksessaan ja dokumentissaan samankaltaisiin johtopäätöksiin Cronen ja Cookin *Hagarism*-teoksen kanssa. Hänen mielestään islam ei ollut valloitukset mahdollistanut voima, vaan nimenomaan valloitukset loivat mahdollisuuden luoda uskonnon nimeltä islam ja perustella valloituksilla sen ylivertaisuutta muihin uskontoihin nähden.²⁶⁵

Holland ei kuitenkaan hylkää uskonnon merkitystä valloitusten alkuun saattamana voimana, vaan ainoastaan painottaa, etteivät arabit mieltäneet itseään muslimeina valloitusten aikana, varsinkaan niiden alussa. Islamin uskoon viittaavan muslimi-sanan sijaan hän käyttää valloittajista saman aikakauden länsimaisista lähteistä löytyvää termiä ”uskovat”.²⁶⁶

Samaa termiä käyttää myös Fred Donner, jonka mukaan varhaisten valloitusten ajalta ei löydy lähteitä, joissa mainittaisiin islamia uskontona tai uskovia muslimeina. Hänen mukaansa alkuperäiseen uskontunnustukseen (*shahada*) ei kuulunut Muhammadin mainitseminen profeettojen sinettinä, vaan kyseinen lisäys tehtiin vasta myöhemmin. Hän perustelee johtopäätöksensä muun muassa sillä, että varhaisimmista islamilaisista kolikoista löytyy ainoastaan nykyään vakiintuneen *shahadan* ensimmäinen osa, jossa korostetaan Jumalan ykseyttä.²⁶⁷

Serjeant 1990, 486.

²⁶⁴ Serjeant 1990, 486.

²⁶⁵ Channel 4, Islam – The Untold Story

<http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 17.3.2015.

²⁶⁶ Channel 4, Islam – The Untold Story

<http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 15.7.2015.

²⁶⁷ Donner 2010, 205–206.

Tom Hollandin teosta kohtaan esitettyä kritiikkiä käsiteltiin jo edellisessä luvussa Glen Bowersockin arvostelun avulla. Teos ei kuitenkaan ilmestyessään saanut ainoastaan negatiivista palautetta; Hollandin kirjan helppolukuisuutta ja laajan lähdemateriaalin käsittelyn kautta tehtyjä rohkeita johtopäätöksiä kehuu The Telegraphin sivuille kirjoittamassaan arvostelussa Warwickin yliopiston luennoitsija Michael Scott.²⁶⁸ Arvostelussaan Scott kehuu etenkin Hollandin muissakin teoksissaan käyttämää tapaa käsitellä isoja kokonaisuuksia kaunokirjalliseen tyyliin napaten kokonaisuuksista historiallisia avaintekijöitä. Tämä nykyään suosittu kirjoitustyyli ajaa kirjoittajan Scottin mukaan rikkomaan aiempien tutkimuksien rajoja, minkä vuoksi hän arvelee teoksen kuitenkin kohtaavan laajalti kritiikkiä.²⁶⁹

”Sen sijaan, että Holland tulkitsisi perimätietoa, hän seuraa haastavia ja erinomaisia ajatuksia, jotka Patricia Crone heitti islamin historiantutkimuksen perinteeseen sekoittamaan pakkaa.”²⁷⁰

Hollandin kirjan provosoivaa kaunokirjallista tyyliä ja normaalista historiankirjoituksesta poikkeavia johtopäätöksiä kehuu myös islamilaiseen maailmaan ja ristiretkiin keskittynyt populaarihistorioitsija Barnaby Rogerson.²⁷¹ Rogersonin The Independent-lehteen kirjoittamassa arvostelussa hän kehuu etenkin Hollandin ei-muslimilähteiden käyttöä, mutta kritisoi hänen niistä tekemiä johtopäätöksiä liian pitkälle viedyiksi.²⁷²

²⁶⁸ University of Warwick, Michael Scott, <http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/classics/staff/scott/>, viitattu 15.7.2015; Michael Scott,

<http://michaelscottweb.com/index.php/profile/>, viitattu 15.7.2015.

²⁶⁹ The Telegraph 3.4.2012, Michael Scott: ” In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review”, <http://www.telegraph.co.uk/culture/books/historybookreviews/9174113/In-the-Shadow-of-the-Sword-by-Tom-Holland-review.html>, viitattu 15.7.2015.

²⁷⁰ The Independent, Barnaby Rogerson 30.3.2012: ” In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review”, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/in-the-shadow-of-the-sword-by-tom-holland-7600583.html>, viitattu 15.7.2015.

²⁷¹ Barnaby Rogerson, <http://www.barnabyrogerson.com>, viitattu 15.7.2015.

²⁷² The Independent, Barnaby Rogerson 30.3.2012: ” In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review”, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/in-the-shadow-of-the-sword-by-tom-holland-7600583.html>, viitattu 15.7.2015.

Fred Donner käsittelee omassa teoksessaan Hollandin mainitsemaa käsitettä ”uskovat”. Hänen mukaansa kyseessä oli selkeästi muista uskonnoista eroava uusi uskonto, sillä valloittajia ei myöskään kutsuttu kristityiksi tai juutalaisiksi, vaan nimenomaan ”uskoviksi”. Hän jättää avoimeksi kysymyksen siitä, mihin nämä varhaiset valloittajat uskoivat, ja miten se erosi alueella jo vaikuttaneista uskonnoista.²⁷³

Donnerin mukaan vasta myöhemmät islamilaiset lähteet alkavat korostaa Muhammadin asemaa uskonnossa ja kutsua uskovia muslimeiksi. Näiden lähteiden yhtenä tarkoituksena oli yhtenäistää uutta syntynyttä valtakuntaa ja perustella sekä oikeuttaa sen laajentuminen.²⁷⁴

Vaikka Donnerin aiempi maltillisen linjan kohdalla käsitelty teos tuli maltillisen linjan peruskäsitysten mukaisiin johtopäätöksiin valloituksiin johtaneista ja ne mahdollistaneista syistä, hänen myöhemmässä tuotannossaan on alettu korostaa huomattavan eri asioita:

”Uskovien tahto toteuttaa Jumalan tahtoa niin laajasti kuin mahdollista ja niin nopeasti kuin mahdollista johtui pitkälti heidän uskostaan, että viimeinen tuomio oli lähellä.”²⁷⁵

Tämä usko maailman loppumiseen heidän elinaikanaan motivoi heitä Donnerin mukaan kohti Jerusalemiä, jolla oli tärkeä rooli maailman lopun tapahtumien yhteydessä. Uskonnon lisäksi Donnerin mukaan uskovia motivoi myös valloitettavien maiden rikkaudet, jotka uusi uskonto oikeutti uskovat ottamaan

²⁷³ Fred Donnerin luento 4.8.2011, <https://www.youtube.com/watch?v=5RFK5u5lkhA>, viitattu 15.7.2015.

²⁷⁴ Donner 2010, 216–217.

²⁷⁵ *“The Believers’ ambition to establish the writ of God’s word as widely as possible was apparently given special urgency by their conviction that the Last Judgment was imminent.”* Donner 2010, 143.

haltuunsa.²⁷⁶

Valloitusten menestyksellisyyttä Donner perustelee *ridda*-sodissa hankittujen sotataitojen ja uuden uskonnollisen ideologian yhdistelmällä.²⁷⁷ Hän kuitenkin hylkää väkivaltaisuutta korostavan teorian valloituksista ja perusteleeekin valloitusten pysyvyyttä sillä, että hänen mukaansa arkeologinen todistusaineisto ei anna valloituksista kovinkaan sotaisaa kuvaa.

Taisteluita toki käytiin runsaasti, mutta aikalaislähteiden – etenkin ei-islamilaisten lähteiden – mukainen kaupunkien ja asumusten tuhoaminen sekä valloitetujen alueiden asukkaiden surmaaminen ei näy lainkaan arkeologisissa kaivauksissa. Päinvastoin niiden perusteella valloitetujen alueiden integroiminen uuteen valtakuntaan tapahtui pääasiassa melko rauhanomaisesti.²⁷⁸

Muista radikaalin linjan teoksista poiketen Donnerin uusiin teos on saanut lähes poikkeuksetta positiivisen vastaanoton, vaikka se sisältääkin huomattavan samankaltaisia teesejä esimerkiksi Hollandin ja Cronen teosten kanssa. Donneria kehuaan hänen perusteellisesta lähdemateriaalin käsittelystä, sen perusteella tehdyistä johtopäätöksistä ja teoksen helppolukuisuudesta. Esimerkiksi professori Hawting toteaa omassa arvostelussaan, että vaikei hän olekaan Donnerin kanssa samaa mieltä teoksen johtopäätöksistä, on hänen uusi hyvin perusteltu tulkintansa tervetullut lisä aiempaan tutkimusperinteeseen.²⁷⁹ Positiivisempi palaute esimerkiksi Hollandin teokseen verrattuna saattaa johtua ainakin osittain Donnerin vahvasta asemasta nykyaikaisen islamin historian tutkimuksen kärkitutkijana.

²⁷⁶ Donner 2010, 147.

²⁷⁷ Donner 2010, 104–105.

²⁷⁸ Donner 2010, 107–108.

²⁷⁹ Varisco 2010, 460–462;
Hawting 2011, 284–285.

3.4 Johtopäätökset

Valloitusten syitä käsiteltäessä huomataan, että maltillisen ja populaarin linjan edustajien mielipiteet muistuttavat toisiaan. Islam nähdään poikkeuksetta yhdistävänä voimana, jonka avulla arabien poliittinen eliitti sai alistettua heimot valtaansa. Linjojen edustajat kuitenkin perustelevat johtopäätöksensä eri tavalla. Kaikki historioitsijat mainitsevat, ettei valloituksiin kyetä löytämään yhtä ainutta kaiken kattavaa syytä, mutta suuri osa heistä kuitenkin mainitsee yhtenä syynä nomadiarabien sotaisan luonteen.

Maltillisen linjan teokset korostavat, että valloitukset johtuivat useista eri syistä, mutta jokainen kirjoittaja esittelee syyt hieman erilaisessa tärkeysjärjestyksessä. Laittamatta asioita tärkeysjärjestykseen voidaan maltillisen linjan valloituksiin johtaneet ja niiden menestyksen mahdollistaneet syyt tiivistää neljään pääkohtaan:

- Uskonto, joka yhdisti Arabian niemimaan
- Hajaannuksessa olevat ja keskinäisen sodan uuvuttamat naapurivaltakunnat: Bysantti ja Persia
- Arabien huippuunsa kehittämä aavikkosodankäynti sekä erinomainen sodanjohto yhdistettynä nomadiarabien sotaisaan luonteeseen
- Valloitetujen alueiden väestön elinolot ennen valloituksia ja valloittajien suhtautuminen tähän väestöön valloitusten jälkeen

Populaarin linjan edustajat tulkitsevat lähteitä hieman eri tavalla verrattuna maltillisen linjan edustajiin. Linjan teoksissa uskonnon merkitys korostuu. Teokset on myös selvästi kirjoitettu nykypäivän näkökulmasta ja niissä näkyy pyrkimys yksinkertaistaa asioita suurelle yleisölle sopivaksi tarinaksi.

Populaarin linjan valloituksiin johtaneet ja niiden menestyksen mahdollistaneet syyt voidaan tiivistää neljään pääkohtaan:

- Uskonto ja etenkin uskonnon oikeuttama pyhä sota
- Arabien huippuunsa kehittämä aavikkosodankäynti sekä erinomainen sodanjohto yhdistettynä tässä linjassa erityisen korostettuun nomadiarabien sotaisaan luonteeseen
- Hajaannuksessa olevat ja keskinäisen sodan uuvuttamat naapurivaltakunnat: Bysantti, Persia
- Islamilaisen valtakunnan imperialistinen luonne

Monet populaarien teosten kirjoittajat luovat muslimista kuvan sotaisana ja vertajanoavana ihmisenä, jonka tarkoitus on sotia länsimaita vastaan. Tämä ei välttämättä johdu suoranaisesti 2001 terrori-iskuista. Päälähteiksi valikoituneista populaarin linjan teoksista kolme neljästä, ja kaikki tukevana lähdemateriaalina islamia yleisesti käsittelevät populaarit teokset on kirjoitettu vuoden 2001 jälkeen. Näin ollen islamia käsittelevän populaarin historiankirjoituksen, missä etsitään syitä nykyiselle kulttuurien yhteentörmäykselle, voidaan tulkita yleistyneen WTC-iskujen jälkeen.

Mielenkiintoista on myös populaaria linjaa edustavien historioitsijoiden pyrkimys luoda merkitys varhaisille valloituksille nykyajan perusteella. Islamin kehitys valloituksista nykyaikaan nähdään yhtenäisenä narratiivina, jonka keskiössä on nomadiarabien sotaisuus ja islamin uskon väkivaltaisuus. Pyhän sodan käsittely myös korostuu tämän linjan teoksissa.

Osittain tämä johtuu varmasti siitä, että tässä tutkimuksessa populaarin linjan alle on katsottu kuuluvaksi länsimainen *Jihad*-kirjallisuus. Uskonto nähdään koko muslimimaailmaa 600-luvulta lähtien hallinneena käsitteenä ja pyhä sota tulkitaan islamin perustavana tekijänä, mikä osassa teoksista kuvataan jopa muslimin kuudentena uskonnollisena velvollisuutena.²⁸⁰ Pyhän sodan käsitteen korostaminen ei rajoitu ainoastaan linjan alle kuuluvaan *Jihad*-kirjallisuuteen,

²⁸⁰ Uskontunnustus, rukous, paasto, almuvero, pyhiinvaellus, (Jihad).

vaan on muissakin linjan teoksissa vahvasti esillä.

Populaarin linjan teokset ovat tämän tutkimuksen teoksista selkeästi lähimpänä Edward Saidin luomaa orientalistisen tutkimusperinteen käsitettä. Osa teoksista tuokin selkeästi esille jo omissa johdannoissaan, että niiden tarkoitus on valottaa lukijalle sitä, minkä vuoksi nykymaailman uutiset ovat täynnä väkivaltaa, johon islam ainakin välillisesti liittyy. Näkemys, että valloituksiin johtaneena syynä oli nomadiarabien sotaisa luonne, sisältää lievästikin tulkittuna orientalistista sävyä. Fregosin teoksen tapa jakaa maailma joko islamilaiseen tai länsimaiseen maailmaan ja luoda näiden välisestä historiasta kuvaa jatkuvana kamppailuna on tulkittavissa lähes malliesimerkiksi Saidin kirjan esiintuomasta orientalistisesta historiankirjoituksesta.

Radikaalin linjan lähdemateriaalin käsittely eroaa, kuten aiemmassa luvussa huomattiin, selkeästi muiden linjojen tyylistä. Linjan johtopäätökset valloitusten johtaneista ja niiden menestyksen mahdollistaneista syistä muistuttavat kuitenkin hyvin paljon etenkin populaarin historiankirjoituksen luomaa kuvaa. Molemmat linjat allekirjoittavat arabien sotaisan luonteen ja sotilaallisen erinomaisuuden sekä naapurivaltakuntien hajaannuksen.

Radikaali linja kuitenkin kääntää päälaelleen tulkinnat uskonnosta. Linjan edustajat näkevät valloitusten johtaneen islamin syntyyn eikä toisin päin. Islam nähdään satoja vuosia valloitusten jälkeen luotuna uskontona, jonka avulla perusteltiin valloitusten menestyksellisyyttä sekä arabien oikeutta hallita valloitetuja alueita. Linja ei kuitenkaan kiistä valloitusten uskonnollista luonnetta, vaan arabien valloitukset nähdään populaarin linjan tyyllisesti ”uskovien” valloituksina. Siitä, keitä nämä ”uskovat” olivat, ja mihin he uskoivat, teosten kirjoittajat ovat eri mieltä.

Kuten edellisen luvun johtopäätöksissä huomattiin, sisältää radikaali linja paljon orientalistisen tutkimusperinteen piirteitä suhtautuessaan islamilaiseen

perimätietoon ja lähteisiin erittäin kriittisesti. Crone ja Cook toteavatkin teoksensa alussa, että heidän esittämänsä argumentit ovat todennäköisesti muslimeille mahdottomia hyväksyä. Suurin osa muslimimaiden historiantutkijoista onkin suhtautunut Cronen, Cookin ja myöhemmin myös Hollandin esittämiin väitteisiin hyvin kriittisesti ja hylännyt ne orientalistisen tutkimusperinteelle tyypillisenä orientin vähättelynä ja alistamisena.

Tämän tutkimuksen päälähteistä kuusi on kirjoitettu vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen. Vuoden 2001 jälkeisessä historiankirjoituksessa nousee esille kaksi teemaa; populaarin linjan teosten yleistymisen sekä radikaalin linjan uudelleen herääminen. Populaarin historiantutkimuksen yleistymisen voidaan ainakin osittain tulkita johtuvaksi terrori-iskuista. Etenkin teosten tapa tulkita menneisyyttä nykypäivän kautta tukee tätä olettamusta. 2000-luvun länsimaihin kohdistuvaa islamilaista terrorismia perustellaan islamilaisen maailman historialla. Radikaalin linjan ajatusten uudelleen heräämistä on kuitenkin vaikea tulkita tämän tutkimuksen lähdeaineiston perusteella johtuvaksi vuoden 2001 terrori-iskuista. Ensinnäkin linjan tuoreimpien teosten ²⁸¹ myöhäinen kirjoitusajankohta ei tue tätä olettamusta. Toiseksi kumpikaan teoksista ei pyri liittämään 2000-luvun poliittisia tapahtumia islamin varhaisiin vaiheisiin.

Kaikki erot eri linjojen välillä valloitusten syitä pohdittaessa voidaan johtaa edellisessä luvussa käsitellystä erilaisista tavoista käsitellä ja etenkin tulkita alkuperäislähteitä. Mielenkiintoisena voidaan kuitenkin pitää kaikkien linjojen samankaltaisuutta, vaikka lähteiden tulkinnassa niillä selkeitä eroja onkin. Kaikki linjat löytävät lähdemateriaalista lähes samat syyt, mutta ovat lopulta hyvin eri mieltä siitä, mikä näistä on merkittävin.

²⁸¹ Donner 2010, Holland 2012.

4. PÄÄTÄNTÖ

Länsimaiselle uutisten seuraajalle maailma länsimaiden ulkopuolella näyttäytyy pelottavana paikkana. Maailma jakautuu helposti kahtia. Länsimaista rauhaisaa hyvinvointia vastaan asettuu väkivaltainen ja rauhaton itä. Viimeaikaisten terroritekojen myötä yhä useampi länsimaalainen kokee, että tällä ”toisella” maailmalla todella on Yhdysvaltain presidenttien entisen neuvonantajan Samuel Huntingtonin sanoin ”veriset rajat”.

Maailma näyttäytyy länsimaista uutisointia seurattaessa helposti kahden eri kulttuurin taisteluna. Länsimaita vastaan kohdistuneiden terroritekojen taustalla uutisoidaan lähes poikkeuksetta olevan jokin ääri-islamilaista ryhmittymistä, joiden tavoitteena on, milloin kostaa länsimaiden islamia kohtaan tekemiä vääryyksiä ja milloin vastustaa Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman läsnäoloa Lähi-idässä.²⁸²

Huntingtonin ennustama kulttuurien yhteentörmäys näyttää olevan täyttä totta. Varsinkin Yhdysvalloissa on vuoden 2001 terrori-iskuun jälkeen korostunut vastakkainasettelu lännen ja idän välillä. Tämä ajatusmaailman muutos on tuonut myös Edward Saidin teoksessaan esittelemän orientalistisen teorian ja sen vaikutuksen länsimaiden orientista luomaan kuvaan erittäin ajankohtaiseksi.

Toisaalta länsimaiden kansalaisten olisi mahdollisuus olla valveutuneempia kuin koskaan, sillä tapahtumia koskevan uutisoinnin siirtyminen verkkoon mahdollistaa aivan eri tavalla niitä kohtaan esitettävän lähdekritiikin. Vuonna

²⁸² Ranskan terrori-iskun motiivina epäillään olleen satiirilehden julkaisemat pilakuvat profeetta Muhammadista.

Helsingin Sanomat 7.1.2015,

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305914855806>, viitattu 16.7.2015;

Osama Bin Laden julisti *fatwan* vuonna 1996, jossa hän julisti sodan Yhdysvaltoja vastaan. Perusteena oli Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Arabian niemimaalla. Al-Qaida on käyttänyt samaa syytä perustellakseen 2000-luvulla tekemiänsä terrori-iskuja. Näistä äärimmäisenä esimerkkinä vuoden 2001 WTC-iskut.

http://www.pbs.org/newshour/updates/military-july-dec96-fatwa_1996/, viitattu 20.7.2015.

2014 alkaneet tapahtumat Euroopan itäosissa²⁸³ ovat näyttäneet varmasti monelle, että uutisointeja seurattaessa on tavallisella kansalaisellakin todella aihetta lähdekritiikkiin. Nykyaikana valtioiden käyttämä mediasodankäynti pakottaa uutisia seuraavan kansalaisen ottamaan itse selvää aiheesta saadakseen siitä kokonaisvaltaisen kuvan. Lukijan on pakko perehtyä tarkemmin aiheeseen voidakseen ymmärtää median silmiemme eteen vyöryttämiä väkivaltaisia uutisia.

Median uutisoidessa väkivaltaisen muslimimaailman tapahtumia esille nousee hyvin usein termi *Jihad*, jonka avulla monesti yritetään luoda yhtenäistä tarinaa islamin historiasta, joka sai alkunsa uuden uskonnon valloittaessa lähes koko silloin tunnetun Lähi-idän. Mikäli tätä kuvaa halutaan selventää ja halutaan perehtyä tarkemmin siihen, mistä näissä valloituksissa ja islamissa uskontona on kyse, löytää asiasta kiinnostunut aiheesta valtavan määrän tietoa.

Tämä tieto koostuu länsimaisten akateemisten tai populaarien historioitsijoiden teoksista, joissa he pyrkivät tätä laajaa maailman historiallisesti tärkeää ilmiötä kuvaamaan. Mikäli aiheeseen perehdytään syvemmin huomataan, että modernin länsimaisen historiankirjoituksen luoma kuva islaminuskoisten varhaisista valloituksista jää kuitenkin yllättävän tulkinnanvaraiselle pohjalle.

Ensimmäisenä ja osaltaan jopa suurimpana ongelmana on varhaisia valloituksia käsittelevä lähdemateriaali. Vaikka islamin on aiemmin sanottu syntyneen ”täydessä historian valossa”, ei asia nykytutkimuksen mukaan olekaan aivan näin yksinkertainen. Aiheesta kertovat islamilaiset lähteet perustuvat suulliseen perimätietoon, ja ne on saatettu kirjalliseen muotoon vasta vuosikymmeniä ellei jopa vuosisatoja tapahtumien jälkeen. Aikakauden länsimaiset lähteet taas ovat yleensä hyvin lyhyitä ja luonnollisesti erittäin subjektiivisia. Lähdemateriaalin

²⁸³ Vuonna 2014 alkoi Venäjän ja Ukrainan välinen konflikti, jossa mediasodankäynti on ollut suuressa osassa.
Helsingin Sanomat 15.9.2014,
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1410755283541>, viitattu 20.7.2015.

suhteen tutkijat tuntuvat olevan eri mieltä ensinnäkin siitä, mitä alkuperäislähteitä tulisi käyttää sekä siitä, miten valittuja lähteitä tulisi tulkita.

Teosten alkuperäislähteiden käsittelytavan skaala on laaja. Maltillinen linja suhtautuu lähdemateriaaliin vaihtelevan kriittisesti. Populaari linja tulkitsee lähteitä tukien kirjoittajan tiettyä agendaa ja teokset on kirjoitettu suurelle yleisölle tarkoitettuun kaunokirjalliseen tyyliin. Radikaali linja taas hylkää lähes kaikki islamilaiset lähteet. Eriävät mielipiteet lähteiden käytöstä ja niiden tulkinnasta johtavat luonnollisesti myös eriäviin näkemyksiin valloituksiin johtaneista syistä.

Islaminuskoisten varhaisista valloituksista lukijalle välittyvä kuva vaihtelee suuresti riippuen siitä, minkä aiheesta kirjoitetun teoksen hän sattuu ensimmäiseksi käteensä ottamaan. Lähimpänä perinteistä historiankirjoitusta olevan maltillisen linjan teoksia luettaessa välittyy kuva, jonka perusteella länsimaisen median luoma kuva väkivaltaisesta Lähi-idästä näyttää vieraalta. Valloituksiin löydetään useita eri syitä, joiden tärkeysjärjestys riippuu aivan siitä, minkä tutkijan teosta ollaan lukemassa.

Pääsääntöisesti maltillisen linjan teoksissa uusi syntynyt uskonto, islam, nähdään eripuraiset arabiheimot yhdistävänä tekijänä, joka tämän myötä mahdollisti aavikkosodankäyntiin erikoistuneiden arabien valloitukset. Näitä valloituksia helpotti naapurivaltakuntien Bysantin ja Persian hajaannus, jonka vuoksi ne eivät kyenneet arabeja kunnolla sotilaallisesti haastamaan. Arabeja ei kuvata verenhimoisina pyhän sodan vuoksi sotivina fanaatikkoina, vaan teoksissa yleensä muistutetaan, että arabien uuden valtakunnan valloitukset eivät eronneet Bysantin tai Persian aiemmista sodista, kuin pysyvyytensä vuoksi.

Kaikki tämän tutkimuksen lähteinä käytetyt teokset näkevät uskonnon yhtenä isona valloituksiin vaikuttaneena tekijänä, vaikka ne eivät olekaan yhtä mieltä siitä, kuinka tärkeä vaikuttava tekijä uskonto valloituksissa oli. Tämä näkyy myös nykyaikaisen median luomassa kuvassa Lähi-idästä, missä uskonto nähdään

avaimena kaikkeen tulkintaan alueen tapahtumista. Korostettaessa uskontoa kulttuurin ainoana avaavana tekijänä unohdetaan helposti kaikki muut asiaan vaikuttavat tekijät. Maltillisen linjan ajatuksia mukailleen aiheesta on kirjoittanut Yhdysvaltain hallinnon entinen tiedusteluvirkailija Graham E. Fuller, joka teoksessaan *A World Without Islam* pyrkii osoittamaan, että moni asia idän ja lännen välisissä suhteissa olisi historian saatossa tapahtunut samalla tavalla, vaikka arabit eivät olisi omaa islaminuskoa omaksuneetkaan.

Täysin päin vastaiseen tulkintaan lähdemateriaalista tulee populaari linja. Lukijan napatessa kirjakaupasta käteensä provosoivalla väitteellä varustetun populaaria historiantulkintaa edustavan teoksen, jota yleensä vielä kehuaan takakannessa islamia verhoavan hämäryyden poistamisella, välittyy hänelle huomattavasti enemmän nykypäiväistä uutisointia muistuttava kuva. Mukaan temmataan pyhän sodan käsite, jonka valossa pyritään luomaan 600-luvulta alkunsa saanut tarina, jossa islam on pyhän sodan myötä ollut aina uhka länsimaille. Kaikki populaarit teokset eivät suhtaudu aiheeseen näin mustavalkoisesti, mutta niitä kaikkia yhdistää suurelle yleisölle suunnattu kerronnallinen ja kaunokirjallinen tyyli.

Se, miten hyvin populaarihistorioitsijoiden näkemyksiä voidaan suoraan verrata akateemisten ammattihistorioitsijoiden teoksiin, on kyseenalaista. Populaarihistorioitsijoiden, etenkin toimittajien, kirjailijoiden tai vastaavien, on luonnollisesti huomattavasti helpompi julkaista hyvinkin radikaaleja johtopäätöksiä. Varsinkin mikäli he kirjoittavat ilman lähdeviitteitä, jolloin lukijan on vaikea teosta lukiessaan tarkistaa, mihin lähteisiin teoksen kirjoittaja kulloinkin johtopäätöksensä pohjaa. Robinsonin sanoin ammattihistorioitsija pelaa oman kiltansa sääntöjen mukaan ja antaa lähdeviitteiden kautta lukijalle mahdollisuuden tarkistaa välittömästi, mihin historioitsijan tulkinta perustuu.

Radikaalin linjan teosta lukiessaan islamin varhais historiaan perehtyvä lukija saattaa hämmentyä entisestään, sillä linjan tutkijat ovat islamilaiseen perimätietoon perustuvat lähteet hylättyään tehneet vielä mullistavamman

tulkinnan valloituksista. Teoksissa luodaan kuva uskonnollisista valloittajista, mutta uskontona ei olekaan islam, vaan valloittajat kuvataan juutalaisen uskonnollisen lahkon edustajina. Islam perustellaan syntyneen vasta vuosisatoja myöhemmin, kun arabit ovat hakeneet oikeutusta valloituksille ja pyrkineet selittämään niiden menestyksellisyyden. 1970-luvun alussa alkunsa saaneet radikaalin linjan ajatukset ovat nousseet uudelleen esille brittiläisen Kanava neljän kieltäytyttyä lähettämästä Tom Hollandin radikaalin linjan ajatuksiin perustuvaa dokumenttia islamin varhaisista vaiheista.

Holland itse pohtii, että nykyään historiantutkijoihin ja heidän kirjoituksiinsa saattaa vaikuttaa ääri-islamilaisten terrorin pelko. Hän ei ole ajatuksineen yksin, vaan hänen huolensa mahdollisista kostoiskuista islamia kritisoivia kirjoituksia kirjoittavia kohtaan jakaa moni muukin historioitsija. Otettaessa huomioon viime aikaiset iskut Muhammad-pilakuvia piirtäneitä toimittajia kohtaan ei Hollandin huoli ehkä ole aivan turha. Terrorin pelon lisäksi nykyajan median luoma vastakkainasettelu näkyy osittain aiheesta kirjoitetuissa teoksissa.

Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeisessä islamin valloituksia käsittelevässä historiankirjoituksessa esille nousee kaksi teemaa; populaarin linjan teosten yleistymisen sekä radikaalin linjan uudelleen herääminen 2010-luvulla. Etenkin vuoden 2001 jälkeen kirjoitetuissa populaarin linjan teoksissa pyritään luomaan syy-seuraussuhteita nykypäivän muslimimaailman ja islamin varhaisten vaiheiden välille. Niissä myös korostuu *Jihadin* eli pyhän sodan käsite. Monissa teoksissa islaminuskosten terrori kuvataan jo vuosisatoja jatkuneena narratiivina. Populaarin historiantutkimuksen yleistymisen voidaan ainakin osittain tulkita johtuvaksi terrori-iskuista. Osittain tämä voi myös johtua siitä, että 2000-luvulla on alkanut ilmestyä enemmän ei-ammattitutkijoiden teoksia, joissa korostuvat populaarit piirteet tutkia menneisyyttä nyky maailman poliittisen ilmapiirin kautta. Vaikka näiden ei-ammattitutkijoiden kiinnostus islamin varhais historiaan voi johtua useastakin eri syystä, asia on myös mahdollista tulkita terrori-iskujen aiheuttaman shokin jälkeiseksi yritykseksi ymmärtää paremmin islamilaista

maailmaa. WTC-iskujen ei kuitenkaan voida tulkita olleen mitenkään selkeää vedenjakaja. Monet etenkin maltillisen ja radikaalin linjan teokset eivät hae perusteluja 2000-luvun terrorismin vastaiselle sodalle menneisyydestä, vaan tutkivat valloituksia ja islamia ainoastaan omien alkuperäislähteidensä valossa. Vaikka radikaalin linjan ajatukset ovatkin nousseet 2010-luvulla jälleen esille, ei tätä voi tulkita ainakaan tämän tutkimuksen lähdemateriaalin perusteella aiheutuneeksi WTC-iskuista.

Edward Saidin tutkimuksessaan luoman orientalistisen tutkimusperinteen voidaan tulkita olevan vielä yllättävän hyvin voimissaan, ja se näyttää saaneen uuden alun viime vuosikymmenen aikana. Varsinkin populaarin ja radikaalin linjan teoksista voi helposti tulkita löytyvän orientalistisia piirteitä. Orientalistisesta viitekehystä aiheutta tarkastellessa on kaikkein yllättävintä, että lähes jokainen tässä tutkimuksessa käytetty lähde mainitsee yhdeksi syyksi valloituksille nomadiarabien sotaisuuden.

Tutkijat toki korostavat, ettei näin monimuotoisen historiallisen tapahtuman taustalla voi olla yhtä kaiken kattavaa syytä, mutta tämän kyseisen selityksen löytyminen useasta lähteestä on vähintäänkin ajatuksia herättävää. Näkemys on tulkittavissa orientalistiseksi, sillä hyvin harvaa länsimaisen historian tapahtuman kuvataan nykyaikana johtuvan jonkun tietyn kansanryhmän luonteenpiirteen perusteella. Tutkimuksen aloittanut Raamatun lause kuulostaa tämän tulkinnan perusteella hyvin tutulta.

Toisaalta Saidin teorian kiistanalaisuus pakottaa aiheeseen perehtyvän tutkijan myös pohtimaan, onko orientalismia oikeasti olemassakaan. Toki kaikki länsimaalainen Lähi-itää koskeva historiankirjoitus tapahtuu luonnollisesti aina ainakin tietyltä osin länsimaalaisten ”värilasien” läpi, mutta Quentin Skinnerin ajatuksia mukaillen jokainen kirjoittaja on oman aikansa ja aiempien ajatustensa vanki. Näin ollen islamin varhaishistoriasta kirjoitettuja teoksia on mahdollista myös tulkita ilman orientalistista viitekehystä käyttäen hyväksi ainoastaan

kontekstuaalista menetelmää luodakseen teokselle aikalaiskontekstin, ja pyrkien sen avulla selvittämään kirjoittajan ja teoksen motiivit ja tarkoitusperän. Tämä vapauttaa teosten tulkinnasta pakottavan tarpeen nähdä länsimaisten kirjoittajien teoksissa itää alistamaan pyrkivät motiivit.

Tämän tutkimuksen lähdemateriaalin perusteella nykyaikaisen angloamerikkalaisen islamin varhaisia valloituksia käsittelevän tutkimuksen asiantuntijat löytyvät Lontoon yliopiston Orientin ja Afrikan tutkimuslaitokselta sekä Chicagon yliopistosta. Edellä mainittu laitos oli myös ainoa selkeästi erottuva yksittäinen islamin varhaisten valloitusten tutkimukseen vaikuttava tutkimuslaitos. Siellä 1970-luvulla syntynyt kriittinen varhaisen islamin tutkimus on vaikuttanut suuresti myöhempään tutkimukseen niin Britanniassa kuin Yhdysvalloissa. Sen suurin vaikutus on ollut etenkin siinä, että jokainen 1970-luvun jälkeen valloituksista kirjoitettu teos on joutunut ottamaan kantaa tutkimussuuntauksen esittämiin väitteisiin ja perustelemaan entistä tarkemmin islamilaiseen perimätietoon perustuvan lähdeaineiston käyttöä. Selkeinä yksittäisinä alan asiantuntijoina erottuivat Chicagon yliopiston professori Fred Donner sekä kriittisen islamin tutkimuksen uranuurtaja professori Patricia Crone. Etenkin Donnerin panos islamin varhais historian tutkimukseen osoittautui lähdemateriaalin perusteella merkittäväksi.

Tämä tutkimus oli rajattu lähdemateriaalin osalta ainoastaan angloamerikkalaiseen kirjallisuuteen. Laajemman kuvan länsimaisesta näkökulmasta islamin varhais historiaan saisi ottamalla lähdemateriaaliksi myös muut länsimaissa tehdyt tutkimukset, muun muassa saksalaiset ja ranskalaiset. Toinen erittäin mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi verrata länsimaista islamin historiankirjoitusta Lähi-idässä nykyaikana tehtyihin tutkimuksiin. Olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia vastareaktioita, erityisesti akateemisen tutkimuksen muodossa, arabimaailmassa on herännyt 1970-luvulta länsimaissa alkaneeseen ja 2000-luvulla uudelleen pinnalle nousseeseen kriittiseen islamin tutkimukseen.

Kaiken kaikkiaan tutkitusta lähdemateriaalista välittyvä kuva ei ole yksiselitteinen ja siitä saatavat vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin ovat moniulotteisia. Lähdemateriaalin perusteella voidaan päätellä, että varsinkin islamilaisten lähteiden tulkinnallisuuden vuoksi tutkijat tulevat vielä tulevaisuudessakin kiistelemään islamin varhaishistorian tapahtumista. Aiheen tulkinnanvaraisuus näkyy etenkin teoksista kirjoitetuissa arvosteluissa, joissa tutkijat vuoron perään kumoavat arvostelmiensa teosten väitteitä ja perustelevat omia oikeina pitämiään tulkintoja lähdemateriaalista. Yllättävää oli myös varsinkin 2000-luvulla kirjoitetuissa populaareissa teoksissa tulkittavissa olleet orientalistiseen tutkimusperinteeseen sopivat piirteet. Tämä tulkinta voidaan katsoa vahvistavan Saidin teorian luomaa kuvaa siitä, että länsimainen orienttia koskeva historiankirjoitus on aina jollain tavalla orientalistisesti väritynyttä.

Se, että islamin varhaishistoria on ammattihistorioitsijoidenkin mielestä tulkinnanvarainen, ei ainakaan helpota tavallisen länsimaalaisen uutisten seuraajan yritystä saada menneisyyden avulla selkeyttä väkivaltaiseen uutistulvaan. Käytettävän lähdemateriaalin epäluotettavuuden ja tulkinnallisuuden vuoksi tämä on toki täysin ymmärrettävää. Ilman tarkkaa lähdemateriaalia on vaikea luoda kattavaa ja selkää kuvaa menneisyyden tapahtumista.

LÄHTEET

Päälähteet:

Crone, Patricia, Cook, Michael (1977), Hagarism: The Making of the Islamic World, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Crone Patricia (1987), Meccan Trade and the Rise Of Islam, Basil Blackwell Ltd, Iso-Britannia.

Donner, Fred (1981), The Early Islamic Conquests, Princeton University Press, Yhdysvallat.

Donner, Fred (2010), Muhammad and the Believers: At the Origins of Islam, Harvard University Press, Yhdysvallat.

Fregosi, Paul (1998), Jihad in the West: Muslim Conquest from the 7th to the 21st Centuries, Prometheus Books, Yhdysvallat.

Holland Tom (2012), In The Shadow of the Sword: The Battle for Global Empire and the End of the Ancient World, Little, Brown Book Group, Iso-Britannia.

Hoyland, Robert G. (2015), In God's Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire, Oxford University Press, Yhdysvallat.

Jandora, John W (1990), The March from Medina: A Revisionist Study of the Arab Conquests, Kingston Press, Yhdysvallat.

Kaegi, Walter (1992), Byzantium and the early Islamic conquests, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Karsh, Efraim (2006), Islamic Imperialism, Yale University Press, Yhdysvallat.

Kennedy, Hugh (1986), The Prophet and the Age of Caliphates: The Islamic Near East from the sixth to the eleventh century, Longman Group Ltd, Iso-Britannia.

Kennedy, Hugh (2008), The Great Arab Conquests: How the Spread of Islam Changed yhe World We Live In, Orion Books Ltd, Iso-Britannia.

Nafziger George F., Walton, Mark W. (2003), Islam at War, A History, Praeger, Publishers, Westport, Yhdysvallat.

Kirjallisuus:

Baltimore Chronicle (2006), Ali Khan, Liaquat, "Commentary: Hagarism: The Story of a Book Written by Infidels for Infidels", <http://baltimorechronicle.com/2006/042606AliKhan.shtml>, viitattu 15.7.2015.

Baltimore Sun (1998), Ruby, Robert, "Fregosi's 'Jihad' -- Demonizing all Islam", http://articles.baltimoresun.com/1998-09-13/features/1998256005_1_jihad-islam-muslim, viitattu 15.7.2015.

Bostom, Andrew G (2008), *The Legacy of Jihad: Islamic Holy War and the Fate of Non-Muslims*, Prometheus Books, Yhdysvallat.

Bulliet, Richard W. (2008), "Review: "Karsh, Efraim: Islamic Imperialism". *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 40, No. 3, 485–486, (JSTOR, JY).

Cannadine, David (2001), *Ornamentalism: How the British Saw Their Empire*, Oxford University Press, Yhdysvallat.

Cobb, Paul M. (2009), "Review: Kennedy, Hugh: *The Great Arab Conquests, How the Spread of Islam Changed the World We Live In*". *The English Historical Review*, Vol. 124 Issue 507, 383–385, (EBSCO, JY).

Cook, Michael (1983), *Muhammed*, Oxford University Press, Iso-Britannia.

Crone, Patricia (1983), "Review: Donner, Fred: *The Early Islamic Conquests*". *The American Historical Review*, Vol. 88, No. 2, 440–442. (JSTOR, JY).

Crone, Patricia & Hinds, Walter (1986), *God's Caliph: Religious authority in the first centuries of Islam*, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Crone, Patricia (2008), *From Arabian Tribes to Islamic Empire: Army, State and Society in the Near East c.600–850*, Ashgate Publishing Ltd, Iso-Britannia.

Donner, Fred M. (1986), "The Formation of the Islamic State". *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 106, No. 2, 283–296, (JSTOR, JY).

Donner, Fred (1990), "Review: Kennedy, Hugh: *The Prophet and the Age of the Caliphates: The Islamic Near East from the Sixth to the Eleventh Century*". *Speculum*, Vol. 65, No. 1, 182–184, (JSTOR, JY).

Donner, Fred (1998), *Narratives of Islamic Origins: The Beginnings of Islamic Historical Writing*, The Darwin Press, Yhdysvallat.

Donner, Fred (2008), *The Expansion of the Early Islamic State*, Ashgate

Publishing Ltd, Iso-Britannia.

Gabriel, Richard (2007), Muhammad: Islam's first great general, University of Oklahoma Press, Yhdysvallat.

Firestone, Reuven (1999), Jihad: The Origin of Holy War in Islam, Oxford University Press, Yhdysvallat.

Fletcher, Ian Christopher (2003): "Ornamentalism: How the British Saw Their Empire – Review", https://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/victorian_studies/v045/45.3fletcher.html , Victorian Studies, Vol 45, No. 3, 532–534, viitattu 15.7.2015.

Fuller, Graham E. (2010), A World Without Islam, Back Bay Books/ Little, Brown and Company, Yhdysvallat.

Hampsher-Monk, Iain, Tilmans, Karin, Van Free, Frank (1998), History of Concepts, Comparative Perspectives, Amsterdam University Press, Alankomaat.

Hawting, G.R. (1984), "Review: Donner, Fred: The Early Islamic Conquests". Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol. 47, No 1, 130–133. (JSTOR, JY).

Hawting, G.R. (1996), "Review: Kaegi, Walter E.: Byzantium and the early islamic conquests". Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol 59, No. 2, 343–345, (JSTOR, JY).

Hawting, G.R. (2000), The First Dynasty of Islam: The Umayyad Caliphate ad661-750, Groom Helm Ltd, Australia.

Hawting, G.R. (2011), "Review: Donner, Fred.: Muhammad and the Believers". The Journal of Religion, Vol 91, No. 2, 284–285, (JSTOR, JY).

Hisham, Ibn (n. 800), Profeetta Muhammadin elämäkerta (suom. Jaakko Hämeen-Anttila, 1999), Basam Books, Helsinki.

Hourani, Albert, Ruthven, Malise (2005), A History of the Arab Peoples, Faber And Faber Ltd, London, Iso-Britannia.

Howard, I.K.A. (1990), "Review: Crone, Patricia, Meccan Trade and the Rise of Islam". The English Historical Review, Vol. 105, No. 417, 993–994, (JSTOR, JY).

Howard-Johnston, James (1995), "Review: Kaegi, Walter E.: Byzantium and the early islamic conquests". The English Historical Review, Vol. 110, No. 438, 963–964, (JSTOR, JY).

- Hyrkkänen, Markku (2002), *Aatehistorian mieli*, Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (1997), *Koraanin selitysteos*, Basam Books Oy, Helsinki.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2004), *Islamin käsikirja*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2012), *Islamin Miekka*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Irwin, Robert (2006), *For Lust of Knowing: The Orientalists and their Enemies*, Penguin Books, Iso-Britannia.
- Jandora J. W. (1986), "Developments in Islamic Warfare: The Early Conquests". *Studia Islamica*, No. 64, 101–113, (JSTOR, JY).
- Kaegi, Walter (2009), "Review: Gabriel, Richard: Muhammad, Islam's First Great General". *Journal of Late Antiquity*, Vol. 2, No. 2, 392–293, http://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/journal_of_late_antiquity/v002/2.2.kaegi.html, viitattu 15.7.2015.
- Karsh, Efraim, Miller, Rory (2004), "Freya Stark in America: Orientalism, Antisemitism and Political Propaganda". *Journal Of Contemporary History*, Vol. 39, No. 3, 315–332 (JSTOR, JY).
- Kennedy, Hugh (2001), *The Armies of the Caliphs: Military and Society in the Warly Islamic State*, Routledge, Iso-Britannia.
- Koraani (suom. Jaakko Hämeen-Anttila, 2005), Basam Books, Helsinki.
- Koselleck, Reinhart (2002), *The Practice of Conceptual History, Timing History, Spacing Concepts*, Stanford University Press, Yhdysvallat.
- Kuparinen, Eero (1997), *Työkalut riviin, näkökulmia yleisen historian tutkimusmenetelmiin*, Painosalama Oy, Turku.
- Morony, G. Michael (1982), "Review: Crone, Patricia, Cook, Michael: Hagarism: The Making of the Islamic World". *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 41, No. 2, 157–159, (JSTOR, JY).
- Morony, Michael G. (1981): "Bayn al-Fitnatayn: Problems in the Periodization of Early Islamic History". *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 40, No. 3, Arabic and Islamic Studies in Honor of Nabia Abbott: Part One, 247–251, (JSTOR, JY).
- Morony, Michael (1984), *Iraq After Muslim Conquests*, Princeton University

Press, Yhdysvallat.

Nicolle, David (1993), *Armies of The Muslim Conquest*, Osprey Publishing, Iso-Britannia.

Pocock, John G. A. (2009), *Political Thought and History: Essays on Theory and Method*, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Petry, Carl F. (1989), "Review: Crone, Patricia, *Meccan Trade and the Rise of Islam*". *The American Historical Review*, Vol. 94, No. 1, 188–189, (JSTOR, JY).

Reid, Donald M. (1983), "Review: Donner, Fred: *The Early Islamic Conquests*". *Military Affairs*, Vol. 47, No 1, 49, (JSTOR, JY).

Robinson, Chase F. (1992), "Review: *The March From Medina: A Revisionist Study of the Arab Conquests*". *International Journal Of Middle East Studies*, Vol. 24, No. 4, 741–743, (JSTOR, JY).

Robinson, Chase (2003), *Islamic Historiography*, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Robinson, Chase (2011), *The New Cambridge History of Islam*, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

Said, Edward W. (1979), *Orientalism*, Vintage Books, New York, USA.

Said, Edward W. (2011), *Orientalismi*, Gaudeamus Helsinki University Press, Suomi.

Serjeant, R.B. (1990), "Review: Crone, Patricia: *Meccan Trade and the Rise of Islam*". *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 110, No. 3, 472–486, (JSTOR, JY).

Sicker, Martin (2000): *The Islamic World in Ascendancy: From Arab Conquests to the Siege of Vienna*, Praeger, Iso-Britannia.

Skinner, Quentin (2002), *Visions of Politics Vol. 1 Regarding Method*, Cambridge University Press, Iso-Britannia.

The Independent, Barnaby Rogersson (2012): "In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review", <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/in-the-shadow-of-the-sword-by-tom-holland-7600583.html>, viitattu 15.7.2015.

The Independent, Barnaby Rogersson (2006):" For Lust of Knowing: the Orientalists and their enemies, by Robert Irwin – Review,

<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/for-lust-of-knowing-the-orientalists-and-their-enemies-by-robert-irwin-525421.html>, viitattu 26.5.2015.

The Guardian, Glen Bowersock (2012): "In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review",

<http://www.theguardian.com/books/2012/may/04/in-shadow-of-sword-tom-holland>, viitattu 15.7.2015

Tom Hollandin vastaus arvosteluun 7.4.2012:

<http://www.theguardian.com/books/2012/may/07/tom-holland-responds-glen-bowersock>, viitattu 15.7.2015.

The Telegraph, Michael Scott (2012): " In the Shadow of The Sword by Tom Holland – Review",

<http://www.telegraph.co.uk/culture/books/historybookreviews/9174113/In-the-Shadow-of-the-Sword-by-Tom-Holland-review.html>, viitattu 15.7.2015.

The Scotsman, Stuart Kelly (2015): "Book review – In God's Path by Robert Hoyland",

<http://www.scotsman.com/lifestyle/books/book-review-in-god-s-path-by-robert-hoyland-1-3652379>, viitattu 15.7.2015.

Tignor, Robert L. (2007), "Review: "Karsh, Efraim: Islamic Imperialism". The Journal of Interdisciplinary History, Vol. 37, No. 4, 668–670, (JSTOR, JY).

University of London, Youssef Choueiri (2015), " In God's Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire - Review",

<http://www.history.ac.uk/reviews/review/1780#f5>, viitattu 20.7.2015.

Varisco, Daniel Martin (2010), "Review: Donner, Fred: Muhammad and the Believers". Journal of the American Oriental Studies, Vol. 130, No. 3, 460–462, (JSTOR, JY).

Wansbrough, John (1978), "Review: Crone, Patricia, Cook, Michael: Hagarism: The Making of the Islamic World". Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol. 41, No. 1, 155–156, (JSTOR, JY).

Warraq, Ibn (2000), The Quest For Historical Muhammad, Prometheus Books, New York, USA.

Internet:

Barnaby Rogerson,

<http://www.barnabyrogerson.com>, viitattu 15.7.2015.

Channel 4, Islam – The Untold Story,
<http://www.channel4.com/programmes/islam-the-untold-story>, viitattu 15.7.2015.

Columbia University, Richard W. Bulliet,
http://www.columbia.edu/~rwb3/Bulliet/Richard_W_Bulliet.html , viitattu 15.7.2015.

Conville &Walsh Literacy Agency,
<http://www.convilleandwalsh.com/index.php/authors/author/tom-holland/>, viitattu 15.7.2015.

Barnes&Noble, John W. Jandora,
<http://www.barnesandnoble.com/w/states-without-citizens-john-w-jandora/1100269224?ean=9780313355905>, viitattu 17.5.2015.

Hofstra University, Daniel Martin Varisco,
http://www.hofstra.edu/home/news/ur/pressroom/proom_varisco.html , viitattu 15.7.2015.

Institute for Advanced Studies, Patricia Crone, Glen Bowersock
<https://www.ias.edu/people/faculty-and-emeriti/crone>, viitattu 15.7.2015,
<https://www.ias.edu/people/faculty-and-emeriti/bowersock>, viitattu 15.7.2015.

King's College London, Rory Miller,
<http://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/mems/people/associates/Visiting-Fellows/Miller/index.aspx>, viitattu 15.7.2015.

Middle East Forum, Efraim Karsh,
<http://www.meforum.org/staff/Efraim+Karsh>, viitattu 15.7.2015.

New York University, Robert G. Hoyland,
<http://isaw.nyu.edu/people/faculty/robert-g.-hoyland>, viitattu 15.7.2015.

Princeton University, Department Of Near Eastern Studies, Michael Cook, Robert Tignor,
http://www.princeton.edu/nes/people/display_person.xml?netid=mcook, viitattu 15.7.2015,
http://www.princeton.edu/history/people/display_person.xml?netid=rltignor, viitattu 15.7.2015.

School of Oriental And African Studies, University Of London, Hugh Kennedy, G. R. Hawting,
<http://www.soas.ac.uk/staff/staff36939.php>, viitattu 15.7.2015,
<http://www.soas.ac.uk/staff/staff31081.php>, viitattu 15.7.2015.

The City University of New York, Chase F. Robinson,

<http://www.cuny.edu/about/trustees/hearings/manhattan/kelly.html>, viitattu 15.7.2015.

The Independent, Albert Hourani Obituary 18.1.1993,
<http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-albert-hourani-1479325.html>, viitattu 15.7.2015.

The Independent, Robert Serjeant Obituary 12.5.1993,
<http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-professor-robert-serjeant-2322421.html>, viitattu 15.7.2015.

University of California, Michael, G. Morony,
<http://www.history.ucla.edu/people/faculty/faculty-1/faculty-1?lid=782>, viitattu 15.7.2015.

University Of Chicago, Fred Donner, Walter Kaegi,
<http://nelc.uchicago.edu/faculty/donner>, viitattu 15.7.2015,
<https://history.uchicago.edu/directory/walter-kaegi>, viitattu 15.7.2015,
Fred Donnerin luento 4.8.2011,
<https://www.youtube.com/watch?v=5RFK5u5lkhA>, viitattu 15.7.2015.

University of Manchester, Youssef Choueiri,
<http://www.manchester.ac.uk/research/youssef.choueiri/>, viitattu 20.7.2015.

University Of North Carolina, Donald Reid,
<http://history.unc.edu/people/faculty/donald-m-reid/>, viitattu 15.7.2015.

University Of Oxford, James Howard-Johnston,
http://byzstud.history.ox.ac.uk//senior_members/howardjohnston_james.html,
viitattu 15.7.2015.

University Of Pennsylvania, Paul M. Cobb,
<http://upenn.academia.edu/PaulMCobb>, viitattu 15.7.2015.

University of Warwick, Michael Scott,
<http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/classics/staff/scott/>, viitattu 15.7.2015,
Michael Scott,
<http://michaelscottweb.com/index.php/profile/>, viitattu 15.7.2015.

Yale University, Paul Freedman,
<http://history.yale.edu/people/paul-freedman>, viitattu 15.7.2015
Paul Freedmanin luennot 5.4.2012,
<https://www.youtube.com/watch?v=cXF7RkgANNo>, viitattu 15.7.2015,
<https://www.youtube.com/watch?v=TURtuYgekuE>, viitattu 15.7.2015,
<https://www.youtube.com/watch?v=ji8kKMSLEQo>, viitattu 15.7.2015.

Warraq, Ibn,
<http://ibnwarraq.com/>, viitattu 15.7.2015.

Washburn Univeristy, Ali Khan,
<http://washburnlaw.edu/profiles/khan-ali.html>, viitattu 15.7.2015.